

Köyhiltä rikkaille

**Yritysten veronmaksu,
kehitysmaat ja vastuullisuus**

EEVA SIMOLA

FINNWATCH

1/2009

FinnWatch on kansalais- ja ay-järjestöjen vuonna 2002 perustama verkosto, jolla on tietotoimisto. Se tarkkailee suomalaisia ja tänne vahvasti sidoksissa olevia yrityksiä maailman takapihoilla. Silmäteriämme ovat ihmis- ja ay-oikeudet, ympäristö ja sosiaalinen kehitys.

Yhteystietomme:
Kotkankatu 9, III kerros
00510 Helsinki
puh. (09) 2280 8350, -242
gsm 044 574 4744
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org

©FinnWatch

Aineiston käyttö on tervetullutta, mutta lähde on mainittava.
Raportti löytyy myös FinnWatchin nettisivuilta pdf-muodossa.

Raportin julkaisupvm: 2.2.2009
Kirjoittaja: Eeva Simola
Tuottaja: Eeva Simola
Taitto ja repro: Petri Clusius, Amfibi Ky

FinnWatch saa varoja ulkoasiainministeriön kehityspoliittisen viestinnän tiedotustuen määrärahoista.

Huomautus: Tämä raportti ei missään kohdin pyri väittämään, että nimeltä mainitut yritykset, niiden työntekijät, kirjanpitäjät tai tilintarkastajat olisivat menettelleet laittomasti.

SISÄLTÖ

ESIPUHE	3	OSA II	
OSA I		4. SUOMALAISSYRITYKSET JA VERONMAKSU	16
1. KEHITYSMAIDEN MILJARDIMENETYKSET	3	4.1 Suomikin menettää verotuloja	
1.1 Kehityismaissa veropohja on kapea		4.2 Osinkoa maksetaan veroja enemmän	
2. MIKSI VEROIHIN TULEE KIINNITTÄÄ HUOMIOTA . 6		4.3 Neljä suomalaisyritystä tarkastelussa	
2.1. Veroilla on monta tehtävää		4.4 Mitä yritykset kertoivat	
2.2. Verosopimusverkostot		5. RAJOJA YRITYKSILLE – VEROJA VALTIOILLE . . .	25
2.3. Miten veroja menetetään		MENETELMÄT	26
3. VEROSUUNNITTELUN RAKENTEET, TOIMIJAT JA VAIKUTUKSET	8	ENGLISH SUMMARY	26
3.1 Verosuunnittelun monet keinot		LÄHTEET	27
3.2 Keskeisimmät mekanismit		LIITE 1 Yritysten kuvat (F, W)	27
3.3 Veroparatiisit		LIITE 2 Yritysten haastattelut	32
3.4 Verokilpailu			

ESIPUHE

Kehitysmaat kärsivät valtavasta pääomapaosta. Niiden arvioidaan menettävän vuosittain verotuloistaan 850:tä–1000:ta miljardia dollaria vastaavan summan.

Summa on monin veroin enemmän kuin kehitysapu, jota annetaan vuosittain 109 miljardia dollaria. Merkittävä osa pääomapaosta johtuu kansainvälisten yhtiöiden verotuskäytännöistä. Verokilpailun ja verosuunnittelun vuoksi yritykset eivät aina maksa veroa sinne, missä tuotannosta syntyy lisäarvoa tai niille kertyy muuta tuloa, vaan sinne, missä se on niille tuloksen kannalta edullisinta.

Veronmaksu on perustavanlaatuinen osa yritysten vastuullisuutta. Vastuullinen yritys maksaa veronsa niihin maihin, myös kehitysmaihiin, joissa se toimii ja joissa tuloa syntyy. FinnWatch peräänkuuluttaa yrityksiltä avoimuutta puheiden lisäksi tekoihin. Niinpä odotamme myös, että kansainvälisesti toimiva tai ylikansallinen vastuullinen yritys kertoo, mihin maihin ja minkä verran se maksaa veroa.

Nykyiset kirjanpitoikäytännöt poikkeavat näistä näemyksistä, sillä maakohtaiset tiedot katoavat yleensä konsernitilinpäätöksiin. Kansainvälisen lähinnä Tax Justice Networkin aloittaman vero-oikeudenmukaisuuskeskustelun vauhdittamana Euroopan unionin parlamenttikin on alkanut perätä maakohtaista raportointia.

Täkeläisten yritysten ajattelua tunnustellakseen FinnWatch kysyi neljältä suurelta suomalaisyritykseltä niiden konsernistrategiasta ja verosuunnittelusta. Selvitimme myös niiden kantaa väitteeseen ”vastuullinen yritys maksaa veronsa ja kertoo, minne maksoi ja miten paljon”.

Yritysten mielestä verosuunnittelun tavoite on verojen minimointi tai optimointi. Verot katsotaan kustannukseksi, joka hyvän yrityksen tulee minimoida. Tarkka maakohtainen saati yrityskohtainen raportointi ei yrityksiä innostanut.

Kyselyjen perusteella selvisi:

1. Jokainen yritys harjoittaa verosuunnittelua.
2. Sanoissaan yritykset katsovat, että verot on maksettava sinne, missä toimitaan. Toisaalta yksikään niistä ei aivan tarkkaan kerro, miten verot maittain jakautuvat. Joillekin ei ole edes tullut mieleen, että veronmaksun jakautuminen maittain olisi tärkeä tai kiinnostava kysymys.
3. Yritykset vähättelevät verokeitaissa sijaitsevien yhtiöidensä merkitystä eikä yksi tiennyt, miksi konsernilla on niitä.
4. Siirtohinnoittelun valvontaa ja dokumentointia yritykset pitivät lähinnä välttämättömänä pahana.
5. Yritykset eivät tiedä eivätkä haluakaan tietää hallintarekisterien takana olevia omistajatahoja.
6. Kyseiset yritykset ovat maksaneet osinkoja 37–39, jopa 109 ja 1019 prosenttia – jotkut siis silloinkin, kun tulos on ollut tappiollinen. Veroja konsernit ovat maksaneet 17–29 prosenttia, emoyhtiöt Suomeen huomattavasti vähemmänkin. Suomessa yritysten tulovero on 26 prosenttia.

Tätä kirjoitettaessa talouskriisi ja pankkikriisi tiukentavat otettaan Suomestakin. Hallituksen elvytyspaketteihin voisi kertyä nopeammin verotuloa, jos osinkojen sijaan

yritykset maksaisivat enemmän veroa ja myös veroparatiiseihin sijoitetuista suomalaisista varoista, joita on arviolta viisi miljardia euroa.

Pankkikriisi koettiin myös 1993. Tuolloin Suomen pankkijärjestelmä oli vaarassa kaatua ja kansallinen hätätila syntyä – veronkierron takia. Kaikki pankit olivat systemaattisesti kiertäneet sijoitustodistusten leimaveroja arviolta kymmenen miljardin markan edestä. Lainsäätäjät eduskunnassa eivät tosiasiaa tienneet, miksi he ennen juhannusta 1993 hyväksyivät leimaverolain muutoksen. Samalla verottajan yhteensä kahden miljardin markan leimaverokarhut mitätöityivät. Eduskunnassa ei kyselty asian perään.¹

Suomessakin menetetään miljardien verotulot vuosittain. Jos on verotulon vähyys ongelma elintaso-Suomessa, niin vielä pahempi ongelma se on kehitysmaissa. Ovatko suomalaisyritykset niin vastuullisia veronmaksajia, kuin ne antavat ymmärtää?

1. KEHITYSMAIDEN MILJARDIMENETYKSET

Kehitysmaat menettävät laittoman pääomapaon vuoksi verotuloistaan vuodessa arviolta 850:tä–1000:ta miljardia dollaria vastaavan summan. Tullimaksujen, arvonlisäverojen ja yritysten tuloverojen välttäminen muodostaa tästä noin 60 prosenttia, korruptio ja rikokset loput. Pääomapaon määrä kasvaa noin 18 prosentin vuosivauhtia, eniten (49,4 prosenttia) Lähi-idästä ja Pohjois-Amerikasta ja toiseksi eniten Euroopasta (25,4 prosenttia).²

Pääomapakoa tutkinut tunnettu yhdysvaltalainen Raymond Baker kuvaa ilmiötä ”globaalin talousjärjestelmän suurimmaksi porsaanreiäksi”. Hän pitää kyseistä porsaanreikää kaikkein vahingollisimpana haittana kehitys- ja siirtymätalousmaiden köyhille. Se nielee ulkomaanvaluuttatavarantoja, kiihdyttää inflaatiota, alentaa verokertymää, pahentaa tuloeroja, kumoaa sijoituksia, vahingoittaa kilpailua ja heikentää kaupankäyntiä. Miljoonien ihmisten eliniänodote laskee, ja miljardit ihmiset kurjistuvat.

”Ensi kertaa vapaan markkinatalousjärjestelmän 200-vuotisella taipaleella olemme luoneet ja laajentaneet kokonaisvaltaista integroitua globaalia rahoitusjärjestelmää, jonka perustavoite on siirtää rahoja köyhiltä rikkaille”, Baker sanoo.³

Tällä hetkellä veronkanton kehitysmaissa liittyy monia ongelmia. Ne voivat johtua esimerkiksi kokonaisvaltaisen verotusjärjestelmän puutteesta, takautuvista veroista, tai siitä, ettei kaikesta tulosta pystytäkään kantamaan veroa. Ne voivat myös olla seurausta verohallinnon heikkoudesta, tulojen piilottamisesta veroparatiiseihin verottajan ulottumattomiin tai luonnonvarojen verovapaasta käytöstä.⁴

¹) Pankit olisivat kaatuneet veronkiertoon vuonna 1993, Länsiväylä 21. toukokuuta 2008, Antti-Pekka Pietilä. Art House julkaisi keuhällä 2008 Pietilän kirjan Pankkikriisin peitellyt paperit.

²) Illicit Capital Flight from Developing Countries: 2002–2006. Global Financial Integrity, Washington, 7.1.2009. www.gfip.org

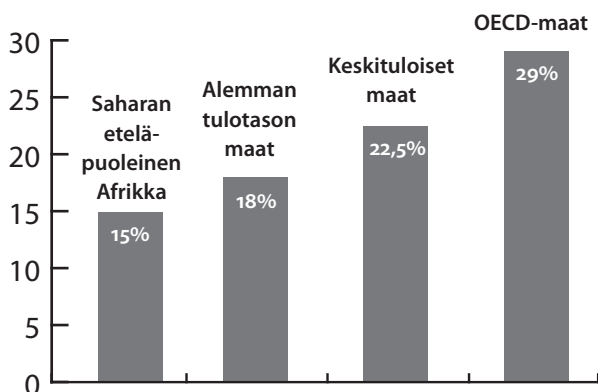
³) Baker Raymond, Capitalism's Achilles Heel. Dirty Money and How to Renew the Free-Market System. John Wiley&Sons, 2005.

⁴) ibid.

TAULUKKO. Kaikki kehitysapu 2004–2007*

Vuosi	Miljoonaa dollaria
2004	83 144
2005	110 983
2006	109 542
2007	109 051

*Lähde: www.oecd.org/document/9/0,3343,en_2649_34485_1893129_1_1_1_1,00.html
taulukot 14 ja 33

KAAVIO. Verojen suhde BKT:hen (2005)⁵

Puolet Saharan eteläpuoleisen Afrikan maista saavat yhä alle 15 prosenttia BKT:stään verotuloista.

Eniten kärsivät kuitenkin köyhimmät kehitysmaat, joissa hallinnon resurssit puuttua veronkiertoon ovat heikoimmat. Vero- ja muut tulot, hyvän hallinnon ohella, ovat sekä laajapohjaisen ja tasa-arvoisen talouskehityksen edellytyksiä että tapa vähentää tai päästä eroon paljon arvostellusta kehitysapuriippuvuudesta.

Pääomapako Afrikasta on hälyttävä. Näin Afrikka kärsii investointipulasta ja verotuloista, joita se tarvitsisi kehityksensä rahoittamiseen. Se myös pahentaa Pohjoisen ja Etelän välistä kuilua, samoin kuilua rikkaiden ja köyhien välillä.

Afrikasta on siirretty 607 miljardin dollarin edestä varoja 1970 alkaen. Pääomapaon myötä Afrikasta siirretään muualle maailmaan 0,60 dollaria jokaista ulkomaista lainadollaria kohden.

Sambialta pääomapako on vienyt 19,8 miljardia dollaria, mikä oli 272 prosenttia sen velasta 2004. Muutkin eteläisen Afrikan maat kärsivät valtavasta pääomapaosta ja ulkomaisesta velasta. Angolasta pääomaa on paennut vuoden 1970 jälkeen 50 miljardia dollaria, mikä on 535 prosenttia maan ulkomaanvelasta. Samassa ajassa Zimbabwe on menettänyt 25 miljardia dollaria, yli viisi kertaa ulkomaan velkansa arvon. Swazimaan menetykset nousevat 1,3 miljardiin ja Lesothon 893 miljoonaan.⁶

5) Taxation, State Building and Aid. Factsheet-March 2008. OECD, www.oecd.org/dac/governance

6) <http://www.taxresearch.org.uk/Blog/2008/05/10/africa-has-lost-607-billion/>
Luvut perustuvat Tax Justice Networkin johtajan John Christensenin puheenvuoroon Nairobissa Sosiaalifoorumissa 2007. Tilaisuudessa perustettiin Afrikan TJN.

FinnWatch on raportoinut myös Kongon demokraattisesta tasavallasta, rutiköyhästä mutta luonnonvaroiltaan opporikkaasta maasta. Paitsi että siellä louhitaan tinaa ja muita mineraaleja, siellä hakataan myös sademetsää. Vuonna 2008 julkistetun raportin mukaan Kongo menettää vuodessa verovaroja 50 kertaa ympäristöministeriönsä vuosibudjetin verran. Summalla voitaisiin myös rokottaa 700 000 kongolaista alle 5-vuotiaasta lasta. Esimerkiksi saksalainen Danzer Group, sen sijaan että maksaisi veronsa, on perustanut voittojen pesujärjestelmän. Sen sveitsiläinen tytäryhtiö Interholco AG ostaa puuta afrikkalaisilta tytäryhtiöiltään Siforcolta ja IFO:lta alle markkinahinnan ja kattaa vajeen tallettamalla rahaa offshore-pankkitileille. Näin Danzer välttää sekä yrityksen tuloveroja että vientitulleja. Danzerin asiakkaita ovat mm. IKEA, joka ostaa kongolaisperäistä vaneria ja Saint-Gobain, joka toimii yli 50 maassa, myös Suomessa.⁷

Vuodessa tarvittaisiin vain 190 miljardia dollaria pahimpien köyhyys-, sosiaali- ja ympäristöongelmien ratkaisuun. Menetetyillä varoilla voitaisiin siis hyvin sekä rahoittaa peruskoulutus ja perusterveydenhoito kaikille että poistaa nälkä.

Veromenetykset ovat konkreetti uhka myös köyhyyden puolittamiseen tähtäävien YK:n vuosituhattavoitteiden toteutumiselle: Tavoite loittonee sitä mukaa kun määräaika lähenee.⁸

Pääomapako ja veronkierto nielevät vuosittain enemmän kuin YK:n Vuosituhannen kehitystavoitteiden rahoitus maksaisi.⁹ Tästä YK:n entinen pääsihteeri Kofi Annan huomautti jo vuonna 2006.¹⁰

Vuosituhanne kehitystavoitteet¹¹

- Äärimmäisestä köyhyydestä ja nälästä kärsivien määrän puolittaminen
- Peruskoulutuksen turvaaminen kaikille lapsille
- Naisten vaikutusvallan lisääminen sekä miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistäminen
- Alle 5-vuotiaiden lasten kuolleisuuden vähentäminen kahdella kolmasosalla
- Äitiyskuolleisuuden vähentäminen kolmella neljäsosalla
- Vakavien sairauksien, erityisesti HIV/AIDSin ja malarian leviämisen estäminen
- Ympäristön kestävä kehityksen varmistaminen

7) Conning the Congo. Logging Sector Review. Greenpeace July, 2008.

8) Oxfam 2000: Releasing the Hidden Billions for Development

9) Closing the Floodgates, Collecting Tax to Pay for Development, s. 5. Tax Justice Network, www.taxjustice.net

10) YK, "Secretary General's remarks at Ministerial Conference on innovative sources of financing for development", Pariisi, 28.2.2006 / Somo s. 8

11) United Nations Information Centre for the Nordic Countries, www.un.dk/finnish/MDG/MDG-FACT%20SHEET1.pdf

YK:n kehitysrahoituskokouksessa Meksikon Monterreyssä korostettiin kehitysmaiden omia resursseja vuosittain tavoitteiden saavuttamisessa. Kehitysmaat sitoutuivat samalla hyvään hallintoon.

Suomi ja useat muut valtiot ovat sitoutuneet YK:n tavoitteeseen köyhyyden vähentämisestä puoleen vuoteen 2015 mennessä. Kehitysapu ei yksin vie tavoitteeseen. Tärkeintä olisi vahvistaa kehitysmaiden omaa rahoituspohjaa, ja tässä tavoitteessa hyvän hallinnon ja sitä myöden myös veronkantokyvyn tukeminen on avainroolissa.

FinnWatchin mielestä on tärkeää tarkastella yritystoiminnan vaikutuksia kehitysmaissa ja siksi myös niiden veronmaksua kehitysmaiden näkökulmasta.

1.1 Kehitysmaissa veropohja on kapea

Vuoden 2005 World Development Reportin mukaan neljännes kaikista kehitysavusta 1998–2002 suunnattiin infrastruktuuriin eli investointi-ilmapiiriin parantamiseen. Kehitysmaat ovatkin hyväksyneet useita politiikkoja ja lakeja, jotka tekevät investoinnit kannattaviksi ulkomaalaisille kuten verovapaudet, tuonnin tai viennin tariffittomuudet, pääomasiirtojen vapauden, infrastruktuurin rakentamisen ja näitä on tuettu muun muassa Maailmanpankin riskinalennusjärjestelmin. Kehitysmaat ovat myös luoneet suosittua yritysilmapiiriä tekijänoikeuslainsäädännöllä, byrokratiaa ja lupamenettelyä nopeuttamalla ja perustaneet investointien edistämisen ja tukivirastoja donor-ohjelmien turvin.¹²

Kansainvälisellä tasolla kehitysmaat ovat sopineet investointeja suosivista toimista kuten

WTO:n kaupan liittyvien investointien sopimus, joka kieltää paikallisten raaka-aineiden käyttövaatimukset, ja investoijien viennin ja tuonnin rajoitukset. Ne ovat myös allekirjoittaneet kahdenvälisiä investointisopimuksia, jotka suojaavat sijoittajien etua hallitusten vahingollisia toimia vastaan, ja joissa investointiriidat ratkaistaan Maailmanpankin investointiriitojen ratkaisuelimessä ICSIDissä. Kahdenvälisiä sopimuksia oli 2006 mennessä allekirjoitettu 2 573 kappaletta ja useimmissa osapuolena oli kehitysmaat. Kaksoisverotussopimuksia ne ovat allekirjoittaneet 2 651 sopimusta (2006). Niillä varmistetaan, ettei ulkomaisia sijoittajia veroteta sekä kohde- että kotimaassa.¹³

Kehitysmaissa veropohja on usein hyvin kapea ja perustuu usein tulli- ja vastaaviin maksuihin. Henkilöveroa ei välttämättä edes kerätä. Etenkin julkiset palvelut, opetus ja terveydenhoito kaipaavat kuitenkin verotuloja toteutuakseen.

Suomi on tehnyt pitkään kehitysyhteistyötä taloudellisesti vireään Vietnamin ja maailman köyhimpiin maihin kuuluvan Mosambikin kanssa. Niiden tularakenne kuvaa hyvin veropohjan kapeutta ja sen seurauksia.

Vietnamissa 60 prosenttia valtion tuloista on kerätty

tuonti- ja vientiveroista. Tulleja on jouduttu alentamaan Aasian vapaakauppasopimuksen ja WTO-järjestelmään valmistautumisen myötä, joten Vietnamin valtion kassatuloista on huvennut 40 prosenttia.¹⁴

Maailman kauppajärjestöön (WTO) liittymisen jälkeen lasku on jatkunut. Vuonna 2004 yritysten tuloveron osuus oli 27 prosenttia Vietnamin verokertymästä ja kulutusveron 23. Progressiivinen tulovero olisi voinut nousta jopa 65 prosenttiin, mutta henkilöverotusta ei ole käytännössä kuin muutamille ulkomaalaisille henkilöille. Vuonna 2004 tuloverokertymä muodosti 22,9 prosenttia BKT:stä. Verohallinnon uudistuksen on tarkoitus alkaa 2010, jotta verotulot pysyisivät 20–21 prosentin tasolla BKT:stä. Epäsuorat verot laskevat WTO:n myötä.¹⁵

Mosambikissa verotulot olivat kaikkiaan vain 12,5 prosenttia BKT:stä 2002.¹⁶ Samaan aikaan Mosambikin tariffirakenne on eteläisen Afrikan liberaaleimpia ja investoijien verotaakka 46 prosenttia, mikä on SADC-maiden keskiarvoa korkeampi. Vuonna 2002 Mosambikin hallitus päätti kannustimista ja myönnytyksistä, joilla megaprojektit saavat kyllä suuria veronalennuksia, mutta järjestelmä on liian avokätinen – ja maa menettää kipeästi kaivattua tuloa.¹⁷ IMF on suositellut Mosambikille verojen osuuden kasvattamista BKT:ssä asteittain 15 prosenttiin 2005–2009, mutta toteutuksen merkkejä ei ole havaittu.¹⁸

Kun valtiolla ei ole rahaa julkisiin palveluihin, ne rahoitetaan ulkopuolisella rahoituksella ja avulla. Mosambikissa investoinnit julkisiin palveluihin rahoitettiin lähes 40-prosenttisesti ulkopuolisen rahoituksen avulla 2004. Sekä opetus että terveydenhoito ovat olleet pitkälti ulkopuolisen rahoituksen varassa, ja avustusvaroin on katettu opetustoimen menoista jopa 60–70 prosenttia ja terveydenhoitolohkon menoista 80 prosenttia. Tiemenosta 75 prosenttia maksettiin 1996–2002 ulkomaisella avulla, vuosina 2003–2004 noin 60 prosenttia. Määrät eivät sisällä budjettitukea.¹⁹

Veronmaksu kuuluu tärkeimpiin kytköksiin, joilla yritykset yhdistetään niitä ympäröivään yhteiskuntaan. Maksamalla veroja yhtiöt antavat panoksensa yhteiskunnan infrastruktuuriin, koulutukseen ja palveluiden rakentamiseen, ylläpitoon ja kehittämiseen – eli etuihin, joista on niillekin hyötyä.

Useimmat investointien edistämistoimet, säännökset ja sopimukset perustuvat olettamukseen, että ulkomaisia investointeja tulee houkutella niitä suojaavien toimien tai tarjottavien taloudellisin eduin. Sellaisia kriteereitä, joilla voitaisiin arvioida sijoitusten vaikutuksia kohdemaan taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen, ympäristöön ja

¹²) Is Foreign Investment Good for Development? A Literature Review. SOMO Paper, March 2008.

¹³) *ibid.*

¹⁴) Aid for Trade: From policies to practice, The cases of Mozambique, Tanzania, Vietnam and Zambia. Toim. Kirsi Brolén, Kent Wilska, Max von Bonsdorff. Erweko Painotuote, 2007, s. 77

¹⁵) *ibid.*

¹⁶) *ibid.* s. 115

¹⁷) *ibid.* s. 115

¹⁸) *ibid.* s. 116

¹⁹) *ibid.* s. 121, 123, 124

sen asukkaisiin esimerkiksi työntekijöiden työoloissa, on hyvin vähän, jos ollenkaan. Ulkomaisten investointien vaikutus kohdemaan talouskasvuun riippuu siitä, paljonko pääomaa lähtee maasta yritysten voittojen kotiuttamisen muodossa, rojalteina ja korkoina yritysten sisäisistä lainoista; ulkomaisten laitteiden ja välituotteiden tuonnin ja viennin välisestä suhteesta ja monikansallisten yhtiöiden maksaman veron määrästä verrattuna isäntämaan niille houkuttimina maksamiin tukiin sekä siirtohinnoittelun määrästä.²⁰

2. MIKSI VEROIHIN TULEE KIINNITTÄÄ HUOMIOTA

Veroihin tulee kiinnittää huomiota, koska nykyään monet yritykset ja yksityiset eivät maksa niitä veroja, jotka niiden kuuluisi maksaa. Kvartaalitalouden määrittelemä yritystodellisuus ja voittojen maksimointitavoitteen korostaminen markkinatalousmallisesti lisäävät yritysten paineita verosuunnitteluun.

Maailma on kansainvälistynyt, mutta verotus on edelleen valtiosidonnaista, ja viranomaisten toimivalta määrittyy pitkälti valtion asettamissa rajoissa. Yritykset kehittää verotuksen kansainvälistä säätelyä ja puuttua haitalliseen verokilpailuun ovat usein kariutuneet tai vesittyneet. Näin kävi esimerkiksi OECD:lle sen koostaessa veroparatiisien mustaa listaa²¹ vuosituhaten vaihteessa. Toisinaan kansainvälinen yhteistyö onnistuu paremmin, ja esimerkiksi EU on tehnyt useita aloitteita verotuksen avoimuutta edistääkseen.

Monille yrityksille taloudellinen vastuu merkitsee yritysjohdon vastuuta sellaisista valinnoista, joilla syntyy voittoa, jotta osakkeenomistajat saavat osinkonsa. Niitä pidetään usein osakkeenomistajien ainoana tulona yrityksestä. Osakkeenomistaja-kansalaisten tuloa on kuitenkin myös yrityksen valtiolle maksama vero, jolla valtio tasaa tuloeroja ja tuottaa mm. erilaisia hyvinvointipalveluita kansalaisilleen.

Suuryritykset kertovat lomautuksista ja irtisanomisista samaan hengenvetoon kun ne jakavat osinkoja johdolle ja osakkeenomistajilleen. Tällaiset toimintamallit synnyttävät tarpeen keskustella yritysten omistajien ja johdon etiikasta ja moraalista ja siten laajemmasta yhteiskunta- ja taloudellisesta vastuusta. Kun myös yrityksille on hyötyä yhteiskunnan verovaroin kustantamasta infrastruktuurista ja terveestä ja koulutetusta työvoimasta, veronmaksu voidaan nähdä ehkä kaikkein olennaisimpana yhteiskuntavastuun kysymyksenä. Verotuksessa ja veron maksussa yhteiskuntavastuullisuus on myös helposti mitattavissa, kunhan aiheesta on saatavilla selkeää maakoh- taista tietoa.²²

2.1 Veroilla on monta tehtävää

Verotus on tärkeää, jos köyhyyttä aiotaan vähentää. Vuonna 2007 yli miljardi ihmistä, enemmän kuin joka kuudes meistä, oli absoluuttisen köyhä eli ansaitsi dollarin tai alle päivässä. Usein tämäkin ansio oli peräisin kestoltaan epävarmasta, alipalkatusta ja vaarallisesta työstä. Yli puolet absoluuttisesti köyhien ansioista meni ruokaan.²³

Kun suuri osa taloudesta toimii epävirallisella sektorilla eikä kuluttavaa keskiluokkaa ole, on pienenevien yhtiövero- rojen ja tullimaksujen aiheuttamia lovia lähes mahdoton paikata.

Mitä laajemmalla ja vahvemalla pohjalla valtioiden veronkanto on, sitä helpommin ne voivat rahoittaa toimintaansa verotuloilla. Valtion toiminnan rahoitus verotuloilla lisää rahankäytön demokraattisuutta ja avoimuutta etenkin maissa, joissa käytöstä päättävät vaaleilla valitut elimet.

Vuosituhatavoitteet ovat nostaneet avainkysymyksen peruspalvelujen tarjoamisen myös kaikkein köyhimmille. Julkiset tulot ovat siksikin erittäin tärkeitä. Kuten edellä kuvattiin, toistaiseksi esimerkiksi Mosambikissa peruspalvelut rahoitetaan pitkälti ulkopuolisen avun ja rahoituksen turvin.

Veroilla on monta tehtävää. Verojen ympärille voidaan rakentaa yhteiskuntasopimus. Kun valtion verotulo riippuu useista maksajista eli veropohja on laaja, on hallinnon etu edistää mahdollisimman monien hyvinvointia. Sitä varten on kannustavaa kehittää veronkantoa ja verohallintoa tehokkaiksi. Vuorovaikutus kansalaisiin lisääntyy ja valtion suorituskyky voidaan kehittää.

OECD:n mukaan²⁴ hallitukset kantavat vastuuta kansalaisistaan, kun verotuksesta käydään poliittista väantöä ja veronmaksajat seuraavat, kuinka veroja kerätään ja käytetään, ja kun kansalaiset haluavat verorahojen vastineeksi vaikuttaa päätöksentekoon. Veronmaksun lisääntyessä valtion suorituskyky kasvaa ja verotus tehostuu.

Yksikään valtio ei selviäisi ilman veroja: minimalistisessa yövärtijavaltiossakin tarvittaisiin taloudellisia resursseja järjestyksen turvaamiseen, infrastruktuurin ylläpitoon ja laillisuuden varmistamiseen. Verotuksen ensimmäinen tehtävä onkin kerätä tarvittavat resurssit valtion toimintojen turvaamiseen siinä laajuudessa kuin vaaleilla valitut edustajat katsovat mielekkääksi. Korkeatasoisen koulujärjestelmän ja yleisen sosiaaliturvan hyvinvointivaltioissa verotulojen tarve on luonnollisesti huomattavasti suurempi.

Verojen avulla voidaan myös ohjata yritysten ja kansalaisten toimintaa. Niillä voidaan vaikuttaa tavaroiden ja palveluiden hintoihin ja kannustaa siten yhden toimintamuodon suosintaan jonkun toisen toiminnan kustannuksella. Veroa kantamalla on mahdollista myös sisällyttää tuotteiden hintoihin kustannuksia, joita niiden valmistus aiheuttaa ulkopuolisille tai yhteiselle omaisuudelle; pu-

²⁰) Is Foreign Investment Good for Development? A Literature Review. SOMO Paper, March 2008.

²¹) Sharman, J.C. 2006: Havens in a Storm: The Struggle for Global Tax Regulation, Cornell University Press, Itacha and London

²²) Veroparatiisit. 20 ratkaisua varjotalouteen. Matti Ylönen, Into Pamfletti, 2008. s. 133

²³) UNDP Annual Report 2007, Inclusive Globalization

²⁴) Taxation, State Building and Aid. Factsheet-March 2008. OECD, www.oecd.org/dac/governance

hutaan niin sanotuista negatiivisista ulkoisvaikutuksista. Ympäristöverot ovat perinteinen esimerkki veroista, joilla negatiivisia ulkoisvaikutuksia pyritään hillitsemään.

Veroilla voidaan vaikuttaa myös tulonjakoon. Tulonjakoa on mahdollista tasata joko kansalaisten välillä (horisontaalisesti) tai yksilön elinkaaren aikana (vertikaalisesti). Kansalaisten välisen tulonjaon tasausta voidaan perustella ajatuksilla sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta, talouden tehokkuudesta ja talouskasvusta, tai jollain näiden yhdistelmällä. Elinkaaren aikaisella tulonjaolla voidaan auttaa kansalaisia pienten tulojen elämänvaiheissa, kuten opiskelu- ja perheen perustusvaiheessa ja eläkeiässä, ja verottaa heitä vastaavasti tiukemmin aktiivisen työuran aikana. Yksi tulonjaon muoto on myös tuloista yhtiöille ja yksityishenkilöille jakautuvaan osuuteen vaikuttaminen. Tähän voidaan puuttua muun muassa muuttamalla henkilö- ja yhteisöverojen suhdetta.

2.2 Verosopimusverkostot

Verotuksella on myös kansainvälinen ulottuvuus. Valtioiden välisillä verosopimuksilla jaetaan verotusoikeuksia. Samalla pyritään turvaamaan se, että kukin valtio saa kohtuulliseksi katsotun osuuden monikansallisten yhtiöiden ja kansainvälisen sijoitustoiminnan voitoista. Osuus on aina neuvottelunvarainen.

Hollannilla on eniten verosopimuksia. Myös Suomi solmii verosopimuksia muiden valtioiden kanssa poistaakseen tulon ja varallisuuden kaksinkertaisen verotuksen. Näin myös verottamisoikeus jaetaan sopimusvaltioiden kesken. Verosopimukset koskevat niin sellaisia oikeushenkilöitä kuin yksityishenkilöitäkin, joilla on asuinpaikka jommassakummassa tai molemmissa sopijamaissa. ”Lähtökohtaisesti Suomi tekee verosopimuksia vain niiden valtioiden kanssa, joissa on käytössä Suomen verojärjestelmää vastaava tulo- ja varallisuusverojärjestelmä.”²⁵

Suomella on sopimuksia noin 70 ja useita neuvottelun alla. Joko yllättävän monista maista löytyy vastaava verojärjestelmä – tai sitten Suomi poikkeaa lähtökohdistaan.

Kaksinkertaista verotusta poistetaan näennäisesti myös sillä, että osa osingoista on verovapaita. Osakeyhtiö maksaa saamastaan voitosta teoriassa 26 prosenttia veroa, mutta kun voitto jaetaan osakkaille, muiden kuin pörssi-listattujen yritysten osinkotulo on osakkeen omistajalle verotonta 90 000 euroon saakka. Voittojen nostamista tulona yhtiöstään voi myös ajoittaa.

Verosopimusten lisäksi kansainväliseen tulonjakoon vaikuttavat esimerkiksi monikansallisten yritysten tytäryhtiöiden välisessä kaupassa käytettävien siirtohintojen määrittely (ks. LUKU 3.) eli se, miten yhtiön tulosta voidaan jakaa tytäryhtiöiden välillä. Tällä voi olla merkittäviä verotuksellisia seuraamuksia.

Viime vuosina on käyty keskustelua myös globaaleista veroista, joilla olisi mahdollista puuttua kansainväliseen tulonjakoon ja kompensoida rikkaiden teollisuusmaiden

Yrityksiltä perittäviä veroja

- tulovero-yhteisövero (valtio, kunta, kirkko)
- tuontivero (tullit, tuontimaksut, alv- ja valmisteverot)
- työnantajamaksut
- varainsiirtovero (source tax, tax at source; transfer tax)

kehityksille aiheuttamia negatiivisia ulkoisvaikutuksia.

Kaikki edellä mainitut keinot ovat perustyökaluja kansanedustuslaitosten työkalupakeissa. Valtion veronkanto-kyky mittaa siten myös demokratian toimintaedellytyksiä. Edustuksellisessa demokratiassa julkisen sektorin laajuus ja valtion tekemät väliintulot markkinoilla (esimerkiksi ympäristön ylikuormitusta hillitsemällä) ovat arvovalintoja, joista käydään usein merkittävimmät poliittiset kiistat. Mikäli näitä valintoja ei voida vapaasti tehdä, on edustuksellinen demokratia kriisissä.

Verotuksen kytkeytyminen kansanedustuslaitosten tärkeimpiin päätöksiin alleviivaa sitä, ettei veroja voida rinnastaa muihin yhtiöiden ja yksityishenkilöiden maksamiin kustannuksiin.

2.3 Miten veroja menetetään

Veroja menetetään veropaon, verojen välttelyn ja veronkierron takia. Kehitysmaissa ne ovat erityisen pahoja ongelmia.

Osana yrityksen strategiaa kaikki yritykset harjoittavat laillista *verosuunnittelua*, jotkut yritykset tiukempaa aggressiivista verosuunnittelua. Verotus nähdään kustannuksena, joka on minimoitava tai optimoitava osakkeenomistajien edun ja taloudellisen tehokkuuden nimissä. Optimointi poikkeaa verojen minimoinnista harvoin, jos ollenkaan.

Lähtökohtanamme on, että verosuunnittelu tapahtuu asiantuntevasti ja muodollisesti lakien puitteissa. Tosin on lisästävä, että laillisen ja laittoman toiminnan välillä on tunnetusti harmaata aluetta. Rajanvetoa laillisen ja laittoman verosuunnittelun välillä pidetään vaikeana.

Veropaossa tuloa pyritään siirtämään yhdestä maasta toiseen, jossa on matalampi verotus. Toinen kysymys on, annetaanko sen vain tapahtua vai pyritäänkö veropakoa säännöksiin estämään.

Veronkierto ei ole sallittua, mutta ei rikollistakaan. Jos ja kun veronkiertoa havaitaan, siihen pyritään puuttumaan, koska sen seuraamukset ovat haitallisia.

Verojen välttely tarkoittaa, että tuloa jätetään ilmoittamatta verottajalle. Se lähenee *veropetosta*²⁶, joka on rikos.

Talouden tutkimuslaitos GFIP:n mukaan ero laillisen ja laittoman välillä on selvempi: ”Lailliset siirrot pysyvät ne suorittavan yrityksen tai yksityishenkilön kirjanpidossa. Laittomat siirrot on laadittu katoamaan kaikista kirjauksis-

25) www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/o8_suomen_verosopimukset/index.jsp

26) Määrittelyt OTL Matti Urpilainen, Turun yliopisto

ta rahan alkuperämaassa.”²⁷

Arviot valtioiden menettämistä verotuloista vaihtelevat. Valtioiden uskotaan kumminkin tietävän hävikin ja varautuvan pääomapakoon valtion tulotilastoissa ”virheissä ja laiminlyönnissä”.

GFIP:n Baker on toista mieltä: pääomapaosta hyvin pieni osa otetaan huomioon, eikä suurinta yksittäistä verkortymää alentavaa tekijää, alihinnoittelua, huomioida lainkaan. Kun varainsiirto alihinnoitellaan rahan siirtämiseksi ulkomaille, pääoma sekoitetaan kauppaan, eikä pääomakomponentti näy erikseen kaupallisessa laskutuksessa: ”Tästä syystä biljoonia (tuhanasia miljardeja) dollareita on paennut ulkomaille, ja tuskin kukaan on edes huomannut.”²⁸

Veronkierron ja verojen välttelyn aiheuttamia veromenetyksiä yhdistäessä, että kummastakaan ei ole mahdollista saada tarkkaa tietoa. Paitsi, että verotuloja menetetään veronkierron ja verojen välttelyn vuoksi, myös kansainvälisen valtioiden välillä käytävän verokilpailun aiheuttamaa lovea verotuloihin voidaan pitää epätoivottavana veromenetyksenä, mikäli päätös on tehty pakon sanelemana. Pakon arviointi voi olla oma erillinen haasteensa.

Verokilpailu ei johda tehokkuuteen, vaan demokratian tilan kaventumiseen. Valtion toiminnan tehokkuutta voidaan mitata vasta sitten, kun parlamentaariset päätökset valtion roolista ja sen laajuudesta on tehty.

3. VEROSUUNNITTELUN RAKENTEET, TOIMIJAT JA VAIKUTUKSET

Talouden globalisaatio ja kvartaalikapitalismi ovat johtaneet siihen, että osakkeenomistajien yhtiöille asettamat tuotto-odotukset nousevat rajattomasti. Yhdessä veroparatiisitalouden kasvun, viestintäteknologian kehittymisen ja uusien verojen välttelytapojen kanssa tämä on johtanut aggressiivisen verojenvälttelyn kasvuun. Yhtiöiden kansainvälistyminen ja valtioiden rajat ylittävät yritysfuusiot ovat tuottaneet yhä suurempia, kansainvälisempiä yhtiöitä, joiden mahdollisuudet ja resurssit kansainväliseen verosuunnitteluun ovat kansallisiin kilpailijoihin verrattuna suuret.

Verosuunnittelusta on tullut oma, merkittävä liiketoiminnan alansa. Suuretkaan yhtiöt eivät hoida veroasioitaan yksin. Apuna käytetään verosuunnitteluun erikoistuneita tilintarkastusyhtiöitä ja lakiasian toimistoja sekä

pankkeja, jotka tapauksesta riippuen hoitavat järjestelyjen käytännön toteutuksen ja/tai osallistuvat niiden suunnitteluun.

”Ulkopuolisten asiantuntijoiden kehittämät erilaiset verotuotteet ovat ongelmallisia. Useimmiten kysymyksessä ovat enemmän tai vähemmän keinotekoiset ratkaisut, joita asiantuntijoilla on intressiä myydä yrityksille. Yritykset saattavat tarttua näihin, jos esimerkiksi kilpailija hyödyntää vastaavanlaisia tuotteita. Äärimmillään ulkopuoliset asiantuntija-verokonsultit laativat työkseen veronkiertotuotteita. Ne ovat usein hienoja ulkomaisia kuvioita verotuotteiksi, joita sitten otetaan Suomessakin käyttöön. Yritykset perustelevat niiden käyttöä kansainvälisellä verokilpailulla; eli sillä, että niidenkin on hyödynnettävä tuotteista saatava verohyöty, kun kansainväliset kilpailijatkin niitä hyödyntävät. Tavarankulussa, tuotantoketjussa veronäkökulmasta voi syntyä paljonkin päästöä tällä tavalla. Veronkiertotuotteiden käyttöä perustellaan liiketaloudellisen tarkoituksenmukaisuuden rakentamisella. Kyseessä ovat kumminkin keinotekoiset ratkaisut, joilla pyritään verohyödyn tavoitteluun, mutta liiketaloudellisuus kulkee aina puheissa mukana, vaikka miten keinotekoisista keinoista olisi kyse.”²⁹

Samoihin välittäjäyrityksiin turvaututaan usein myös veroparatiisien hallinnoissa, kun kansainvälisen talouden porsaanreikiä hyödyntäviä lakeja suunnitellaan. Veroparatiisien alhainen verotaso, heikko sääntely ja korkea salaisuusaste tekevät monenlaiset yritys-järjestelyt mahdollisiksi. Usein vasta räikeimmät ylilyönnit antavat tarkkoja tietoja järjestelyistä. Kansainväliset Enronin konkurssin kaltaiset yritysskandaalit ovat olleet ääriesimerkkejä veroparatiisijärjestelyjen aggressiivisesta käytöstä.

Niiden taustalta löytyy paljon muuta veroparatiiseja hyödyntävää laillista ja laitonta verosuunnittelua.

3.1 Verosuunnittelun monet keinot³¹

Monikansallisilla yrityksillä on usein erillinen yhtiö jokaista toimintoaan varten niissä maissa, joissa yritykset toimivat. Monimutkaiset konsernirakenteet varmistavat, että veronalaisuuden suunnitteluun on hyvät mahdollisuudet.

Verosuunnittelun keskeisimmät mekanismit ovat siirtohinnoittelu, rojalit, patentit ja lisenssimaksut, alikapitalisointi ja yhtiöiden sisäiset vakuutusjärjestelyt. Kaikkiaan niitä on paljon enemmän:

²⁹) Lähde: Yritysverotuksen kansainvälinen asiantuntija, joka asemansa vuoksi ei halua nimeään mainittavan.

³⁰) Palkkatyöläinen, 7.4.2004, nro 34/04. Hirvonen jäi eläkkeelle 2008 lopussa.

³¹) Lähteet: Closing the Floodgates. Collecting Tax to Pay for Development. Richard Murphy ym. Tax Justice Network, helmikuu 2008. www.taxjustice.net; Taxation and Financing for Development. SOMO Paper October 2008.

²⁷) Raymond Baker, Illicit Financial Flows: The Missing Link in Development, puhe 28.6.2007, www.gfip.org

²⁸) ibid.

- Minne pääkonttori perustetaan. Kansainvälisesti toimiva yritys maksaa veronsa pääkonttorimaan mukaan määrättyyn kotimaahansa. Jottei alhaisen verokannan maassa syntyneestä voitosta perittäisi jälkiveroa, monet yritykset perustavat välityhtiöt, jotka omistavat toimivat tytäryhtiöt.
- Minne tytäryhtiöt perustetaan. Tytäryhtiöitä voi olla kymmeniä tai jopa satoja, yleensä kaikkialla missä on toimintaa. Tytäryhtiöt perustetaan myös hallinnollisista, laillisista, historiallisista tai verosyistä. Niiden avulla voittoa voidaan siirtää sieltä missä ne syntyivät sinne missä niiden verotus on mahdollisimman alhainen.
- Käytetäänkö veroparatiiseja vai ei. Veroparatiisien tarjoama anonymiteetti auttaa sekoittamaan yritystoimien raportoinnin voittojen varmistamiseksi.
- Mitkä yritykset sisällytetään konsernirakenteeseen, mitä ei (eli mitkä näkyvät tileissä, mitkä eivät). Konsernin sisäisten rahavirtojen peittämiseen voidaan perustaa yrityksiä, jotka eivät teoriassa kuulu ryhmään, mutta jotka omistetaan veroparatiiseissa yleishyödyllisen säätiön kautta. Näin yritys voi piilottaa vastuita, joiden näyttämisen myötä sen taloudellinen tilanne näyttäisi haluttua kuvaa synkemmältä.
- Millä ehdoilla yritys käy kauppaa konsernin sisällä. Siirtohinnoittelun tulee tapahtua markkinahintaperiaatteen (arm's length) mukaan. Tällä uskotaan edistettävän voittojen kohdentamista sinne, missä ne ovat syntyneet. Poikkeavat ehdot ovat siirtohintojen vääristelyä.
- Minne myynti kirjataan. Siitä huolimatta, missä maassa tulo myynnistä on syntynyt, verotuksen alentamiseksi myynti kirjataan toisaalle, alhaisen verotuksen maihin. Tätä hyödynnetään mm. nettikaupassa.
- Minne kustannukset kirjataan. Kustannuksista saa verovähennyksiä, joten kustannukset kannattaa kirjata korkean verotuksen maihin.
- Minne yrityksen kiinteä omaisuus kuuluu. Yleensä kiinteä omaisuus omistetaan sen käyttömaassa. Investoinneista pääomahyödykkeisiin, kuten koneisiin ja laitteisiin, voi saada verohelpotuksia joissain maissa, toisissa taas niiden vuokrauksesta ja jossain niiden vuokrallepanosta. Veroarbitraasissa yritykset punnitsevat liiketoimien sijainnin vertaamalla eri maiden tarjoamia etuja keskenään. Usein kiinteän omaisuuden haltijayhtiö sijaitsee kaukana sen käyttöpaikasta.
- Minne työvoima rekrytoidaan. Yritysjohdo liikkuu kansainvälisesti ja on valmis osallistumaan työtulonsa verosuunnitteluun omaksi ja työnantajansa eduksi. Työpaikka ja esim. työn alhaista verotusta noudattava maa voivat sijaita kaukanakin toisistaan.
- Mistä rahaa lainataan. Verotusta laskettaessa yrityksen korkomenot vähennetään yrityksen tuloista, osinkomaksuja ei. Niinpä yritykset käyttävät runsaasti lainapääomaa. Ulkomaiset tytäryhtiötkin voidaan rahoittaa lähinnä lainoilla ja lähes ilman osakepääomaa. Tätä kutsutaan alikapitalisoinniksi. Mikäli konsernirahoituksesta

peritään tytäryhtiöltä keinotekoisen korkeaa korkoa, on kyse siirtohinnoittelun vääristelystä.

- Miten toiminnot rakennetaan. Patenteista maksetaan rojalteja, tekijänoikeuksista ja tavaramerkeistä lisenssimaksuja. Henkinen pääoma voi olla peräisin yhtiön sisältä tai se on voitu ostaa. Sen arvon osoittaminen on vaikeaa, joten se on suosittu mekanismi siirrettäessä teollisuus- ja kehitysmaissa syntyneitä voittoja alhaisen verotuksen maihin.
- Pyritäänkö verotuksessa saamaan etuoikeuksia. Yritykset voivat asettaa suotuisan verokohtelun ehdoksi maahantulolleen.

3.2 Keskeisimmät mekanismit

Siirtohinnoittelu

OECD:n ohjeistaa monikansallisia yrityksiä käymään kauppaa emoyhtiön ja ulkomaisten tytäryhtiöiden välillä ikään kuin ne olisivat toisistaan riippumattomia yrityksiä. Tämä ei kuitenkaan siinä mielessä toteudu, että emo- ja tytäryhtiöt harvoin hinnoittelevat tuotteensa ja palvelunsa toisilleen markkinahintojen mukaisesti. Siirtohinnoittelulla yritykset tekevät keskenään paljon muutakin kuin kauppaa: ne siirtävät voittoja eri maihin verojen välttämiseksi, pääomittavat yrityksiään, siirtävät korkoja ja osinkoja, myyvät yrityksiään toisille yrityksilleen tai tekevät teknologiasiirtoja. Teknologiasta veloitetaan alihintaa tytäryhtiöiltä. Aineettomilla tutkimus- ja kehitystoiminnoilla veloitetaan toisia, eikä kukaan voi sanoa, mikä olisi markkinahintainen veloitus.

Noin 60 prosenttia kaupankäynnistä tapahtuu konsernien sisällä, joten tytäryhtiöt eivät välttämättä pyri parhaaseen tulokseen itseksensä vaan konsernin kannalta. Konsernin verotus riippuu siitä, miten voitto kohdennetaan tytäryhtiöiden kesken. Konsernin sisäistä kauppaa esimerkiksi ohjelmistoilla tai netissä käyvät monikansalliset yhtiöt voivat uudelleenkohdentaa myyntiä ja muita liiketoimia verotusta alentaakseen.

Hinta-arvioita voidaan tehdä hyvässä uskossa tai voittojen uudelleenkohdennuksen peittämiseksi. Yritykset voivat myös päättää noudattaa markkinahintaperiaatetta vain siellä, missä veroviranomaiset tarkistavat siirtohinnoittelua, kuten teollisuusmaissa.

Raaka-ainevientiä useisiin maihin pirstaloitunut tuotanto helpottavat ilmoitettavan myyntimaan valintaa. Yritys voi myös myydä raaka-ainetta toiselle yritykselle jalostusta varten tai konsernin sisällä markkinointiyritykselle, joka voi lisätä voittomarginaalia työilleen. Näin osa myyntihinnasta siirtyy alkuperämaasta markkinointimaahan, ehkä puhtaasti verosuunnittelun vuoksi.³²

Rojaltit ja lisenssimaksut

Henkinen, aineeton eli immateriaalinen pääoma koostuu patenteista, joista maksetaan rojalteja, sekä tekijänoikeuksista, esimerkiksi logoista, joiden käytöstä maksetaan

32) ibid.

lisenssimaksuja. Henkinen pääoma voi olla yrityksen itse kehittämää tai sen ostamaa.

Rojalttien ja patenttien markkinaehtoinen hinnoittelu voi olla hankalaa. Hinnoittelu onkin yksi siirtohinnoittelun ongelmista.

Kansainvälisesti toimiva yritys voi suunnitella toimintansa niin, että rahaliikenne ylittää valtorajat mahdollisimman monesti. Näin lisätään mahdollisuuksia siirtää tulot tai voitot alhaisen verotuksen pariin.

Yritys voi päättää, missä sen henkistä pääomaa omistetaan. Siirto alhaisen verotuksen maahan voi tapahtua ennen kuin henkistä pääomaa käytetään.

Immateriaalioikeuksien arvon osoittaminen on erittäin vaikeata. Lähes kaikki yritykset voivat myös "luoda" itselleen henkistä pääomaa. Jopa yrityksen nimi saattaa riittää. Usein henkisen pääoman rekisteröinti on tarpeellista, ja veloittaminen sen käytöstä ehkä yhtä perustetonta, mutta tuloa kertyy.

Myös valmistusmenetelmistä maksetaan lisenssimaksuja. Jos emoyrityksen tai jonkun tytäryrityksen valmistusmenetelmää käytetään kaikissa konsernin yrityksissä, tästä voidaan veloittaa. Ja mikä ulkopuolinen taho voi määrittää tälle markkinahinnan?

Alikapitalisointi

Alikapitalisoinnin piiriin voi kuulua hyvin monenlaisia yritysten toimintoja. On mahdollista, että yritys ei omista jossain maassa juuri mitään, vaan vuokraa (liisaa) tilat, laitteet, työvoiman ja muun tarvitsemansa ulkopuolelta. Tällöin yhtiöön jää hyvin vähän voittoja ja siten myös vähän verotettavaa tuloa.

Alikapitalisointi liittyy taloudellisen tuloksen maksimointiin ja konsernin sisäiseen lainoitukseen. Yritykset tukeutuvat pitkälti lainapääomaan ja käyttävät rahoitukseen hyvin vähän omaa osakepääomaansa. Rahat lainataan ulkomaisesta tytäryhtiöstä. Konsernin sisäisellä lainoituksella alennetaan voittoja siellä missä veroprosentti on korkea, koska korko maksetaan sieltä. Myös konsernin verolasku pienenee, koska korko maksetaan alhaisen verotuksen alueelle. Ellei laki estä, yritys myös saattaa veloittaa vaikka millaisen koron lainasta maksimoidakseen voiton, jonka se voi saada tytäryhtiöstä korkean verotuksen maassa ja siirtääkseen sen alhaisen verotuksen piiriin.

Yhtiöiden sisäiset vakuutusjärjestelyt

Vakuutuskulut ovat usein verovähennyskelpoisia, ja siten yritysten kannalta hyödyllisiäkin kuluja. Näin on erityisesti, jos vakuutusmaksut maksetaan samaan konserniin kuuluvalla vakuutusyhtiöllä. Näitä usein veroparatiiseissa sijaitsevia vakuutusyhtiöitä käyttävät hyvin monenlaiset yritykset, joiden oman liiketoiminnan ei siis tarvitse liittyä vakuutusalaan.

Vakuutusmaksuihin ja niiden suuruuteen liittyy samoja ongelmia kuin siirtohinnoitteluun: vakuutussumman määrittely ei ole yksinkertaista. Yhtiöiden kannalta rahojen siirtäminen konsernin sisäisiin vakuutusyhtiöi-

hin voi olla hyvin kannattavaa johtuen verovähennyksistä sekä siitä, että vakuutusyhtiöön sijoitettuja rahoja voidaan sijoittaa edelleen.

Muista välineistä

Jos yrityksen pääkonttori sijaitsee korkean verotuksen maassa, voidaan käyttää *väliyhtiöitä* (CFC, controlled foreign corporation, intermediate holding companies). Emoyhtiö omistaa väliyhtiöt ja ne taas omistavat toimivat tytäryhtiöt. Väliyhtiöt keräävät osinkotulot tytäryhtiöiltä ja yleensä lainaavat, eivät maksa osinkoina, käteisvaroja emoyhtiölle.

Väliyhtiön sijainti valitaan alueelta, jolla osinkotulon verotus on alhainen, ja maasta, jolla on useita kaksoisverotuksen poistavia verosopimuksia muiden maiden kanssa. Tällöin maata ei käsitellä veroparatiisina vaikka se sitä onkin. Väliyhtiöiden sijaintimaina Hollanti, Luxemburg, Irlanti ja Sveitsi ovat suosittuja.³³

Liiketoimien jättäminen taseen ulkopuolelle ei ole tavatonta. Näin voidaan joko häivyttää vierasta pääomaa, jottei rahoitustilanne näyttäisi kehnolta, tai sitten esittää tulos paremmaksi kuin onkaan inflatoimalla voittoja kuten Enronin tapauksessa tehtiin.

Yrityksellä voi myös olla "*orpoyritys*", joka on hyvin riippuvainen emoyhtiöstä muttei sen omistuksessa, teoriassa. Sen omistajana voi olla vaikkapa veroparatiisiin rekisteröity hyväntekeväisyysseura. Näin juristien tai kirjanpitäjien luomia keinotekoisia rakenteita voidaan tarkastella ja selittää emoyhtiöstä erillisinä liiketoimina niin vastuultaan kuin kolmannen osapuolen tekeminäkin.

Kansainvälisen vero-oikeuden mukaisuutta ajavan Tax Justice Networkin (TJN) mukaan näin hoidetaan usein velkarahoitusta.³⁴

Siinä missä myynti kohdennetaan mielellään alhaisen verotuksen alueelle, kustannukset kohdennetaan kernaasti korkean verotuksen alueelle, jolloin niistä saadaan mahdollisimman paljon verohelpotuksia. Kehitysmaille, joissa nimellisveroaste on korkea, voi olla merkitystä sillä, että tuotantokustannuksia inflatoidaan, jolloin verot alenevat ja isäntämaan osuutta tuotannosta vähennetään. Yritys hyötyy tällöin kaksinkertaisesti. Myyntihinnan vääristelyä vaikeampaa voi olla tunnistaa *kustannusvyyrytys* (engl. cost loading), koska liiketaloudellisen hinnan määrittäminen on hankalaa.³⁵

Veroarbitraasissa yritykset valitsevat yritystoimien sijainnin niin, että maksimoivat verohyötynsä niistä vertaamalla toimintamaan sääntöjä verotusmaan sääntöihin. Yhdestä kulusta saadaan syntymään kaksinkertaiset verohelpotukset. Siitä syystä varoja omistetaan usein kaukana sieltä, missä niitä tosiasiallisesti käytetään.³⁶

Tilinpitörakenteet rohkaisevat monikansallisia yhtiöitä

³³⁾ kts. 31

³⁴⁾ kts. 31

³⁵⁾ kts. 31

³⁶⁾ kts. 31

ajattellemaan, että ne ovat kansallisvaltioista riippumattomia. Julkaistavat konsernitaseet on konsolidoitu, eli ne kuvaavat konsernia kokonaisuutena, eivät yhtiökohtaisesti tai maakohtaisesti. Samalla ne kuvaavat konsernin ja muiden konsernien sekä kolmansien osapuolten välisiä transaktioita, mutta monikansallisen yhtiön sisäiset transaktiot on tyystin poistettu tai häivytetty raportoinnista³⁷, mikä kadottaa myös paikallisuuden ja yhtiöiden paikallisten suoritteiden raportoinnin ja ilmeisesti irrottaa konsernin paikkasidoksista.

Irrallisuus heijastuu verosuunnittelussa: yritykset pitävät itseään irrallisina toimintaympäristöstään.

Yritykset saattavat luoda monimutkaisia konsernirakenteita tietäen, että niistä ei tarvitse raportoida.

Yritykset voivat myös veroja minimoidakseen pyytää isäntämaalta erityiskohtelua, avustuksia tai tukiaisia, verohelpotuksia tai jopa verovapautta. Myös isäntämaan vakuutus verolakien muuttumattomuudesta varmistaa yhtiön edun. Samalla se rajoittaa isäntämaan taloudellista liikkumatilaa jopa 25 vuodeksi eteenpäin.

Veroetuja ei voida moittia, jos niitä tarjotaan sekä kotietä ulkomaisille yrityksille. Kun kyse on ulkomaisen monikansallisen yhtiön ja etenkin kehitysmään välisestä verohelpotuksesta tai -vapaudesta, toisessa kupissa painaa saamatta jäävä verotulo, toisessa arvio yrityksestä muuten koituvasta hyödyistä.

Yritysten verosuunnittelussa keskeisessä asemassa ovat kirjanpito- ja tilintarkastusyhtiöt, verojuristit, pankit ja muut rahoitusalan yritykset sekä monikansalliset yhtiöt. Herää kysymys, ovatko pukit kaalimaan vartijoina: yksityiset tilintarkastusyhtiöt tarkastavat yritysten tilejä, joista ne ovat saamansa tilintarkastuspalkkion takia taloudellisesti riippuvaisia. Voiko tässä toteutua tilintarkastuksen perusta eli riippumattomuus? Pitäisikö tilintarkastuksen olla kaupallista yritys- vai maksullista viranomais toimintaa?

PricewaterhouseCoopers tekee tilintarkastuksia ja neuvoa yrityksiä veroasioissa 149 maassa. Sen tekemän kyselyn mukaan monikansalliset yhtiöt pitävät verojen maksua maailmanlaajuisena mainekysymyksenä. Kysely³⁸ tehtiin Euroopassa sijaitsevien monikansallisten yhtiöiden verojohtajille. Suhtautuminen verostrategiointiin ja riskinottoon vaihteli. Kaksi kolmesta johtajasta ei haluaisi luopua merkittävistä verosuunnittelumahdollisuuksista turvatakseen suhteensa veroviranomaisiin.

3.3 Veroparatiisit

Veroparatiisitalous on ilmiönä vanha, mutta sen 1980-luvulla alkaneet kasvun vuodet kiihtyivät seuraavalla vuosikymmenellä.

OECD:n määritelmää veroparatiisista käytetään ehkä yleisimmin: Veroparatiisi on "valtio tai alue, jossa on alhainen tai nollaverotus ja jossa toimivilla yrityksillä ja sijoittajilla ei yleensä ole alueella todellista liiketoimintaa." Vero-

paratiisin kriteerit täyttyvät, jos osakin ehdoista toteutuu. OECD:n mustalla listalla on enää kolme valtiota; Andorra, Liechtenstein ja Monaco.³⁹

Tax Justice Networkin määritelmä on paljon laajempi: "mikä tahansa maa tai alue, jonka lakeja voidaan käyttää verosuunnitteluun, verojen minimointiin tai lain sallimisessa puitteissa tapahtuvaan veronkiertoon tai sellaisten verojen kiertoon, jotka toisen maan lakien mukaan pitäisi maksaa."⁴⁰ TJN löytää määritelmällään 50–80 veroparatiisia. Toisaalta joka valtiossa voidaan nähdä veroparatiisin kaltaisia piirteitä.⁴¹

Niitä piirteitä löytyy myös Suomesta, etenkin, jos hallituksen lakiesitys sijoitusrahastolain muutoksesta hyväksytään eduskunnassa alkuvuodesta 2009 ja Suomesta tulee toimipaikka nimettömille sijoittajille ja sijoitusrahastoille.⁴²

Veroparatiisitalous perustuu pitkälti korkeaan pankki- ja yrityssalaisuuteen sekä tavallisia valtioita vähäisempään sääntelyyn. Nämä ovat seurausta tietoisesti väljemmästä lainsäädännöstä ja/tai sen puutteellisesta toteutuksesta ja valvonnasta. Esimerkiksi Enronin yhtiöskandaalissa käytettiin samantyyppisiä veroparatiisiyhtiöitä, joita hyödynetään myös kansainvälisen rikollisuuden rahanpesussa.

Globaaleja veromenetyksiä tarkasteltaessa systemaattisimmat tutkimustulokset koskevat maailman huippurikkaiden yksityishenkilöiden veroparatiisitalletuksia.

Tax Justice Network -järjestön kokoamien tutkimustulosten mukaan rikkaat yksityishenkilöt ovat tallettaneet veroparatiiseihin 11,5 biljoonan (11,5 tuhannen miljardin) dollarin edestä omaisuuttaan. Mukaan on otettu ainoastaan ihmiset, joilla on yli miljoona dollaria nopeasti rahaksi muutettavaa varallisuutta. Omaisuuden tuotosta vuosittain maksamatta jäävien verojen määrä nousee OECD-maiden keskimääräisellä 30 prosentin veroasteella 255 miljardiin dollariin. Tutkimus tehtiin vertailemalla kansainvälisen selvittelypankin, Boston Consulting Groupin sekä Merrill Lynch ja Gap Gemini -konsulttiyhtiöiden tilastoja, jotka kaikki antoivat samansuuntaisen tuloksen.

OECD aloitti veroparatiiseihin liittyvän työnsä 1990-luvulla. Se on ollut eniten julkisuudessa kokoamansa veroparatiisien mustan listan kautta. Hanke lähti liikkeelle 1990-luvulla G7-maiden valtuuttamana. Sen tarkoituksena oli suitsia merkittävästi valtioiden välistä verokilpailua ja erityisesti veroparatiisien toimintaa. Ensimmäistä kertaa OECD:n historiassa järjestö suositti myös talouspakotteiden käyttöä toisia valtioita vastaan. Hanke kuitenkin vesitettiin osin veroparatiiseista nousseen vastustuksen, osin Yhdysvaltain sisäpolitiikan muuttuneen suunnan seurauksena. Pakotteista luovuttiin, eikä esimerkiksi Cayman-saa-

37) kts. 31

38) PricewaterhouseCoopers, lehdistötiedote 14.12.2006

39) www.oecd.org/document/57/0,3343,en_2649_33745_30578809_1_1_1_1,00.html

40) Tax Justice Briefing, A Tax Justice Glossary, Tax Justice Network, August 2006 update

41) Closing the Floodgates. Collecting tax to pay for development. Tax Justice Network, 2007. Commissioned by the Norwegian government.

42) Älä kerro verottajalle. TV1, Silminnäkijä 15.1.2009, toim. ja ohj. Matts Dumell.

Yrityksiä ja ammattikuntia verosuunnitteluteollisuudessa⁴³

a. Kirjanpito- ja tilintarkastusyhtiöt

Tilintarkastusala on kansainvälisesti erittäin keskittynyt, sillä sitä hallitsevat vain neljä suurta yhtiötä: KPMG, PricewaterhouseCoopers (PwC), Ernst&Young sekä Deloitte&Touche (ns. 4G). Nämä yritykset tarkastavat käytännössä kaikkien kansainvälisten suuryhtiöiden tilit. 4G-yhtiöt ovat kasvaneet nykyiseen kokoonsa lukuisten fuusioiden ja yritysostojen seurauksena.

Niiden roolit ovat osin ristiriitaisia: samat yhtiöt myyvät kirjanpitoon, tilintarkastukseen ja veroneuvontaan liittyviä palveluita. Kaikilla niillä on tytäryhtiöitä ja toimistoja monissa tunnetuimmissa ja myös vähemmän tunnetuissa veroparatiiseissa.⁴⁴ Kansainvälisesti KPMG on järjestäytynyt veroparatiisi-Sveitsissä toimivan emoyhtiön ympärille. PwC:n kansainvälinen toiminta on järjestetty lontoolaiselle yritykselle, jolla ei ole sen mukaan omia tuloja. Yritys vain pyörittää konsernin globaaleja [www-sivuja](http://www.sivuja.45).⁴⁵

Suuret kirjanpito-yhtiöt pitävät etuoikeuksista, mutteivät Richard Murphyn mukaan tunnusta veronmaksuun liittyvää vastuutaan yhteiskunnalle. Yhteiskuntavastuu on niille markkinointitapa ja tuo lisää bisnestä. Samalla ne neuvovat yrityksiä minimoimaan veroja tai jopa välttämään niitä. Ne myös toimivat hallitusten neuvonantajina mm. lainsäädännön yhteydessä, omia ja asiakkaidensa erityisetuja ajaakseen.

b. Juristit

Monet veroparatiisien laeista on luotu hyödyntämään muiden valtioiden lainsäädännöstä tai lainsäädännön

dännön käytäntöön panosta löytyviä porsaanreikiä. Lakimuutosten teossa tärkein rooli on juristeilla, joiden ominta alaa lainsäädännölliset muutokset ovat. Vähintään yhtä suuri merkitys on juristien toiminnalla veroneuvojina, kun sijoituksissa haetaan tasapainoa veroparatiisien etujen ja kotivaltion verottajan suhtautumisen välillä. Suuryritysten neuvonnassa tilintarkastus-, laki- ja pankkialan yhtiöiden väliset rajat ovat osin häilyvät. Palveluja ostetaan ulkopuoliselta lakifirmalta esimerkiksi, jos se on erikoistunut tiettyyn veroparatiisiin tai tiettyihin liiketoimiin.

c. Pankit, pankkiiriliikkeet ja muut rahoitusalan yritykset

Kansainvälisen selvittelypankin tilastojen mukaan viidesosa kaikista pankkitalletuksista oli vuonna 2004 veroparatiisileillä. Veroparatiisien pankkitoiminta muodostaa siis globaalisti hyvin merkittävän osan pankkisektorin kokonaisliiketoiminnasta.⁴⁶ Yrityspuolella veroparatiiseja voidaan käyttää hyväksi investointipankkitoiminnassa fuusioiden ja yritysostojen yhteydessä.

Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan veroparatiiseissa "vakava-raisuusvaatimuksia ei aina ole selkeästi määritelty, tai ne ovat liian alhaiset."⁴⁷

Tilastot viittaavat veroparatiisipankkitoiminnan selvään kasvuun viimeisen kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi Jersey'n veroparatiisissa pankkitalletukset yli kaksinkertaistuivat 171,4 miljardista dollarista 423,5 miljardiin 1998–2007. Vajaan 90 000 asukkaan saaren pankkisektori toimii vahvasti ulkomaisten sijoittajien pal-

veluksessa.⁴⁸ Tutkimuslaitos arvioi myös, että eri tileillä Sveitsissä on 606,8 miljardin edestä ulkomaisten sijoittajien omaisuutta.⁴⁹ Jersey ja Sveitsi on suomalaissijoittajienkin suosiossa.

d. Monikansalliset yhtiöt

Edellä esitetyistä etenkin pankki- ja tilintarkastusalat ovat vahvasti kansainvälistä liiketoimintaa. Ajojensa suurimmat yhtiöt ovat monikansallisia, globaaleja yrityksiä, jotka toimivat kaikilla markkina-alueilla ja huomattavassa osassa veroparatiiseja. Muista monikansallisista yhtiöistä ne erottuvat siinä, että yritykset ovat osa niin sanottua veroparatiisitalouden tarjontapuolta. Ne ovat mukana luomassa ja ylläpitämässä kytköksiä veroparatiisien ja niiden asiakkaiden välillä.

Monikansalliset yhtiöt ovat veroparatiiseille merkittävä asiakaskunta. Veroparatiisien kautta hoidetaan muun muassa yhtiöiden sisäisiä vakuutusjärjestelyjä, hallinnoidaan tavaramerkkejä ja patenteja ja käydään ulkomaankauppaa.

⁴³) Tax Us if You Can, The True Story of a Global Failure. A Tax Justice Network Briefing Paper. Richard Murphy, John Christensen, Jenny Kimms. September 2005. www.taxjustice.net

⁴⁴) *ibid.*

⁴⁵) *ibid.*

⁴⁶) http://www.taxjustice.net/cms/upload/Price_of_Offshore.pdf

⁴⁷) IMF 2003, 11 ('Offshore Financial Center Program Progress Report', International Monetary Fund, <<http://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2003/eng/031403.htm>>)

⁴⁸) Tax Analysts 2007: "Offshore Explorations: Jersey"

⁴⁹) Tax Analysts 2007: "Offshore Explorations: Switzerland"

ret päätyneet listalle koskaan. Vuonna 2002 mustalla listalla olivat Andorra, Liechtenstein, Liberia, Monaco, Marshallinsaaret, Nauru ja Vanuatu.

OECD:n ym. ponnisteluista huolimatta veroparatiisitalous on jatkanut vahvaa kasvua. Veroparatiisien keskinäinen kilpailu on johtanut niiden erikoistumiseen ja uusien yhtiömuotojen ja muiden veronkierron sekä verojen välttelymekanismien syntyyn.

TAULUKKO: Esimerkkejä veroparatiisien erikoistumisesta

Valtio	Erikoistumisalueita
Bahama	Mukavuuslippulaivarekisteri
Bermuda	Yritysten sisäiset vakuutusyhtiöt, rahastot, lentokoneiden rekisteröinti
Ison-Britannian Neitsytsaaret	Trustit, hedge-rahastot, veroparatiisiyhtiöt
Cayman-saaret	Hedge-rahastot
Gibraltar	Veroparatiisiyhtiöt, rahastot, online-uhkapelit
Guernsey	Rojaltit, patentit, vakuutukset
Jersey	Rahastot, trustit
Luxemburg	Rahastot, hedge-rahastot

Lähde: Financial Times 2007⁵⁰

Yritysten näkökulmasta veroparatiiseihin kuuluu myös monia valtioita, joita ei sellaisiksi yleensä osata mieltää. Esimerkiksi Hollanti, Belgia ja Tanska tarjoavat holding-yhtiöitä, joiden avulla suuryritykset voivat välttää verojaan.

Yritykset suosivat Hollantia maana, jonka kautta ne voivat siirtää rahansa muualle alentaakseen siellä veroja. Hollannin keskuspankki laski jo vuonna 2002 maassa olevan 12 500 erityisrahoituslaitosta, jotka määriteltiin ulkomaisiksi yhtiöiksi Hollannissa ainakin osittain rahoitusyhtiöistä. 2003 niiden liiketoiminnan bruttoarvo oli 3 600 miljardia euroa – yli kahdeksan kertaa Hollannin BKT. Vuonna 2006 Hollantiin perustettiin keskimäärin viisi uutta pöytälaatikkoyritystä joka päivä. Usein rahat ohjataan Hollannin kautta veroparatiiseissa sijaitseviin pöytälaatikkoyrityksiin.

Veroparatiiseista on suora linkki Hollantiin: Hollantiin on rekisteröity 42 072 holding-yhtiötä, joiden emoyhtiöstä löytyy tietoa. Näistä yli 42 000 yhtiöstä 5 830 on pöytälaatikkoyhtiöitä, joita hoitavat säätiöiden toimistot (trust offices). 43 prosentilla näistä 5 830 yrityksestä on emoyhtiö veroparatiisissa kuten Hollannin Antilleilla, Sveitsissä, Kyproksella, Britannian Neitsytsaarilla tai Cayman-saarilla.⁵¹

Osa järjestelyistä voi olla laillisia, osasta voi olla haittaa muille valtioille.

Myös merkittävät finanssikeskukset kuten Lontoo,

Frankfurt, Tokio ja New York toimivat veroparatiiseina maan ulkopuolisille sijoittajille. Näitä kutsutaan usein offshore-keskuksiksi, erotuksena muista veroparatiiseista, mutta nimeämiskäytäntö ei ole täysin vakiintunut, ja termejä käytetään myös ristikkäin.

Ongelmia

Viime aikoina kansainvälisissä keskusteluissa on noussut esiin myös se, että verojen välttely, laitton veronkierto sekä kansainvälisen rikollisuuden rahanpesu hyötyvät osin samoista rakenteista.

Ongelmiin yritettiin ensimmäistä kertaa puuttua kansainvälisesti vuosituhaten vaiheen tienoilla, kun taloudellisen kehityksen järjestö OECD ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF alkoivat huomioida pahenevaa ongelmaa. Veroparatiisit osallistuvat OECD:n mukaan puutteellisesti viranomaisen väliseen kansainväliseen tiedonvaihtoon (esimerkiksi rikostapauksissa), eikä niiden hallintokulttuuriin kuulu avoimuus sen enempää kuin läpinäkyvyyseen. Veroparatiisitalouden kasvu ei kuitenkaan ole pysähtynyt.

Salaiset pankkitilit ja veroparatiiseihin perustetut offshore-yhtiöt auttavat suuryrityksiä ja rahaeliittiä välttämään veronmaksuvelvollisuutensa. Monikansalliset yhtiöt voivat alentaa verotaakkaansa ohjaamalla pääomavirtojen veroparatiisien kirjelaatikko- ja pöytälaatikkoyhtiöiden kautta. Siitä koituu niille epäreilua kilpailuetua pienempiin, usein kehitysmaista lähtöisin oleviin, yrityksiin nähden.

Pahimmillaan veroparatiiseissa sijaitsevien rahoituslaitosten tarjoamat salaiset pankkitilit ja offshore-yhtiöt mahdollistavat myös rahanpesun varoille, jotka on hankittu poliittisen korruption, laittomien asekauppojen ja muiden rikollisten toimien avulla. Lisäksi veroparatiisit ovat myötävaikuttaneet rahoituskriisien lisääntymiseen, mikä voi tuhota toimeentulomahdollisuuksia kehitysmaissa.

Kunniallinen talouselämä ylläpitää rakenteita, joita hyödynnetään muun muassa veronkierrossa sekä huume- ja ihmiskaupassa. Veroparatiisijärjestelyjen raottaminen alkoi rahanpesun kautta. Moni toimija ei halua olla tekemisissä huumerahan kanssa. Terrorismin rahoituskuvio johti myös veroparatiisien salassapidon raottamiseen. Yhdysvalloilla on sellaista taloudellispoliittista väentökyä, että se pystyy pakottamaan toiset antamaan tietoja. Sveitsi ei tähän suostu, ellei ole kyse oikeudellisesta rikostapauksesta.

3.4 Verokilpailu

Verokilpailulla tarkoitetaan valtioiden välistä kilpaa, jossa veroja alentamalla pyritään houkuttelemaan maahan pääomaa ja sijoituksia. Useat maat käyvät tällaista kilpaa ulkomaisista suorista sijoituksista. Ne tarjoavat yrityksille veroetuja nollaverotuksesta veronalennuksiin, veronpaukuihin ja voittojen maastasiirto-oikeuteen. Etuja on saatavilla pysyväksi tai määräajaksi. Määräaikaisetkin edut voivat yritysten näkökulmasta olla yhtä houkuttelevia kuin

⁵⁰) Financial Times 16.10.2007: Offshore Centres Learn to Adapt to Changes in Tax Laws

⁵¹) SOMO, Tax Briefing Paper

pysyvät etenkin, jos kiinteät investoinnit eivät ole suuria. Tällöin liiketoiminnan siirtäminen toiseen maahan etujen loppuessa on helppoa.

Verokilpailu maiden välillä aiheuttaa sen, että yritykset katsovat tarkkaan, missä maassa ne haluavat veronalaiset voittonsa näyttää. Sen perusteella voittoja siirretään yrityksen sisäisin kaupoin maasta toiseen.

Sveitsiläisen yksityispankin osaomistaja kuvaa verokilpailua hallitusten ainoaksi tuottavuustekijäksi ja kilpailumuodoksi. Hänenkin mielestään siinä voidaan myös mennä liian pitkälle, koska rikkaat ja heidän varansa ovat liikkuvampia kuin köyhät. Rikkaat, niin yritykset kuin yksityishenkilötkin, voivat palkata neuvonantajia verotuksensa minimointiin.

Joissakin tapauksissa valtiot myös tukevat ulkomaisten yritysten sijoittumista joko investointituin tai esimerkiksi valmiina odottavalla infrastruktuurilla. Tällöin suuret ja jo kannattavat monikansalliset yritykset voivat saada uusilta kohdemailta loppujen lopuksi enemmän tuloja kuin mitä ne maksamiensa verojen ja työpaikkojen kautta antavat. Yhdistettynä alhaiseen verokantaan todellinen veroaste voi yhdessä tukiaisten kanssa painua jopa negatiiviseksi.

Veroparatiisit kiihdyttävät verokilpailua, joka voi johtaa kierteiltään kiihtyvän spiraalin pohjalle jos valtiot alentavat liikkuvan pääoman verotusta ja siirtävät verotaakkaa työn suuntaan kilvassa pysyäkseen. Mikäli muut valtiot seuraavat perässä, kierre on valmis.

Metsä-Botnia Uruguayn veroparatiisissa

Metsä-Botnia toimii Uruguayssa vapaakauppa-alueella. Sitä hallinnoi Botnian tytäryhtiö Botnia Fray Bentos S.A., joka maksaa vapaakauppa-alueoikeudesta sovitun vuosimaksun Uruguayn viranomaisille. Päätös vaikuttaa vakaaseen tulli- ja verotuskäytäntöön.

"Uruguayn parlamentti hyväksyi sellutehdasprojektin viime vuoden helmikuussa. Heti sen jälkeen Suomi ja Uruguay allekirjoittivat kaikessa kiireessä investointisopimuksen, jolla sellutehtaalle rätätöitiin vapaakauppa-asema."⁵²

Talouselämä-lehden mukaan Fray Bentosin vapaatuotantovyöhykkeen hinnaksi Botnialle tuli 20 000 euroa. Vyöhyke ja maiden välinen MAI-tyylinen investointisopimus takaavat Botnialle verovapauden niin tuotantopanoksista kuin tuloista ja voitoistakin.

Suurimmat yksittäiset kappaleet ovat 300 tonnia painavat haihdutinyksiköt. Esivalmistus Uruguayn ulkopuolella helpottaa työvoiman saatavuutta eikä aiheuta ylimääräisiä

kustannuksia, koska niistä ei jouduta tehtaan vapaakauppa-alueaseman ansiosta maksamaan ylimääräisiä tulleja tai veroja.⁵³

Botnian arvioidaan maksavan Suomeen veroina noin 30 miljoonaa dollaria. Uruguayssa tätä pidetään ongelmallisena, sillä tehtaasta ei sittenkään ole taloudellista hyötyä Fray Bentosin ja sen ympäristön saati Uruguayn taloudelle.

Voidaan kysyä, ovatko UPM:n Botnian zona francalla eli vapaatalous-alueella sijaitsevan sellutehtaan sosiaalivaikutukset Uruguayssa ympäristövaikutuksiakin vakavammat.

Työntekijöiden sosiaaliturvamaksut ovat ainoat veroluonteiset maksut Uruguayhin. Valtio on etelä-amerikkalainen veroparatiisi, jossa yritysten voitot ovat verovapaat 20 vuotta. Arvonlisäveroa ei tarvitse maksaa, tuonti ja vienti ovat tullittomia, ja muitakin etuja on runsaasti. Energiaa, sähköä ja vettä sekä puhelin- ja tietoliikenneyhteydet voi hankkia keneltä haluaa. Erityiskoh-
telu yltää pankki- ja vakuutuspalvel-

luihin. Siinäkin vedetään kotiin päin niin, että sellun sivutuotteena syntyvää energiaa saadaan myydä valtiomonopolistiseen sähköverkkoon.⁵⁴

Botnia kertoo mielellään puhdistavansa myös läheisen Fray Bentosin kaupungin jätevedet laitoksessaan. Toimisiko tehtaan jätevesilaitos heikommin, ellei näin tehtäisi?

Sosiaaliset ja ympäristökustannukset jäävät Uruguayhin, olipa laitos vaikka kuinka EU-tasoa ympäristökriteereiltään.

⁵²) Paperiliitto-lehti 11, 5.9.2005

⁵³) me botnialaiset 2/2005

⁵⁴) Metsäyhtiöt menevät Uruguayhin veroja pakoon, Tuulikki Kuparinen, Taloussanomien 19.12.2007

”Subventionsheuschrecke” Nokia

Verorahoin kustannetaan muutakin kuin peruspalveluita, jopa Nokian investointeja.

Nokia on tukiaisheinäsirkka, Subventionsheuschrecke, arvosteli saksalainen Nordrhein-Westfalenin osavaltion pääministeri Jürgen Rüttgers sen jälkeen, kun Nokia oli ilmoittanut Bochumin-tehtaan sulkemista. Heinäsirkka-haukkumasana lanseerattiin Saksassa 2005, kun Franz Münterfering (sdp) vertasi kasvotomia pääsomasijoittajia Egyptin heinäsiirikkoihin. Parvet tulla lehahtavat jonnekin, tuhoavat kaiken altaan ja siirtyvät sitten uusille alueille, missä on syötävää. Bochumin sulkemisesta suuttuneen Rüttgersin mielestä Nokia tuli, hyödynsi verorahaan pe-

rustuvia julkisia tukia minkä niitä sai ja häipyi sen jälkeen sinne, missä niitä on saatavilla. Tässä tapauksessa sirkkaparvi lehahti Unkariin ja Romaniaan.

Lähtö hämmästytti saksalaiset, koska tehdas heidän nähdäkseen tuotti voittoa 134 miljoonaa euroa 2007. Nokian mielestä tehdas ei ole tulosityksikkö, jonka tuotto ja kannattavuus olisivat yksiselitteisiä, vaan kustannukset olivat Bochumissa suuret ja siksi laskennallinen voittokin.⁵⁵

Nokia-sirkkoja on 2005 alkaen lentänyt Intiaan. Sinne on siirrytty lähelle uusia suuria markkinoita, ammattitaitoista työvoimaa, verohou-

FinWatchin Indian Attraction -julkaisussa⁵⁶ listataan Intian erityistalousalueiden (2005) tarjoamia verovapauksia:

- vapaus tullimaksuista
- ei palveluveroa
- ei omaisuudensiirtoveroa
- ei veroa tavaroiden ostosta tai myynnistä
- ei tuloveroa tietyin edellytyksin

⁵⁵) Nokia, Made in Romania, Ilkka Ahtiainen, Helsingin Sanomat 3. helmikuuta 2008

⁵⁶) Indian Attraction, kirj. Patrik Oskarsson. FinWatch, marraskuu 2005.

”Intiassa on korkea efektiivinen veroaste, yli 40 prosenttia. Intian valtio on kuitenkin valmis suuriinkin myönnytyksiin ulkomaisten yritysten houkuttelemiseksi maahan. Tästä hyvinä esimerkkeinä ovat niin kutsutut erityistalousalueet (Special Economic Zones). Myös eräät suomalaiset yritykset ovat viime vuosina päässeet hyötymään näiden erityisalueiden eduista.”⁵⁷

Verokilpailun tuloksena yritysten verotaakka pienenee jatkuvasti tavallisissakin valtioissa. Kaikkiaan 21 OECD-maan vuosien 1983–99 verotietojen perusteella tehty selvitys osoittaa, että investointeja houkutellakseen jäsenmaat kilpailevat keskenään yritysverotuksessa. Kilpa on kovaa etenkin lakisääteisessä verokannassa ja efektiivisessä keskimääräisessä verokannassa. Tämä vastaa hallitusten käsitystä siitä, että monikansallisten yhtiöiden sijoittumispäätökset ovat ehdollisia.⁵⁸

⁵⁷) www.pwc.com/fi/fin/about/svcs/verokons/pwc_tax_bulletin_toukokuu2007.pdf

⁵⁸) Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? Devereux, Michael & Lockwood, Ben & Redoano, Michela, 2002, esim. www.ideas.repec.org

Yhtiöveron alentamisessa myös Suomi on ollut aggressiivinen verokilpailija. Se myös osallistuu verokertymää muutenkin syövään verokilpailuun ollessaan sillanpääasema Venäjälle ja yhdenlainen veroparatiisi venäläisille väliyltiöille: niiden osinkorahat virtaavat täältä ulos. Jotta tänne syntyisi edes joitakin työpaikkoja ja yrityksiä, venäläisyhtiöitä houkutellaan etabloitumaan Suomeen ihan samaan tapaan kuin monet muutkin maat yrityksiä houkuttelevat. Kun näiden yritysten osinkorahat virtaavat toisaalle alemman tai nollaveron perässä, kyse on Suomelle haitallisesta verokilpailusta. Ongelmia aiheuttavat myös Suomen alhainen yhtiöverotus, hallintarekisteröinti, etävälittäjät ja verosopimuksen uudistaminen USA:n kanssa.

Voidaan kysyä, riittävätkö sopimukset ja lupaukset läpinäkyvyydestä ja osallistumisesta tiedonvaihtojärjestelyihin. Ovatko valtiot kyllin vahvoja saadaakseen tiedon? Onko globaalin yritystoiminnan aikakaudella yksinomaan valtioiden tehtävä saada verotietoa? Onko OECD:n ja valtioiden sopimuksista todellista hyötyä verotulojen kannalta, vai hyväksyvätkö ja legitimoivatko ne vain veroparatiisit.

4. SUOMALAISYRITYKSET JA VERONMAKSU

4.1 Suomikin menettää verotuloja

Suomen tapauksessa veronkierron ja verojen välttelyn vaikutuksia ei ole tutkittu kovin paljon. Joiltain osin kyse on yksinkertaisista painopistevalinnoista siinä, mihin tutkimustoimintaan resursseja osoitetaan. Joiltain osin kyse on lainsäädännön asettamista rajoista. Esimerkiksi Ruotsissa verottajan automaattisten vertailutietotarkastusten salliminen vakuutusyhtiöiden lisäksi myös pankeissa on tuonut esiin paljon talousrikollisuutta ja tietoa veronkierrosta. Suomessa vertailutietotarkastusten sallimista on yritetty ja vastustettu parikymmentä vuotta.⁵⁹

Rahoitusmarkkinoiden harmaasta taloudesta ja suurempien yhtiöiden verojen välttelyn viemistä kustannuksista on vähän tietoa. Eri arvioiden yhteenlasketut veromenetykset ovat miljardeja.

Ritva Pitkänen arvioi tutkimuksessaan Suomalaisyriyksen maailmalla – tuottiko pääoma?, että saamatta jääneitä verotuloja on vuosilta 1994–2004 noin kaksi miljardia euroa.⁶⁰ Verotulojen saamatta jäämistä on mahdollista lähestyä tarkastelemalla merkittävimpien veronkierron mekanismien käytön laajuutta. Pitkänen arvioi myös, että "[t]uotto-odotusten pettäessä ylihinnat vähennettiin kuluina." Syntyneet kirjanpidolliset kulut johtivat verotettavan tuloksen pienenemiseen.

Anonyymit pörssisijoitukset

Lasketusti veromenetyksiä aiheutuu valtioille myös osakkeenomistajien anonymiteetistä, jolloin ei tiedetä, kuka osakkeet oikeasti omistaa. Tällöin ei osingosta pystytä perimään lähdeveroa. Pörssiosakkeisiin on mahdollista sijoittaa anonyymisti kahta tietä: hallintarekisteröinnin avulla tai pörssin etävälittäjiä käyttäen. Etävälittäjät eli ulkomailta toimivat sijoituspalveluyhtiöt ja hallintarekisteröidyt osakkeet ovat olemassa ulkomaisia sijoittajia varten, mutta käytännössä myös suomalaiset käyttävät niitä laajalti veronkiertoon.

Etävälittäjien käyttö on vaivaton tapa välttää luovutusvoitoista syntyviä veroja. Suuruusluokaltaan vielä merkittävämpi on suomalaisten mahdollisuus piiloutua hallintarekisteröityjen osakkeiden omistajiksi samoin kuin sijoitukset ulkomaisiin sijoitusrahastoihin ja salkkusijoituksiin.⁶¹

Ulkomailla, esimerkiksi Luxemburgissa, toimivat etävälittäjät jättävät säännönmukaisesti antamatta pakollisen vuosi-ilmoituksen toiminnastaan, eikä tästä seuraa mitään sanktioita. Siksi verohallinnon tietoon tulee vain vajaa puolet pörssissä tehtyjen kauppajen kokonaisarvosta.

Säästödirektiivi astui voimaan heinäkuun alussa 2005. Luonnollisille henkilöille maksetuista koroista pitää maksajavaltion kertoa koron saajan kotivaltiolle. Ne valtiot, jotka eivät suostuneet tietojen vaihtoon, suostuivat perimään koroista lähdeveroa. Siitä 75 prosenttia tilitetään koron saajan kotivaltiolle. Belgia, Itävalta, Luxemburg, Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino ja Sveitsi sitoutuivat lähdeveromenettelyyn. Samoin Antillit, Brittiläiset Neitsytsaaret, Tucs ja Caicossaaret, Mansaari, Jersey ja Guernsey. Aruba, Anguilla, Cayman-saaret ja Montserrat suostuivat tietojenvaihtoon. Direktiivi on harmaan talouden tutkijan Markku Hirvosen mielestä torso ja symbolinen eikä radikaalisti vähentänyt veronkiertomahdollisuuksia.⁶²

EU:n säästödirektiivin myötä Suomi sai ensimmäiset korkosuoritukset vuodelta 2006 lähdeveromenettelyssä olevilta valtioilta. Suorituksia kertyi 1 007 565 euroa, mikä vastaisi 2 prosentin korkokannalla 447 358 416 euron talletuksia. Tilitysluvut kertovat ensi kertaa jotain konkreettista suomalaisten ulkomaille sijoittamien rahojen suuruusluokasta. Yhtiöiden ja säätiöiden talletukset ja muut korkoa tuottavat sijoitukset puuttuvat tiedosta, samoin kuin luonnollisten henkilöiden osakesijoitukset ja muihin arvopapereihin. Joitakin vuosia sitten arviot Luxemburgin sijoitusrahastojen rahoista olivat 2,5–3 miljardia euroa ja salkkuvakuutusten sisältämien rahojen 500–600 miljoonaa. Näin ollen kyse on kaikkiaan 3,5–4 miljardin varoista. Harmaan talouden tutkija Markku Hirvosta kiinnostaa, mitä varoja kyseiset ulkomaille sijoitetut varat ovat ja mistä ne ovat kertyneet.⁶³

Vuonna 2005 Helsingin pörssissä toimi 35 etävälittäjää, joiden asiakkaina oli siis myös suomalaisia luonnollisia henkilöitä. Heidän arvopaperimyyntiensä yhteismäärä oli noin 2,5 miljardia euroa, ja sen vuoden markkinaolosuhteissa myyntivoittoja kertyi noin 420 miljoonaa euroa. Kun muutamien etävälittäjien verottajalle toimittamat tiedot vähennetään, suomalaisille yksityishenkilöille syntyy luovutusvoittoja noin 340 miljoonaa euroa, jotka jäivät verovälittämisen ulkopuolelle. Summaa vastaava veronmenetys valtiolle on ollut 95 miljoonaa.⁶⁴

Etävälittäjien käytön takia 15 prosenttia suomalaisten yksityishenkilöiden Helsingin pörssissä noteerattujen osakkeiden kaupoista saamista luovutusvoitoista voi jäädä verottamatta.

Etävälittäjien määrä kasvaa nopeasti. Vuonna 2005 etävälittäjien osuus oli 60 prosenttia välitettyjen kauppajen kokonaisarvosta. Vuonna 2008 pörssissä toimii jo 50 etävälittäjää.⁶⁵

Vuoden 2006 alkuun asti pörssiyhtiöiden piti periä osingoista pääsääntöisesti 28 prosentin lähdevero. Jos osingon saaja oli kotoisin valtiosta, jonka kanssa Suomella oli alem-

⁵⁹) Harmaan talouden tutkija Markku Hirvonen, Verohallitus.

⁶⁰) Pitkänen, 2007

⁶¹) Ibid.

⁶²) EU:n säästödirektiivi ja Suomi. Markku Hirvonen, VM.

⁶³) EU:n säästödirektiivi ja Suomi. Projektipäällikkö ja harmaan talouden tutkija Markku Hirvonen, Verohallitus.

⁶⁴) Olli Auvinen, pro gradu -työ Helsingin Kauppakorkeakoululle ja Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti, Tiedote 18.5.2008

⁶⁵) Viranomaistyön kehittämisprojekti, Tiedote 18.5.2008

paan veroprosenttiin oikeuttava verosopimus, hänen tuli todistaa asia osingon maksajalle eli pörssi-yhtiölle. Lähdevero oli perittävä aina, mikäli osingon saaja ei toimittanut lähdeverokorttia tai tarkkoja henkilö- ja yhteystietojaan ennen osingon maksua. Käytännössä suomalaiset pörssi-yhtiöt ovat luottaneet kansallisuustietoon, jonka ulkomainen omaisuudenhoitaja kuten pankki on ilmoittanut suomalaiselle pankille ja sitä kautta pörssi-yhtiölle. Pankkeja oli usein ketjussa monta. Summat ovat olleet suuria: enimmillään perimättä on saattanut jäädä 1 073 miljoonaa euroa – yli miljardi euroa vuodessa. Lopullista summaa on mahdoton sanoa. Huomionarvoista kuitenkin on, että osinkoja on maksettu poikkeuksellisen paljon Iso-Britanniaan, jossa niitä ei veroteta.⁶⁶

Hallituksen esityksellä 118 hallintarekisteröintilainsäädäntöä muutettiin siten, että laki läheni aiempaa, lain vastaista käytäntöä. Lakiesityksen mukaan vanhaa lakia alettiin noudattaa siltä osin kuin osingon saajalta peritään veroa alle 15 prosenttia. Olisi mielenkiintoista tietää, noudatetaanko uutta lakia niiden valtioiden osalta, joiden verokanta on alle 15 prosenttia, vai onko laitton käytäntö jatkunut siltä osin entisellään. Joka tapauksessa selvää on, että etävälittäjien ja hallintarekisteröinnin väärinkäyttö muodostaa merkittävän harmaan talouden lohkon Suomessa.

Sen sijaan, että veronkertymää ajatellen säännöksiä tiukennettaisiin, kuten muualla EU:ssa, hallintarekisterit ovat laajenemassa 2009 myös sijoitusrahastoihin.⁶⁷

Idänkaupan ongelmat

Idänkaupan vientiin liittyvä kaksoislaskutus ja tuontiin liittyvät veroparatiisijärjestelyt sekä karusellikaupat ovat myös mainitsemisen arvoisia harmaan talouden alueita. Kaksoislaskutus tarkoittaa Venäjän tullimaksujen kiertämistä vaihtamalla kuitit rajalla ja pienentämällä siten Venäjälle tuotavan tavarahan arvoa. Karusellikaupoilla tarkoitetaan sarjatoimia, joissa esimerkiksi Venäjän-kaupassa ilmoitetaan, että tavaraa on viety EU:n ulkopuolelle ja siitä haetaan vientiyrityksille arvonlisäveron palautus. Todellisuudessa tavarahan määrän päälle onkin EU:n harmailla markkinoilla.⁶⁸

Muiden maiden kansalaisia kohtaan Suomi käyttäytyy kuin veroparatiisi, sillä ulkomaiset osakkeenomistajat voivat olla nimettömiä hallintarekisteröinnin kautta. Veroparatiisi ei anna verotietoja muille maille. Suomikaan ei voi verotietoja antaa, kun sillä ei niitä hallintarekisteröidyistä omistajista ole. Samaa käytäntöä yritetään Suomessa ajaa sijoitusrahastojen rahasto-osuuksiinkin, kun ulkomaiset omistajat eivät halua omistuksia esiin. Siten omistajat ha-
luavat kiertää veroja omissa maissaan.⁶⁹

Yritysverotuksen kipupisteet

Suomen yritysverolainsäädäntöä pidetään monimutkaisena ja lakeja ristiriitaisina. On syytä pelätä, että mitä monimutkaisempi vero- ja maksujärjestelmä, sitä enemmän tulee virheitä, tahattomia ja tahallisia.⁷⁰

Osakeyhtiöt maksavat yhteisöveroa valtiolle, kunnalle ja seurakunnalle. Vuoden 2008 tuotosta yhteisöveroa menee valtiolle 76,22 prosenttia, kunnalle 22,03 ja seurakunnalle 1,75 prosenttia. Veroaste on paperilla 26. Verotettava tulo lasketaan vähentämällä veronalaisista tuloista vähennyskelpoiset menot. Käytännössä yritysverotus on huomattavasti monimutkaisempaa.

Alalle on syntynytkin laaja ammattikunta. Verokonsultointi on liiketoiminnan alana moninkertaistunut Suomessa parissa vuodessa. Kansainväliset verokonsultointi- ja tilintarkastusyhtiöt ovat rekrytoineet keskimäärin kymmenkunta verojuristia vuodessa. Samalla alan osuus liiketoiminnasta nousee. Tarvetta perustellaan yritysverolainsäädännön monimutkaisuudella ja eri lainsäädäntöjen ristiriitaisuuksilla, kun osakeyhtiölaki, verolait, kirjanpitosäädökset ja EU-asetukset poikkeavat toisistaan. Myös ulkoistaminen ja etenkin konserniyhtiöiden tytärien keskenään käymän palvelukaupan (siirtohinnoittelun) laskutus tarvitsevat neuvontaa.⁷¹

Veroasiantuntijoiden luomat rakennelmat ovat osa yrityksen konsernistrategiaa ja muodollisesti laillisia. Pahimmissa tapauksissa tehdään verotuksellisia oikaisuja. Näissä tapauksissa haetaan faktisesti rajoja. Merkittävistä jälkiverotustapauksista riidellään korkeinta oikeusastetta myöden. Kun suuri, laillinen ja kunniallinen talouselämä ylläpitää näitä rakenteita, niillä on lobbausvaltaa eikä ongelmiin helposti puututa.⁷²

Kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisten esitettävä tilinpäätös ja toimintakertomus kultakin tilikaudelta. Kirjanpitoasetuksen tuloslaskelma- ja tasekaavat perustuvat Euroopan yhteisöjen velvoittaviin direktiiveihin.⁷³ Tiedot tai niiden lyhennelmä on yritysten julkistettava, jos kaksi seuraavista ehdoista toteutuu: Yrityksen liikevaihto ylittää 7,3 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 3,65 miljoonaa euroa ja palveluksessa on keskimäärin 50 henkilöä.⁷⁴

Kansainvälisten IFRS- normien ja yritysverolainsäädännön mukainen tilinpäätös pitää tehdä erikseen.

Elinkeinoverolaki kieltää konserniavustukset (group contributions) eli voittojen siirrot konsernin eir-yhtiöiden kesken. Tuloksen tasaaminen ja korkojen perimättä jättäminen on niin ikään kielletty. Rahavirtojen siirtely haluttuun yhtiöön ja valtioon on kielletty. Kun EU sallii nämä, paine siirtyä hinnoitteluun.

⁶⁶) Helsingin Sanomat 19.10.2005: "Ulkomaisten osingonsaajien veroja jätetty perimättä miljoonia euroja: Verottaja tyytynyt huomauttelemaan pörssi-yhtiöitä lainvastaisuudesta"

⁶⁷) Älä kerro verottajalle, Yle TV1 Silminnäkijä 15.1.2009, toim. ja ohj. Matts Dumell

⁶⁸) Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti 2002, 39

⁶⁹) Markku Hirvonen, Verohallitus 23.10.2008

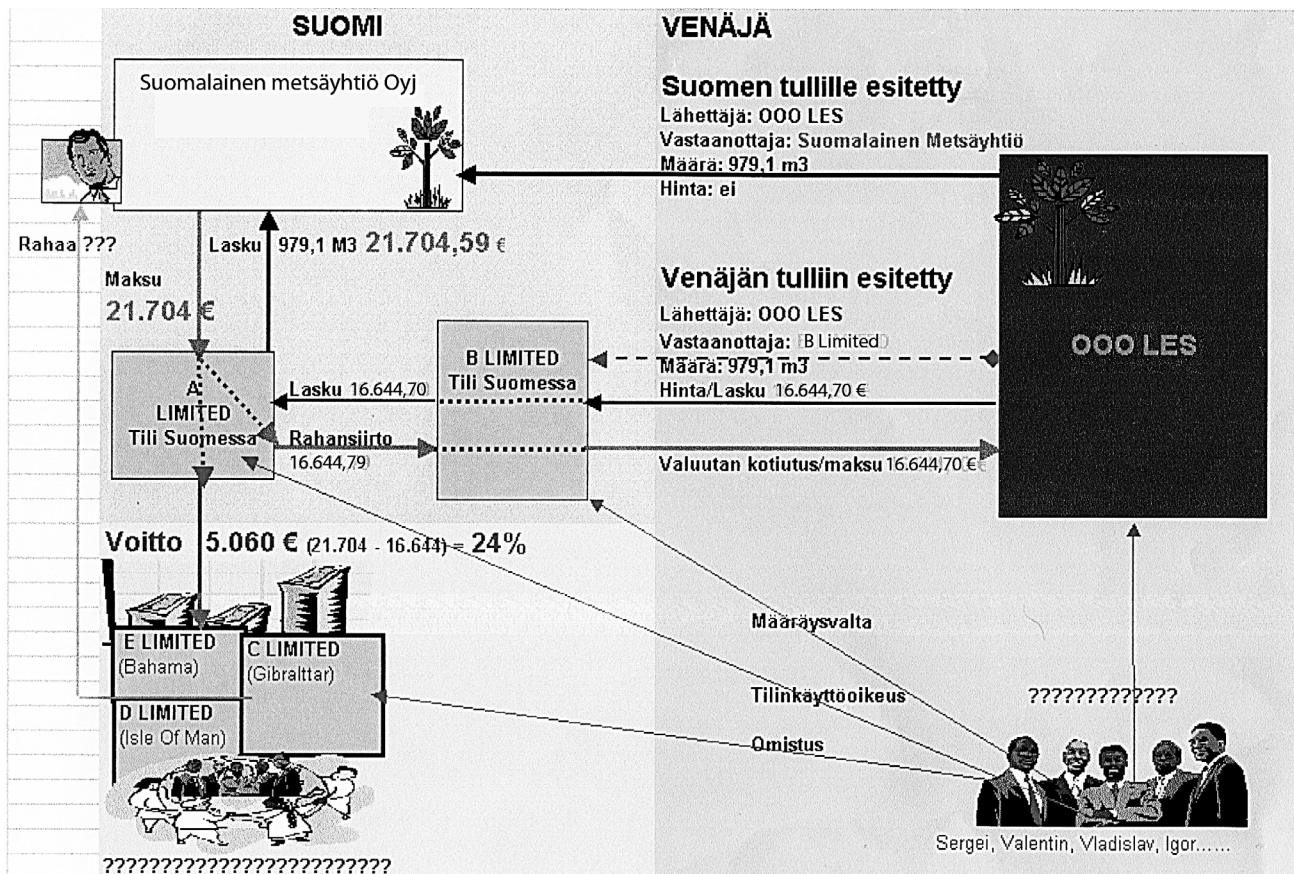
⁷⁰) Kati Peltola-Pirkko Melender, Reilu verokirja, s. 190. Barrikadi-sarja No. 3, WSOY, Helsinki 2008.

⁷¹) Verojuristit elävät kultakautta. Talouselämä 20.3.2007, Outi Tolvanen

⁷²) Projektipäällikkö Markku Hirvonen, Valtiovarainministeriö.

⁷³) Jarmo Leppiniemi, Raila Leppiniemi: Hyvä tilinpäätöskäytäntö, WSOYpro, 2005

⁷⁴) ibid.

Kaksoislaskutus toimii myös puutavaratuonnissa. Noin neljännes kauppahinnasta kulkee Venäjän valtion ohitse veroparatiiseihin. Kuvatussa tapauksessa rahaa virtasi mahdollisesti myös suomalaisen metsäyhtiön johtajalle. Verohallinnolla on puukaupan valvontahanke, koska isojen puutavarayhtiöiden tavara ja rahavirrat eivät vastaa toisiaan. Tavara lähtee Venäjältä, mutta raha virtaa mm. Bahamalle. HS:n mukaan poliisi tutkii tapausta. (28.1.2009)

Lähde: Markku Hirvonen, VM

EY-tuomioistuin kumminkin hyväksyi suomalaisen konserniavustusjärjestelmän 2005. EY-tuomioistuin antoi silloin päätöksen ns. Marks & Spencer -tapauksessa: Britannialainen yhtiö vaati saada vähentää ulkomaisen tytäryhtiönsä tappiot Isossa-Britanniassa verotettavista voitoistaan. Merkittävä EY-tuomioistuimen ennakkopäätös siis hyväksyy sen, että jäsenvaltiot voivat verolainsäädännöllään rajoittaa ulkomailla syntyneiden tappioiden vähentämistä jäsenvaltiossa sijaitsevan yhtiön verotuksessa silloin, kun tappiot voidaan vähentää konserniyhtiön sijaintivaltiossa. Suomen lainsäädännön kannalta tämä tarkoittaa Suomen Yrittäjien veroasiantuntija Leena Romppaisen mukaan sitä, että konserniavustuslain soveltamista ei tarvitse laajentaa koskemaan myös Suomen ulkopuolella sijaitsevia osakeyhtiöitä silloin, jos ulkomailla sijaitseva tytäryhtiö voi vähentää mahdolliset tappionsa sijaintimaassaan.⁷⁵ Ongelmallinen tilanne syntyy, jos ulkomainen tytäryhtiö ei voikaan käyttää sille syntyneitä tappioita. Näin käy, jos tappiolla toimineen tytäryhtiön toiminta lopetetaan tai yhtiön osakkeet myydään, eikä omistajanvaihdoksen jälkeen tappioiden käyttö ole mahdollista.

Laki konserniavustuksista verotuksessa on erillinen laki,

joka Suomessa sallii konserniavustuksen antamisen tietyin ehdoin kotimaisten konserniyhtiöiden välillä. Se on antajalleen vähennyskelpoinen ja saajalleen veronalainen tulo.

Arvopaperimarkkinalain mukaan arvopaperien liikkeelle laskijan on toimitettava tilinpäätös Rahoitustarkastuskeskukselle ja pörssille, pyynnöstä myös arvopaperien haltijalle. Printteripaperista maksettavaa nimellistä korvausta vastaan tilinpäätöksen voi hankkia kuka tahansa Patentti- ja rekisterihallituksesta.⁷⁶

Pörssiyhtiöiden tiedottamisesta on lisäksi pörssillä, EK:lla ja kauppakamarilla suosituksia. Pörssiyhtiöillä on oltava internet-sivut ja tilinpäätöksen on löydettävä niiltä.

Uusi osakeyhtiölaki astui voimaan vuoden 2006 alussa. Se mahdollisti väliosinkojen maksamisen osakkeenomistajille myös menossa olevalta tilikaudelta. Siten sen voidaan katsoa kiihdyttäneen vuosineljännesajattelua.

Väliyhtiölainsäädännön mukaan ulkomaista yhtiötä ei hyväksytty verosubjektiksi, vaan tulo verotetaan kotimaaisena tulona. Ongelma liittyy siihen, milloin lakia käytetään. Väliyhtiölainsäädännön salassapitosäädökset ja tietojen luovuttaminen ovat asiantuntijoiden mukaan yrityksille edulliset.

⁷⁵) Konserniavustus toistaiseksi mahdollinen, Suomen Yrittäjät, OnLine uutiset 1412.2005, <http://www.yrittajat.fi/sy/bulletin.nsf/>

⁷⁶) ibid.

TAULUKKO. Yritysten* maksamat välittömät verot suhteutettuina kaikkiin välittömiin veroihin ja yritysten voittoihin. (Puuttuvat välilliset verot ja sosiaalivakuusmaksut.)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
verot	735	2451	2934	3848	5180	5467	7938	6052	6218	5215	5660	5577	5959	7331
%	4,8	14,6	15,5	19,2	23,3	23,8	28,1	22,6	22,6	19,8	20,9	19,9	20,4	22,9
voitto	7621	12242	13664	17887	21958	24854	31017	31097	31301	28739	33319	31638	38279	47512
verot/ voitto	9,6	20,0	21,5	21,5	23,6	22,0	25,6	19,5	19,9	18,1	17,0	17,6	15,6	15,4

Lähde: Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito.
* Sis. Yritykset, asuntoyhteisöt, rahoitus- ja vakuutuslaitokset.

TAULUKKO. Suomen bruttokansantuote 1995–2007, miljardia euroa (käypiin hintoihin)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
BKT	95,916	99,258	107,626	117,111	122,747	132,272	139,688	143,974	145,938	152,345	157,335	167,041	179,734

Lähde: Tilastokeskus. Kansantalouden tilinpito 2007. * Ennuste

4.2 Osinkoa maksetaan veroja enemmän

Yritysten tapa käyttää voittonsa on muuttunut huomattavasti 1980-luvusta. Silloin huomattavasti nykyistä pienempi osa voitosta jaettiin osinkoina ja osa investoitiin Suomeen. Yritysten maksamat verot suhteessa kansantuloon kasvoivat 90-luvun lopulla, koska voitot kasvoivat. Yritysten verorasitus on pysynyt melko vakaana. Yritykset käyttävät yhä suuremman osuuden voitostaan osingonjakoon.⁷⁷

Suomen yhteisöverokanta, 26 prosenttia vuodesta 2005, on vähän alle OECD:n keskitason (26,63 prosenttia vuonna 2008). EU-maiden keskiarvo on 22,16. Yhtiöverokanta ei kumminkaan kerro sitä, paljonko yritykset tosiasiassa maksavat veroa.

Suuntaus jatkuu, ja yhteisöjen maksamien verojen kasvu 2007 johtui yritysten voittojen kasvusta eikä siitä, että niiden verotus olisi kiristynyt.⁷⁸ Vuonna 2007 yritysten voitot olivat suuremmat kuin koskaan aiemmin.

Vuonna 2007 Suomen bruttokansantuote eli tuotettujen tavaroiden ja palveluiden yhteenlaskettu arvonlisäys oli 179,7 miljardia euroa.

Yritys- ja pääomaverotusta muutettiin 2005: käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot tulivat verottomiksi. Samalla yhteisöverokantaa alennettiin 28,5:stä 26 prosenttiin. Tämä ei riitä EK:lle, joka ajaa yhteisöverokannan alen- tamista 20 prosenttiin ja perustelee sitä kilpailukyvyllä.

EK uskoo, että yritykset lähtevät verotusta pakoon, ellei yhteisöverokanta alene:

”Kaikissa uusissa jäsenmaissa on erilaisia investointeihin kannustavia verohuojennuksia. Yhä useammat yritykset vertailevat toimintaedellytyksiään globaalisti. Siksi myös yritysverotusta tulee tarkastella EU:ta laajemmin.”⁷⁹

Nokian toimitusjohtajana 1990-luvun alkupuolella toi-

minut Kalle Isokallio on ottanut osaa verokeskusteluun. Hän toteaa, että Suomen verojärjestelmä hyödyttää rikkaita.⁸⁰ Hän ei usko pääkonttoreiden ja -johtajien veropakoon Suomesta, sillä muuttaminen on suuri riesa.

Verotuksen katsotaan vaikuttavan yrityksen toimintaedellytyksiin maassa. Yhtiöiden veronmaksun oikeuden mukaisuutta seuraavat asiakkaat ja eri sidosryhmät. Analytikot taas kiinnittävät huomiota yritysten veronmaksun ”kilpailukykyisyyteen”.

Usein viitataan osakeyhtiölakiin, jonka mukaan yritysten ainoa tehtävä onkin tuottaa voittoa. Tällä kohtaa yritykset pitävät kiinni lain kirjaimesta hyvin tiukasti. Monessa muussa asiassa ne ovat omien sanojensa mukaan valmiit vapaaehtoisesti ylittämään lain asettaman minimin, yhteiskuntavastuullisuuttaan osoittaakseen.

Näin talouslaman aikana on eri tahoilla ryhdytty kiinnittämään huomiota yritysten reippaisiin irtisanomisiin ja avokätiseen osingonmaksuun. Irtisanomisia voitaisiin välttää, jos yritysten omistajat voisivat tinkiä osingoistaan. Osingot ovat tuloa, jota kertyy monille, vaikkeivät he tee muuta kuin omistavat.

Yrityksen verosuunnittelu tai –strategointi tapahtuu talouden ja tilinpäätöksen suunnittelun avulla, päämääränä mahdollisimman edullinen veroratkaisu. Jos verolainsäädäntö sallii tiettyjen varainsiirtojen erilaisia kohteluita, verosuunnittelussa vertaillaan erilaisia tapoja noudattaa verolakia.

4.3 Neljä suomalaisyritystä tarkastelussa

Keskustelu kansallisvaltioiden suorittamasta verotuksesta, yritysten veronmaksun ja sen raportoinnin avoimuudesta ja vero-oikeudenmukaisuudesta on kansainvälises-

⁷⁷) Yritysten voitot kasvaneet ja kadonneet. Olli Savela, Tilastokeskus 27.10.2004

⁷⁸) Verot ja veronluonteiset maksut 2007. Tilastokeskus.

⁷⁹) Kannustavasta verotuksesta kilpailuvaltti. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n verolinjaukset, 2006

⁸⁰) Skattesystemet gynnar de rika. HBL 10.8.2008, myös www.hbl.fi/text/inrikes/2008/8/10/d16370.php; www.kalkhas.fi/kolumnit.php

TAULUKKO. Valikoitujen yrityskonsernien tilinpäätöstietoja 2005–2007

Lähteet: Patentti- ja rekisterihallitus, Kaupparekisteri; Yritysten vuosikertomukset ja tilinpäätöstitiedot liitteineen

YRITYS	FORTUM OYj	KESKO OYj	OUTOKUMPU OYj	WÄRTSILÄ OYj
Liikevaihto milj. €	3 877 4 491 4 479	7 922 8 749 9 534	6 154 5 016 6 913	2 520 3 189 3 673
Liikevoitto milj. €	1 334 1 437 1 564	245 363 332	57 824 598	224 262 379
Voitto ennen veroja milj. €	1 267 1 421 1 934	189 379 307	-8 784 798	212 447 372
Voitosta maksettu vero milj. € (=verokanta%)	331 (26 %) 301 (21 %) 326 (17 %)	50 (26 %) 107 (28 %) 90 (29 %)	16 (200 %) 178 (23 %) 138 (17 %)	44 (21%) 94 (21%) 106 (28 %)
Voitosta maksetut osingot milj. € (%)	980 (77 %) 1 119 (79 %) 1 197 (62 %)	107 (57 %) 146 (39 %) 156 (51 %)	82 (-1019 %) 199 (25 %) 216 (27 %)	139 (37 %) 167 (45 %) 407 (109 %)
Tulovero Suomeen milj.€	147 128 145	46 102 ?	21 136 86	? ? ?
Verot muualle	Ruotsi 182 155 153 Muut maat (Venäjä, Liettua, Latvia, Puola, Belgia, Hollan- ti, Saksa, Britannia, Norja, Abu Dhabi) 5 18 28	Ruotsi 3 5 ? ? ? ? ? ? ?	Ruotsi* 91 126 127 Britannia? Yhdysvallat ? muu Eurooppa -1 60 34 Muut 14 1 34	? ? ? ? ? ? ? ? ?
Tuotantolaitosten sijainti	Ruotsi, Norja, Puola, Alankomaat, Malesia	-	Suomi, Ruotsi, Britannia, USA	Kiina, Intia, Etelä- Korea + Tansania (voima- laitos) + huolto- ja yllä- pitopalvelujen tuotantoa n. 70 maassa

tiken vielä uutta. Suomeen se tulee hitaasti, kuten kaikki muukin uusi.

Keskustelua vauhdittaakseen FinnWatch kysyi neljältä suurelta ja kansainvälisesti toimivalta suomalaiselta pörssi-yhtiöltä niiden veronmaksusta ja verosuunnittelusta. Yritysten tilinpäätökset liitetietoineen käytiin myös läpi.

Tarkastelun neljä suurta suomalaista pörssi-yhtiötä ovat Fortum, Kesko, Outokumpu ja Wärtsilä. Valintaperusteina käytettiin yrityksen huomattavaa markkina-asemaa (esim. suurimpia alallaan, alansa kansainvälinen markkinajohtaja), tuotanto- ja/tai investointitoimintaa kehitysmaissa, yrityksen ilmoittamaa vastuullisuutta ja/tai avoimuutta, Global Compactin jäsenyyttä (Kesko, Outokumpu ja Wärtsilä) yms. Lisäksi on kiinnitetty huomiota yrityksen tilin-

päätöksen liitetiedoista selvinneisiin tytär- tai holding-yhtiöihin veroparatiiseissa tai vastaavissa. Fortumilla on Hollannissa maan kaupparekisteritietojen mukaan useita holding-yhtiöitä. SOMO-tutkimuslaitoksen mukaan Hollanti täyttää veroparatiisin kriteerit⁸¹. Johannesburgissa vastuullisuudesta palkittu Kesko pääsi SustainAbilityn verotuksen vastuullisen raportoinnin luokituksessa (0–4) tasolle 0 (lakien ja kirjanpitonormien mukainen).⁸²

Wärtsilä on alansa suurimpia maailmassa, ja se myy halvalla ja tekee kalliita pitkäaikaisia käyttö- ja huoltosopimuksia. Se on myös laajentanut toimintaansa kehitys-

⁸¹) The Netherlands: A Tax Haven? Michiel van Dijk, Francis Weyzig & Richard Murphy. SOMO, 2006.

⁸²) Taxing Issues. Responsible Business and Tax. Richard Murphy ym. SustainAbility, Lontoo 2006.

TAULUKKO. Efektiivinen veroaste (%) emoyhtiöissä.

Yritys/Vuosi	Fortum	Kesko	Outokumpu	Wärtsilä
2005	(157/1721)x100= 9	(41/171)x100= 29	(0,4/203)x100= 0,2	(1,4/8,3)x100= 17
2006	(145/2496)x100= 6	(87/394)x100= 22	(51/261)x100= 20	(61/482)x100= 13
2007	(123/645)x100= 19	(54/249)x100= 22	(22/322)x100= 7	(38/198)x100= 19

*Efektiivinen veroaste on laskettu emoyrityksen voitosta ennen veroja. Emoyhtiön veroaste kertoo, paljonko veroja maksetaan Suomeen.

TAULUKKO. Konsernien veroaste.

Yritys/Vuosi	Fortum	Kesko	Outokumpu	Wärtsilä
2005	26	26	200	21
2006	21	28	23	21
2007	17	29	17	28

maissa voimakkaasti. Wärtsilällä on lukuisia tytäryhtiötä mm. Cayman-saarilla. FinnWatch pyysi mukaan myös Koncranesia, joka jonkun aikaa harkittuaan kieltäytyi.

Olettaen, että laskennalliset verot toteutuvat tulevaisuudessa, tuloslaskelmien verot pitkällä tähtäimellä vastaavat maksettuja veroja.

Verovapaat luovutusvoitot ovat mukana tuloksessa ennen veroja, mutta niistä ei makseta veroja. Luovutusvoittoja syntyy esimerkiksi yrityksen myydessä tytäryhtiön osakkeet. Verovapaita ovat myös mm. tytäryhtiöiden maksamat osingot, joita tyypillisesti on konsernin emoyhtiöillä.

Yritykset eivät näitä tietoja anna, ja verohallinnosta niitä pitää erikseen anoa.

Osinkoa on joka tapauksessa kauan maksettu huomattavasti enemmän kuin veroa. Laman aikana on virinnyt keskustelua siitä, pitäisikö osingoista tinkiä tai jättää ne kokonaan maksamatta.

4.4 Mitä yritykset kertoivat⁸³

Kansainvälinen verosuunnittelu on osa yrityksen kansainvälistymistä ja sen hallintaa. Kansainvälistymisen syyt, kasvutapa (yritysostot, yhteisyritykset, kumppanuussopimukset), toimialaportfolio, liiketoimintamalli ja organisaatorakenne ja strategia ovat kaikki seikkoja, jotka verosuunnittelun pohjaksi tulee selvittää. Kohdemaan talouden rakenne ja vakaumus, asiakkaiden sijainti, työntekijöiden saatavuus ja palkkataso, logistiikka, transaktioiden rahoitus ja talouspoliittiset insenttiivit sekä verotuksen rakenne, vakaumus ja houkuttimet tulee selvittää.⁸⁴

Verostrategian luominen on yhä olennaisempi osa strategista suunnittelua. Konsernin kannalta verot ovat kustannuksia, ja verojen minimointi konsernitasolla hyväksyt-

tävillä keinoilla on osa normaalia kustannustehokkuuden etsintää.⁸⁵

Yritysten maksamasta verosta saa niiltä itseltään, vuosikertomuksista ja tilinpäätöksistä liitteineen jonkin verran tietoa. FinnWatchin veromaksu ja kehitysmaat-kysymyksenasettelun kannalta keskeisin tieto sen sijaan hukkuu konsernikohtaisiin tilinpäätöksiin. Yritykset eivät suostuneet antamaan FinnWatchille maa- tai tytäryhtiökohtaisia tietoja. Perustelut vaihtelivat liikesalaisuuksista käytännöllisyyteen. Suomen-pääkonttoreissa tytäryhtiöittäinen tieto kumminkin on, sillä yritykset joutuvat keräämään sen eri yhtiöiltä eri maista tilinpäätöstään varten.

Jos konserni maksaa 100 miljoonaa euroa veroja, mutta vain kymmenen miljoonaa Suomeen, voidaan kysyä, millainen kuva siitä syntyy. Onko yritys merkittävä suomalainen veronmaksaja, kuten se antaa itse ymmärtää.

Englantilaisen SustainAbilityn vastuullisen verotuksen raportointiasteikolla näiden neljän yrityksen raportointi jäänee o-tasolle⁸⁶. Se antaa perustiedot veropolitiikasta ja maksuista osana yrityksen yhteiskuntavastuuta. Useimmat yritykset sanovat raportoivansa paikallisen lain ja tilinpäätösnormien mukaan.

Fortum⁸⁷: "Osallistumme yhteiskunnan toimintaan maksamalla veroja, (...)"⁸⁸

Fortum toimii noin 14 maassa ja maksaa veroja Suomeen, Ruotsiin, Norjaan, Venäjälle, Liettuaan, Latviaan, Puolaan, Belgiaan, Hollantiin, Saksaan ja Abu Dhabin arabiemiirikuntaan. Konsernilla on Abu Dhabissa kiinteä Hollantiin rekisteröity toimipaikka.

Verotuksessa kiinteällä toimipaikalla tarkoitetaan yrityksen harjoittamaa toimintaa toisessa valtiossa kiinteästä paikasta käsin. Esimerkiksi luxemburgilaisella tai hollanti-

⁸³) Tiedot perustuvat Liitteestä löytyviin yritysten edustajien haastatteluihin, joita he ovat jälkepäin täsmentäneet.

⁸⁴) Mehtonen Pekka, Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat, s. 159. Edita 2005

⁸⁵) ibid. s. 158. Edita 2005.

⁸⁶) Taxing Issues. Responsible Business and Tax. SustainAbility, Lontoo 2006.

⁸⁷) Tiedot on saatu Fortumin verojohtaja Reijo Salolta.

⁸⁸) Fortumin vuosikertomus 2006, Liiketoimintakatsaus, Sosiaalinen vastuu, s. 35

laisella konserniyhtiöllä voi olla rahoitustoimintaa harjoittava kiinteä toimipaikka Sveitsissä. Tällöin Sveitsin kiinteää toimipaikkaa verotetaan paikallisten säännösten mukaan alhaisella verokannalla (esim. 8–10 %). Luxemburgin tai Hollannin yhtiötä ei veroteta tästä rahoitustoiminnan tulosta, koska maiden (Luxemburg-Sveitsi ja Hollanti-Sveitsi) välisen verosopimuksen mukaisesti kiinteän toimipaikan tulo on vapautettu yhtiön asuinvaltion (Luxemburg, Hollanti) verotuksesta. Verosopimuksen mukaisesti tuloa verottaa vain lähdevaltio (Sveitsi). Tilanne johtaa konsernin vähäiseen verorasitukseen tämän rahoitustoiminnan osalta.

Kiinteää toimipaikkaa voidaan käyttää aggressiivisena verosuunnittelukeinona. Fortumin edustaja pitää aggressiivista verosuunnittelua tuomittavana, mutta Fortumilla on hänen mukaansa kumminkin kiinteä toimipaikka (ks. yrityksen kuva, Liite).

Fortumin verojohtaja Reijo Salo vertaa veronmaksun suunnittelua ostoihin, joihin ”haetaan ehkä optimaalisuutta”. Verosuunnittelu on sen ”tason etsimistä, mille lainsäädännön puitteissa vero asetetaan ja asettuu”. Sillä pyritään turvaamaan suhteellisen tasainen verokanta. Minimoinnilla tulee Salon mukaan normaalisti ikäviä yllätyksiä.

Konserniverokeskuksen tarkastusosaston johtaja Sami Laaksonen toteaa, että ”Fortumin edustaja määrittelee hyväksyttävän ja tuomittavan verosuunnittelun hyvin. Verosuunnittelulla voi myös olla veroviranomaisen työtä helpottava vaikutus, jos suunnittelulla varmistetaan lainmukaiset seuraukset. Aggressiivinen verosuunnittelu ja veronkierto ovat hänen mukaansa tuomittavia. Kokonaan toinen asia on, minkälaiset toimenpiteet ja järjestelyt luetaan aggressiiviseen verosuunnitteluun kuuluviksi.”

Laaksonen jatkaa: ”Fortumin edustajan näkemyksestä voisi päätellä, että vain verotuksellisista syistä tehdyt toimet ovat tuomittavia. Sen sijaan, jos yritys operatiivisen strategian mukaisesti ja ymmärtäen järjestelyn rakenteen koko kuvan tekee verosuunnittelutoimenpiteitä, niin kyseessä ei välttämättä ole tuomittavaa verosuunnittelua ja veronkiertoa. Tämän suuntainen näkemys perustuu yhtiön veroriskien hallintaan eli jos yritys pystyy liiketaloudellisesti perustelemaan järjestelyn, se ei ole tuomittavaa verosuunnittelua.”

Laaksosen mukaan ”käytännössä suuret yritykset pystyvät perustelemaan erilaiset järjestelyt tavalla tai toisella liiketaloudellisesta näkökulmasta. Tuomittavan verosuunnittelun ja veronkierron soveltamisalue olisi tällöin melkoisen kapea. Veroviranomaisilla ei välttämättä ole näin kapea tulkinta erilaisiin järjestelytilanteisiin. Käytännössä veronkiertoon puuttuminen on kuitenkin hankalaa, koska verotusmenettelystä annetun lain 28 § edellyttää, että veron välttämisen tarkoitus osoitetaan.”

Laaksonen pitää konsernien sisäisiä yritysjärjestelyjä ongelmallisina. Veroviranomaisten olisi Laaksosen mukaan ymmärrettävä järjestelyn kokonaisuus ja kaivettava esille paljon tietoa, jotta tapaukseen olisi mahdollista edes yrittää puuttua.

Sisäinen kauppa -esimerkki sivulla 23 kuvaa näitä Laaksosen mainitsemia haasteita veroviranomaiselle.

Kesko⁸⁹ – kestävän kehityksen kärkeä Coca Colan seurassa⁹⁰

Kesko viittaa tällaiseen järjestelyyn haastattelussaan (kohta 9, minne verot maksetaan.):

”Veroa maksetaan kun tehdään tulosta ja niihin maihin, joissa tehdään tulosta ja suhteessa tulokseen. Tytäryritysten osakkeiden myynti on verovapaata, jos tuloksena on luovutusvoitto. Virossa tulo on verovapaata, vasta voitonjaosta joutuu maksamaan veroa. Ei silti katsota, että Virossa oltaisiin veroparatiisissa (eikä Suomen lainsäätäjäkään ole enää näin katsonut).

Laillisesti verot tulee siis maksaa sinne, missä raha on ansaittu. Pääomajärjestelyin voi saavuttaa jotakin esimerkiksi eri maihin suuntautuvina korkovirtoina, mutta tällaisia verosuunnittelumahdollisuuksia on rajallinen määrä. Suomen sisällä konserniavustuslaki tarkoittaa nollasummapeliä, eikä eri maiden välillä ole mahdollisuuksia pelata vastaavalla konsernin sisäisellä tuloksen tasausjärjestelmällä ainakaan vielä. Jokaisella konsernilla on konsernin sisäisiä palveluita. Veroriskit tulevat esiin, jos poiketaan markkinahinnoitteluperiaatteista. Verottajalla on tätä varten sanktiot.”

Kesko toimii Pohjoismaissa, Baltiassa, Venäjällä ja Vallovenajällä. Noin neljännes kaupankäynnistä tapahtuu Ruotsissa, Norjassa, Latviassa, Liettuassa, Venäjällä ja Vallovenajällä. Keskon mukaan maittaiset yhtiöt maksavat veroa sijaintivaltioihinsa.

Tosin esimerkiksi Virossa yrityksiltä ei peritä tuloveroa, joten joku ilkeä voisi sanoa, että Kesko on siellä veroparatiisissa, minkä yritys kiistää. Myös osakkeiden myynti on verovapaata Virossa.

Maakohtaiset tilinpäätökset yritykset toimittavat ao. maiden viranomaisille. Ainakin Baltian maiden viranomaisilta ne olisivat saatavissa, eivät pääkonttorista, Keskon edustaja sanoo.

Outokumpu⁹¹ – ”vain teot merkitsevät”⁹²

Outokumpu toimii noin 30 maassa, joista vain neljä on kehitysmaita: Vietnam, Thaimaa, Intia ja Kiina. Intian- ja Kiinan-hankkeet olivat kyselyntekohetkellä vielä suunnittelu- tai toteutusvaiheessa. Outokummun suurimmat tuotantolaitokset löytyvät Suomen lisäksi Ruotsista, Britannista, Yhdysvalloista ja Hollannista. Missä laki edellyttää, paikalliset tilinpäätökset löytyvät ao. maan kaupparekisteristä. Listaa näistä maista sisäisen tarkastuksen johtajalla ei ole antaa.

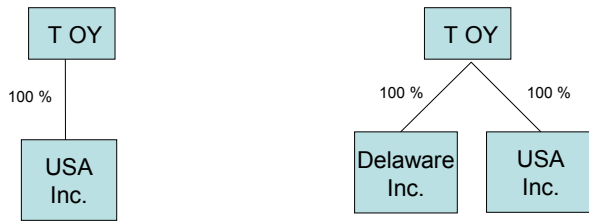
⁸⁹⁾ Tiedot on saatu Keskon talousjohtaja Jukka Erlundilta ja talouspäällikkö Pauli Alajoelta.

⁹⁰⁾ Keskon vastuullisuustyölle jälleen kaksi merkittävää tunnustusta Maailman talousfoorumin kokouksessa. Keskon tiedote 29.1.2009

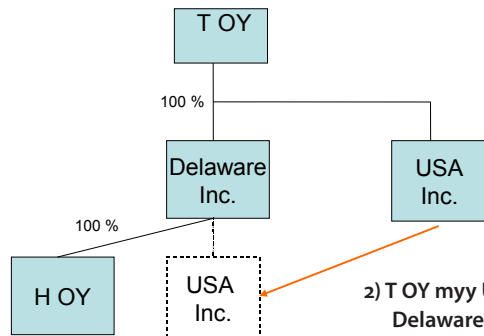
⁹¹⁾ Tiedot on saatu Outokummun sisäisen tarkastuksen johtaja Harri Hallbergiltä ja viestintäjohtaja Eero Mustalalta.

⁹²⁾ Palkittu vastuullisuusraportti Outokumpu ja ympäristö 2007. Pääjohtaja Juha Rantasen katsauksesta.

Sisäinen kauppa suomalainen konserni

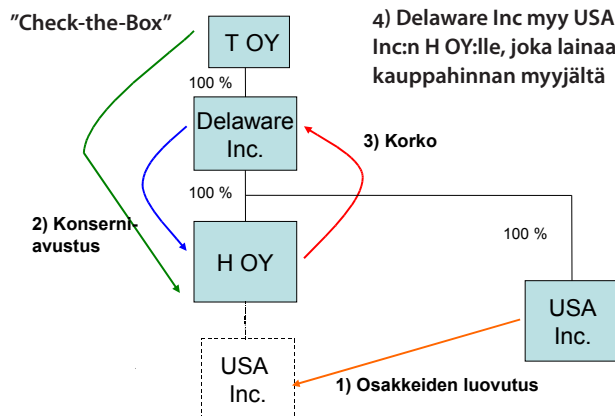

1) T OY perustaa Yhdysvaltoihin tytäryhtiö Delaware Inc:n

3) Delaware Inc perustaa H OY:n

2) T OY myy USA Inc:n Delaware Inc:lle

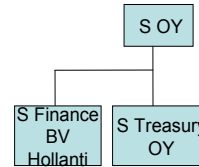

Delaware-yhtiön korkotulota ei veroteta valintamahdollisuuksista (usal. Check-the-Box-järjestelmästä) johtuen. H OY voi USA:n liittovaltion verotuksessa valita kohtelun transparenttina yksikkönä, osana seuraavaa yritysporasta, jolla on siellä yhdistetty verotus. Väilyhteisöveroakaan ei Suomessa yleensä peritä, ellei ole kyseessä jokin erityishuojennus.

Esimerkissä tehdään konsernin sisäinen kauppa, joka johtaa suomalaisen yhtiön velkaantumiseen ja yhtiön tuloksen siirtymiseen korkokuluina toiselle konserniyhtiölle, jota ei veroteta korkotulostaan. Ruotsissakaan tämän tyyliin tapauksiin ei ole tiettävästi pystytty puuttumaan heidän veron kiertämisistä koskevalla pykälällään. Ruotsissa asiasta on ollut vireillä lainsäädäntömuutos.⁹³

Piirros Börje Noringin luvalla. (Skatteverket, Ruotsi)

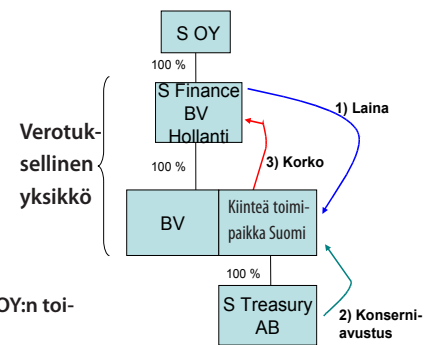
Sisäinen kauppa 2 Suomalainen konserni

1) S OY perustaa S Treasury OY:n toiseksi sisäiseksi pankikseen

2) S Finance BV siirtää S Treasury OY:n liiketoiminnot BV:n kiinteälle toimipaikalle Suomessa osakevaihtoa vastaan. Koko kauppahinnalle otetaan mahdollisimman paljon lainaa. Hollannissa korkotulota ei veroteta, koska suomalainen kiinteä toimipaikkakin luetaan samaan verotukselliseen yksikköön. Liiketoimintasiirrot ja osakejärjestelyt ovat EU direktiivillä verovapaita.

Kiinteä toimipaikka

Eniten veroa maksetaan sinne, missä tuotannosta syntyy verotettavaa tuloa myynnin lisäksi: etenkin Suomeen ja Ruotsiin, mutta myös Britanniaan ja Yhdysvaltoihin. Outokummulla on 5–10 maassa palvelukeskuksia ja myyntiyhtiöitä.

Outokummulla on verojen minimointiyhtiö Pancarelian Bermudalla. Se on perustettu konserninsisäisten jälleenvakuutusten pitoon. Sitä kautta vakuutetaan materiaalisia ja Irlannin kaivoksen työnantajariski. Riskejä on jaettu myymällä vakuutusia edelleen muille jälleenvakuutusyhtiöille. Bermudalle ei makseta veroa ja Pancarelianin tulos verotetaan Suomessa.

Hollantiin Outokumpu teki aikoinaan holding-rakenteen välttääkseen 40 prosentin veroa. Kun luovutusvoitoista tuli verovapaita myös Suomessa, tällaista järjestelyä ei enää tarvita.

Jos Outokumpu ilmoittaisi maksamansa verot maittain, kilpaileva yritys voisi kuulema takaisinlaskennan avulla päätellä kustannuksia ja tuotteiden hintoja.

Wärtsilä Cayman-saarilla ja Bermudalla⁹⁴

Wärtsilällä on toimintaa 70 maassa ja niissä tytäryhtiöitä. Tavoite on, että kussakin maassa olisi yksi yhtiö, mutta latinalaisamerikkalaisten maiden sääntöjen mukaan omistus pitää jakaa. Sveitsissä Wärtsilällä on tuoteyhtiö ja tutkimus- ja tuotekehitysyksikkö. Yhdysvalloissa on holding-yhtiö. Kehitysmaissa Wärtsilällä on tuotantoa myös Intiassa ja Kiinassa, joten niissä syntyy tuloa. Veronmaksu niihin jää avoimeksi.

Cayman-saarilla Wärtsilällä on passiivisia yhtiöitä. Bermudalla sijaitseva holding-yhtiö omistaa Wärtsilän etelä-amerikkalaiset tyttäret. Wärtsilän edustaja perustelee veroparatiisin käyttöä kirjanpidon ja laskennan keskittämällä ja helpottamisella.

⁹³ Lähde: Konserniverokeskuksen tarkastusyksikön johtaja Sami Laaksonen.

⁹⁴ Tiedot on saatu Wärtsilän talousjohtaja Maj-Len Ekiltä ja veroasiantuntija Jouni Arpalahdelta.

Talousjohtaja ei tiedä, miksi näitä yhtiöitä pidetään Cayman-saarilla ja Bermudalla.

Wärtsilä maksaa lakisääteiset verot kussakin maassa ja on siten hyvä yrityskansalainen ja yhteiskuntaa rakentava tekijä, yhtiön haastateltavat toteavat kyselytekstiä täydentäessään.

Yritysten tapaamisissa antamat tiedot liitteissä ja Fortumin ja Wärtsilän yritysrakenteiden kuvaukset omina liitteinään. FinnWatch pyysi myös pitkään kirjanpidon asiantuntijana toiminutta tutkija Ritva Pitkästä kommentoimaan yritysten antamia yksityiskohtaisia tietoja. Hän tiivistää ne näin:

Yhteenvetoa

Verosuunnittelu/optimointi

Kaikki harjoittavat verosuunnittelua tai verojen optimointia. Se näkyy yrityskohtaisesta taulukosta jossa verot ovat usein alle Suomen verokannan. Kaikki ovat sitä mieltä, että alhaiset verot ovat omistajien edun mukaisia. Tässä herää kysymys yhteiskuntavastuusta. Yhteiskunta ja sen etu ei ole välttämättä sama kuin omistajien etu. Kesko on maksanut 26–29 prosenttia veroa tuloveroa 2005–2007.

Verokilpailu

Kaikki myös pitävät verokilpailua hyvänä asiana. Verokilpailu maailmanlaajuisesti johtaa kuitenkin yritysten maksamien verojen pienentymiseen ja heikentää mahdollisuuksia kestäväan kehitykseen ja kansalaisten hyvinvointiin.

Veroparatiisien käyttö

Kaikilla on yhtiöitä veroparatiiseissa. Kun haastatellut yhtiöt kieltävät harjoittavansa aggressiivista verosuunnittelua ja vain kiltisti yrittävänsä välttää riskejä lakien puitteissa, miksi niiden on alun perin täytynyt mennä veroparatiiseihin? Selitykset, joiden mukaan toiminta on muuttunut (Wärtsilä) ja että veroparatiisiyhtiöt ovat jäänteitä menneisyydestä, eivät vakuuta. Kesko Virossa, kts. Liite 2, Yritysten haastattelut, Kesko, kysymys 13.

Konsernirakenteet

Outokummun kertomus siitä, että Hollantiin perustettiin yhtiö omistamaan toisia yhtiöitä sen takia, että luovutusvoittoja ei veroteta Hollannissa, on kuvaava. Tässä vastauksessahan suoraan myönnetään se mikä aikaisemmin kielletään, eli että muun muassa konsernin omistusrakenteita suunnitellaan ja muutetaan puhtaasti verosyistä – ei siksi, että se olisi liiketoiminnalle välttämätöntä? Onko tämä sitten verosuunnittelua vai verojen välttelyä vai veronkiertoa vai mitä se on?

Puolet yrityksistä (Fortum ja Kesko) puhuvat siitä, että kaikki verot, kuten välilliset verot, eivät näy tilinpäätöksessä ja siksi yrityksen panos yhteiskunnalle ei näy kokonaisuutena. Arvonlisäveron maksavat kuitenkin kuluttajat – eivät yritykset. 1994 tehty arvonlisäverolain muutoshan

poisti arvonlisäveron yrityksiltä. Myöskään sosiaalivakuutusmaksuja ei voi pitää yrityksen maksamina veroina – ne ovat osa työntekijän palkkaa.

Toiminta, sijaintipaikka

Haastattelujen mukaan yrityksen toiminnan ja sijaintipaikan määräävät ensisijaisesti muut tekijät (Kesko: asiakkaat ja markkinat) kuin verotus. Näin varmasti on, samaan tulokseen on tultu mm. ETLA:n tutkimuksissa. Mutta silloin, kun on kyse muusta kuin suuren henkilöstömäärän tai suurten aineellisten investointien sijoittamisesta, verotekijät saavat suuremman merkityksen. Miksi konserneilla muuten olisi holding-yhtiöitä Hollannissa (Outokumpu) ja jälleenvakuutusyhtiöitä veroparatiiseissa (Wärtsilä)?

Edelleen, jos veronäkökohdat eivät määrittele sijaintia tai liiketoimia, niin eivätkö yritykset voisi luopua verokilpailulla painostamisesta? Nokia ja muut suuret monikansalliset yhtiöt ovat varmasti painostaneet Suomea yritysverokannan laskussa v. 2005–2006.

Kaiken kaikkiaan haastatteluista tulee sellainen kuva, että suomalaisyhtiöt ovat omalla panoksellaan mukana verojen minimoinnissa ja myös veroparatiiseissa, Pitkänen tiivistää.

Yritykset sanovat maksavansa veroa sinne, missä tuloa syntyy, myös kehitysmaihin, mutta ne eivät halua kertoa tai näyttää mihin kaikkiin maihin ja miten paljon ne oikein maksavat veroja. Ne haluavat, että uskomme sanaan ja vastuutukseen vastuullisesta yrityskansalaisuudesta.

FinnWatchin kysely osoittaa, että keskustelua myös veronmaksun ja avoimen raportoinnin merkityksestä on jatkettava.

Nykyinen verojärjestelmä paratiiseineen on haitallinen myös elinkeinoelämän kehitykselle. Todellinen kilpailu kannustaa tuottavuutta ja tehokkuutta markkinoilla, mutta verokilpailu investointihoukutusten ja verokannustinten muodossa vain lisää yritysten verotuksen jälkeisiä voittoja. Offshore-keskukset ja vastaavat eri maissa vääristävät taloudellista päätöksentekoa.⁹⁵

Yritykset siis pyrkivät lähinnä varmistamaan, että kaikki on kunnossa pykälien mukaan, mutta venyttävät sääntöjä mahdollisimman paljon.

Verottajan resurssit ovat rajalliset, ja julkisuudessaakin on pohdittu lainsäätäjien halua tai haluttomuutta antaa lisää näitä resursseja. Suomessa on koettu, että miljardien verotulot menetetään harmaan talouden tai anonyymeiksi jäävien omistajien vuoksi. Hallintarekisteritapauksessa veroviranomaiset vain huomauttavat yhtiötä. Tätä voi pitää kuvaavana.

– Eikö veroviranomaisten tulisi valvoa, että lakia noudatetaan eikä tyytyä vain huomauttelemaan yrityksiä? Voi kysyä, kuka tavallinen palkansaaaja pääsisi lainvastaaisesta menettelystä pelkällä huomautuksella. Viime kädessä on kyse arvovalinnoista ja lainsäätäjien tietoisuudesta niitä tehdestään.

⁹⁵ John Christensen, Tax Justice Network, The Economist -lehdelle. Artikkelissa Unintended consequences, The Economist Special Report, Feb 22nd 2007

Konserniverokeskus hoitaa Suomessa yritysten valtionverotuksen. Käytännössä siellä tarkastetaan 10–20 prosenttia yrityksistä vuodessa.

Viranomaiset tarvitsevat työkaluja, valvonnan kehittämistä ja aivan varmasti myös lisää henkilöresursseja. Akaateeminen tutkija kysyy, halutaanko tehokasta valvontaa edes rakentaa. ”Tietyt yritykset ovat kansallisia ikoneita, pyhää profaania, johon ainakin virkamiesten on parempi olla koskematta.”

Konserniverokeskus tarkastaa suuryrityksiä 4–5 vuoden välein. Suomalainen yritysverotuksen huippuasiantuntija siihen: ”Jos peitto on 10–20 prosenttia yrityksistä, niin eivätkö 90–80 prosenttia elä kuin siat pellossa?”

Kansainvälinen keskustelu veronmaksusta yritysten yhteiskuntavastuun perustana on vielä kaukana yritysten näkemyksistä, joiden mukaan ne maksavat sen mikä laillisesti pitääkin maksaa, suunnitellaan veronmaksua niin paljon kuin se vain on mahdollista – ja riidellään verotuspäätöksistä korkeinta hallinto-oikeutta myöden.

5. SUOSITUKSIA: RAJOJA YRITYKSILLE – VEROJA VALTIOILLE

Kehitysmaat menettävät vuosittain satojen miljardien dollarien verotulot yhtiöiden verosuunnittelun vuoksi. Tätä pääomapakoa on kuvattu ”globaalin talousjärjestelmän suurimmaksi porsaanreiäksi”. Se syö julkisia investointeja koulutukseen ja terveydenhuoltoon, joita kehitysmaiden köyhät ihmiset kipeästi tarvitsivat, syventää tuloeroja, leikkaa sijoituksia ja vahingoittaa kilpailua.

Myös suomalaisyritykset osallistuvat verosuunnitteluun ja -kilpailuun. Suomalaisyritysten ajattelua tunnustellakseen FinnWatch kysyi neljältä suurelta suomalaisyritykseltä niiden konsernistrategiasta ja verosuunnittelusta. Selvitimme myös niiden kantaa väitteeseen ”vastuullinen yritys maksaa veronsa ja kertoo, minne maksoi ja miten paljon”.

Pääsuositukset

1. **Yritysverotusta tulee yksinkertaistaa.**
2. **Verotuksen ja veronmaksun avoimuutta tulee parantaa** seurannan tehostamiseksi ja yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistamiseksi.
3. **Verokilpailua tulee rajoittaa suitsimalla veroparatiiseja.**
4. **Aggressiivista verosuunnittelua tulee hillitä.** Verosuunnittelu on laillista, mutta asiantuntijan mukaan ”moraalitonta”. Yritykset myyvät, perustavat, fuusioivat ja purkavat kiinteää omaisuutta vuosittain minimoidakseen verojaan. Yhtiöiden reaaliiseen toimintaan ne eivät vaikuta mitään, hän sanoo.

Yksityiskohtaisemmat suositukset

5. **Suomen tulee toimia aktiivisesti EU:n piirissä etävälittäjiin liittyvän veronkierron, sisäpiiritiedon käytön ja rahanpesun valvonnan aukkojen tukkimiseksi.**
6. **Verotusta varten tulee kehittää kansainvälistä tiedonsaantia etävälittäjien välityksellä tehdyistä arvopaperikaupoista.⁹⁶**
7. **Monikansallisilta yrityksiltä tulee kansainvälisissä tilinpitostandardeissa vaatia maakohtaista kirjanpitoa.⁹⁷**
8. **Kehitysmaiden veronkantokykyä tulee tukea vahvistamalla niiden keskinäistä yhteistyötä ja verohallintoja sekä YK:n asemaa verokysymyksissä.⁹⁸**

Kehitysmaiden välistä yhteistyötä ja verohallintoa voidaan vahvistaa esimerkiksi OECD:n ja YK:n malliverosopimusten avulla ja Kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n, Maailmanpankin ja OECD:n tuella.
9. **Kehitysmaat voivat palkita veronmaksun hoitavia yrityksiä vuotuisin maksusertifikaatein.**

Sertifikaatteja voidaan käyttää esimerkiksi lainanmyöntämisperusteena.⁹⁹
10. **Verotietojen vaihtoa hallitusten välillä tulee kehittää.¹⁰⁰**

Verotietojen vaihtoa koskevia toimintaohjeistoja tulee kehittää pääomapaon ja kansainvälisen veronkierron taltuttamiseksi.
11. **Veronkierto tulee rinnastaa korruption, epäilyttävään toimintaan ja rahanpesuun korruptionvastaisen lakien ja sopimusten osalta ja kansainvälisten rahoituslaitosten ja Financial Action Task Forces (FATF) toimenpiteissä.¹⁰¹**

Vältettyjä veroja tulee myös käsitellä valtion varallisuudesta anastettuna omaisuutena; veronkiertoa tulee pitää julkisen omaisuuden varastamisena.

⁹⁶) Viranomaistyön kehittämisprojekti, Tiedote 18.5.2008

⁹⁷) Suositusta tukevat esim. Maailmanpankin alainen International Finance Corporation ja kansainvälinen Tax Justice Network -järjestö. Niiden mukaan suurimpien yritysten tilinpinpitioidista tulee ilmetä, mihin maihin ja minkä verran yritykset maksavat veroja sekä millainen niiden veronmaksun rakenne on. Sama tavoite on ollut useamman vuoden ajan yli 300 järjestön Publish What You Pay -koaliitiolla, joka vaatii kattavampaa raportointia erityisesti raaka-ainetuotannossa toimiville yrityksille kuten kaivostoimintaan. Aiheesta kiisteltiin EU:n sisällä syyskuun 2007, ja EU velvoittikin kaivostoimintaa ja muuta raaka-aineteollisuutta harjoittavia yrityksiä laajempaan maakohtaiseen raportointiin. Syksyllä 2008 EU:n parlamentti vaati komissiota pyytämään, että kansainväliset kirjanpitosstandardit laativa IASB ottaisi käyttöön maakohtaiset kaikkien toimialojen standardit. (Päätöslauselma (2008/2059(INI)). <http://www.europarl.europa.eu/>)

Teollisuusmaiden järjestö OECD:n mielestä valtioarajattomuus hyödyttää kaupankäyntiä ja kehitystä, mutta voi tuoda ongelmia veronmaksuun. OECD heittää veronmaksun valvonnan pallon valtioille: ”A borderless world is good for trade and global development. It also can provide opportunity for dishonest taxpayers. Governments need to take action to ensure that taxpayers do not abuse the borderless world to escape their tax liabilities.” (Tax Evasion –sivusto. OECD, www.oecd.org/departments/) OECD:n mukaan sen jäsenmaat ja avunantajat voivat tukea tulonmuodostusta kehitysmaissa mm. auttamalla varmistamaan, että monikansalliset yritykset maksavat niissä reilun määrän veroa. (Lähde, ks. kohta 4 alla.)

⁹⁸) Tax Justice Network (TJN).

⁹⁹) Taxation, State Building and Aid. Factsheet - March 2008. OECD. www.oecd.org/dac/governance

¹⁰⁰) TJN

¹⁰¹) TJN

12. Pitkällä aikavälillä tulee pyrkiä kohti maailmanlaajuisen verojärjestön perustamista ja vakinaistaa YK:n verokomitea.¹⁰²

YK:n verokomitea olisi verotusasioissa kehitysmaille tärkeä yhteistyöfoorumi, kuten OECD teollisuusmaille.¹⁰³

Veromenetyksiin on useita syitä. Eniten niiden vaikutukset tuntuvat kehitysmaissa. Sekä niillä itsellään että niissä toimivilla yrityksillä ja kansainvälisellä yhteisöllä on edessään työskä sellaisten välineiden kehittämisessä, että kehitysmaat alkavat saada sen tulon, mikä niille kuuluu ja yritykset maksavat sen veron, mikä minnekin kuuluu maksaa. Tästä ovat vastuussa myös yritysten osakkeenomistajat, joiden kasvojen olisi syytä näkyä.

MENETELMÄT

Tekstiosuuden kysymyksenasettelua on ollut muovaamassa työryhmä, johon kuului jäseniä eri järjestöistä ja tutkijoita ja aktiiveja. Yksi heistä on osallistunut tekstin alkuosan kirjoittamiseen. Osin teksti perustuu alan kirjallisuuteen, osin Tax Justice Networkin, veroasiantuntija Richard Murphyn ja tutkija Raymond Bakerin pioneeriteksteihin ja muiden asiantuntijoiden haastatteluihin.

Etenkin alan toistaiseksi laajimmasta raportista, TJN:n Closing the Floodgates -raportista, on ollut suurta hyötyä. FinnWatch on kiitollinen siitä, että Murphy jne. asettivat tuon Norjan hallitukselle tekemänsä selonteon vapaasti ei-kaupalliseen käyttöön.

Yritysosuutta varten on kerätty tietoa eri lähteistä kuten yritysten vuosikertomuksista, tilinpäätösten liitetiedoista, eri medioista, koti- ja ulkomaisista tietokannoista ja yrityrekistereistä sekä haastateltu valittujen yritysten vero- ym. talousjohtoa verostrategioista. Kirjoittaja kehitti metodin yritysprofilien kuvaamiseen vuosikertomusten, tilinpäätösten liite- ja rekisteritietojen perusteella. Yritykset ovat kommentoineet piirroksia. Yrityskohtaiset tekstit ovat yrityksiltä ja niiden haastatteluista peräisin.

FinnWatch kiittää kaikkia tähän työhön tavalla tai toisella osallistuneita henkilöitä arvokkaasta avusta.

¹⁰²) IMF:n johtaja ja veroasiantuntija Vito Tanzi ehdotti Maailman verojärjestön WTO:n perustamista jo 1998. Tanzin mukaan järjestö olisi voinut olla toiminnassa jo 10 vuoden kuluttua - eli tänä vuonna. Hän piti maailman verojärjestöä tarpeellisenä, koska kaupan vapauttaminen ja pääoman liikkuvuus ovat nopeutuneet, ja veroastettaan alentavien tai osan verotuksestaan ulkomaille siirtävien tahojen ja tiettyjen valtioiden näistä saamat edut ovat kasvaneet. (32nd General Assembly of The Interamerican Center for Tax Administration (ICTA); The World Tax Organization is Officially on the Table, Global Policy Forum, Folha de Sao Paulo, May 13, 1998)

¹⁰³) Matti Ylönen, Veroparatiisit. 20 ratkaisua maailmantalouteen. Into pamphletti, Like 2008, s. 152, s. 160.

ENGLISH SUMMARY

Developing countries are losing hundreds of billions of dollars annually due to capital flight. Fresh estimates put the bill at 850-1000 billion dollars a year. This is depriving societies of public revenues vital for public services and social development. Good governance and democratic social development are also hindered. Yet a fraction of the amount lost annually would suffice for solving the most burning poverty related problems.

Due to the role tax has in contributing to societies, corporate tax paying is a fundamental facet of corporate social responsibility. Current international discussion pays attention to this as well as openness in reporting on tax payments. EU, Tax Justice Network and other instances involved in the discussion say that reporting should be done at country level, to increase transparency and opportunities for developing taxation rules and systems.

The aim of FinnWatch is to bring about discussion and awareness of corporate conduct. We thus took on discussion about tax justice and planning with some Finnish companies. We also tested the statement "a responsible company pays its due taxes and reports where it pays and how much" with these companies. The four were power and heat company Fortum, retail specialist Kesko, stainless steel company Outokumpu and marine solutions and power plants producer Wartsila.

Corporate income tax in Finland has been 26 per cent since 2005. In 2005-2007 Fortum has paid 26, 21 and 17 per cent respectively, Kesko 26, 28 and 29 per cent, Outokumpu 20, 23 and 17 per cent while Wartsila has paid 21, 21 and 28 per cent. This arises the question whether the companies are tax players as patriotic as they maintain themselves to be. Companies tell very little of where the difference between the taxes has been paid.

The results can be summarised as follows:

1. All the four plan taxes. They all have companies in tax havens varying from Estonia to Guernsey to Cayman Islands.
2. They may say tax is to be paid where they are active. However, none of them wants to spell out in full detail where they pay tax. To some of them, it has not even occurred that their tax payment by country would be of interest to somebody.
3. The companies belittle the importance of their companies located in tax havens and one did not know why the company has any.
4. Control of transfer pricing and its documentation were mainly seen as a necessary evil.
5. The companies do not know and do not all even want to know who their anonymous owners are.

Main recommendations:

1. Simplify corporate taxation
2. Improve the openness and transparency of the tax system and payments

3. Limit tax competition by curbing tax havens
4. Restrain aggressive tax planning.

More specific recommendations:

5. Multinational corporations must be obliged by international accounting standards to undertake accounting by country.
6. The development of the tax systems in developing countries must be supported by strengthening South – South cooperation and the role of UN in tax issues
7. Developing countries could award annual certificates to tax-paying companies .
8. Exchange of tax information between governments must be improved.
9. Tax evasion must be considered equal to corruption and money laundering
10. In the long run, the objective must be the formation of a World Tax Organisation and the strengthening of the UN Tax Committee.
11. Finland must be active in EU with regard to filling the loopholes in tax evasion, use of internal information and money laundering.
12. For tax purposes, international access to information on securities traded anonymously from abroad must be developed.

Methodology

The focus for this work was set by a working group, one member of which has participated in writing early version of Part I. Part I is also based on varied literature and pioneering texts such as those by researcher Raymond Baker and tax specialist Richard Murphy, and Tax Justice Network. FinnWatch is grateful for the fact that Closing the Floodgates report commissioned by the Norwegian government was put in free non-commercial use.

For Part II, information has been gathered from various sources such as Annual Reports, the media, databases and interviews made with corporate tax and finance specialists. The author developed a method to draw corporate profiles on the basis of various sources. The interviewees have had an opportunity to comment and correct both the profiles and interviews.

FinnWatch thanks everybody involved in this work for their valuable input.

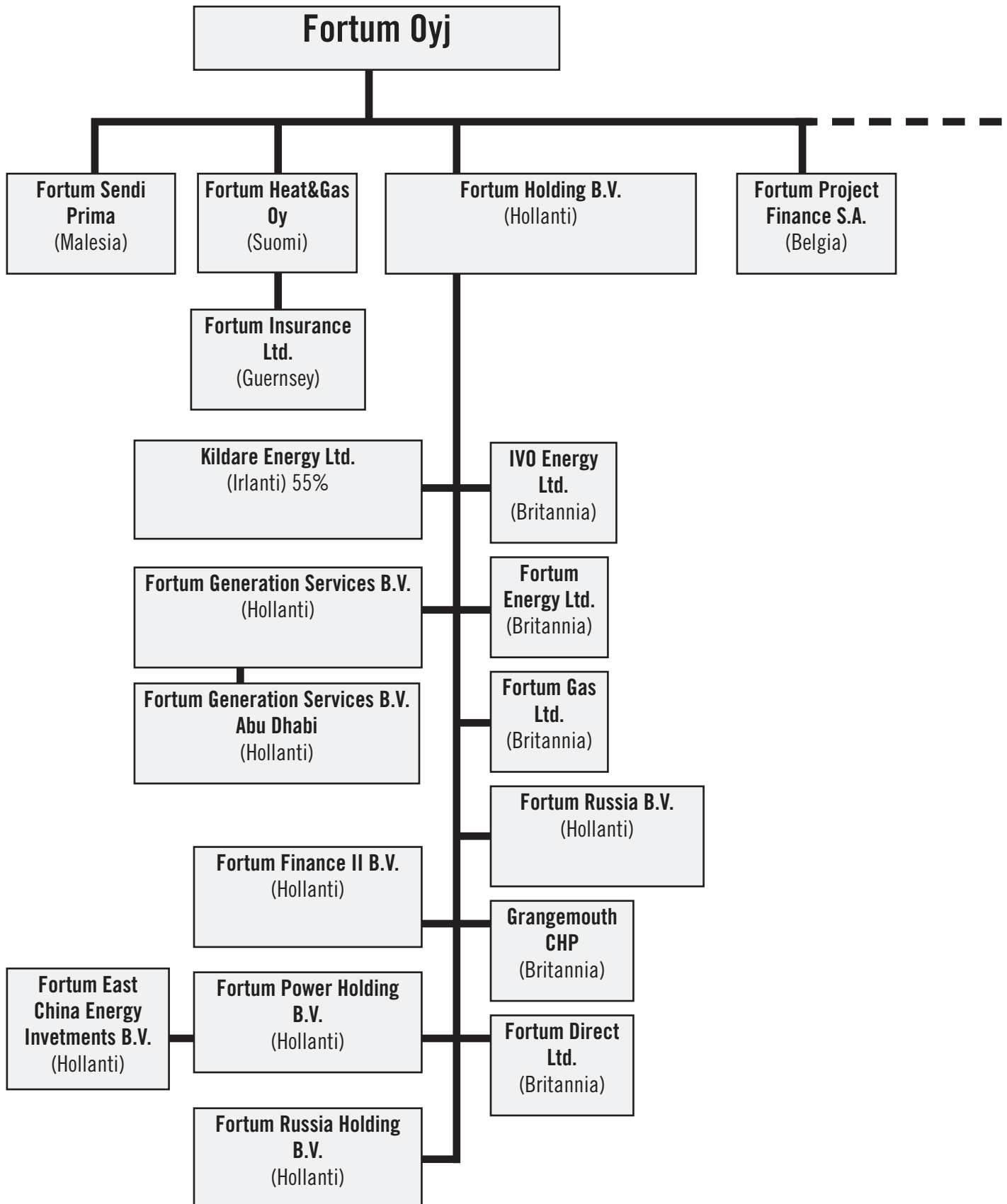
LÄHTEET

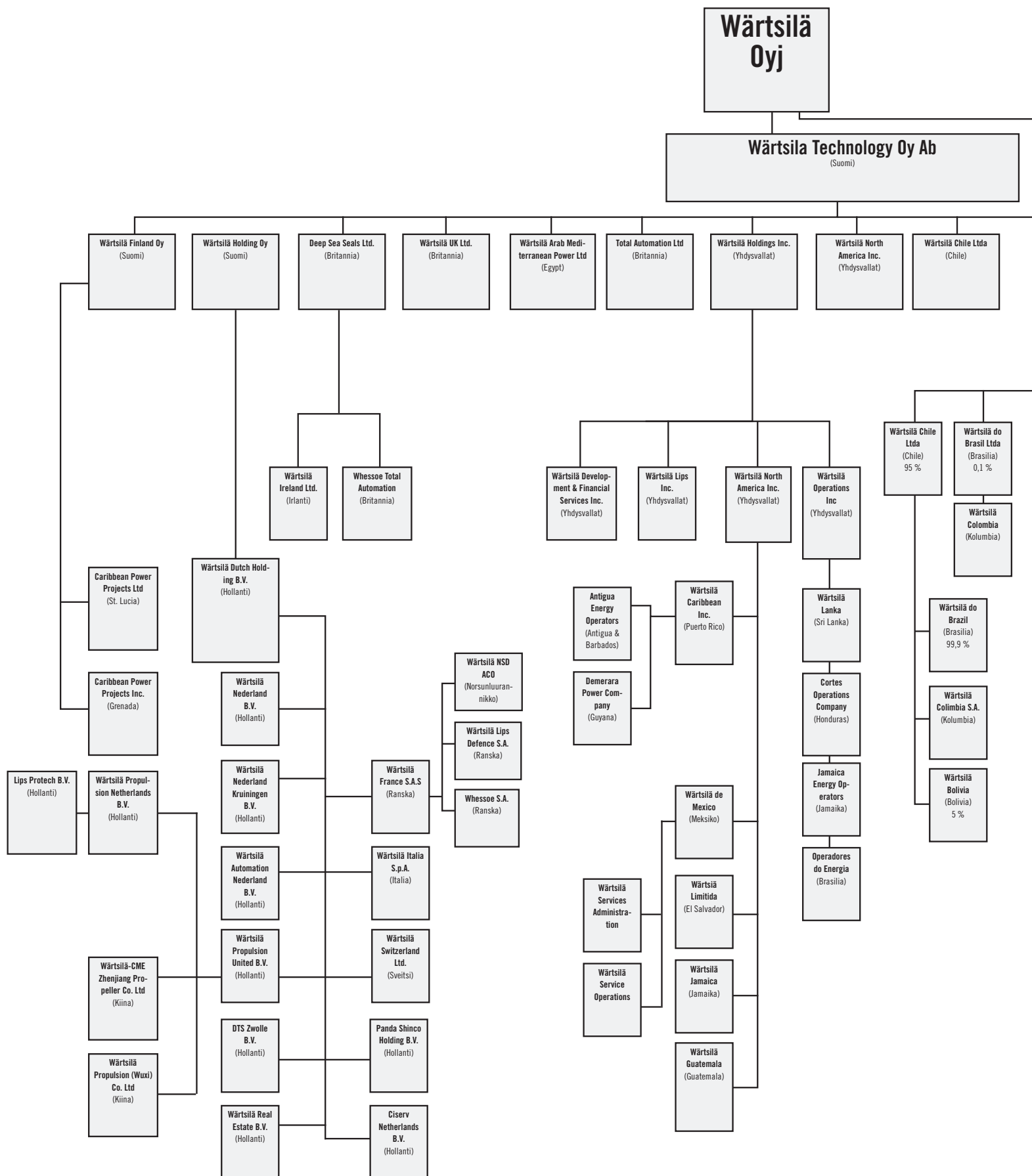
- Aid for Trade: From policies to practice. The cases of Mozambique, Tanzania, Vietnam and Zambia. Toim. Kirsi Brolén, Kent Wilska, Max von Bonsdorff. Erweko Painotuote, 2007
- Baker Raymond: Capitalism's Achilles Heel. Dirty Money and How to Renew the Free-Market System. John Wiley & Sons, 2005.
- Baker, Raymond: Illicit Financial Flows: The Missing Link in

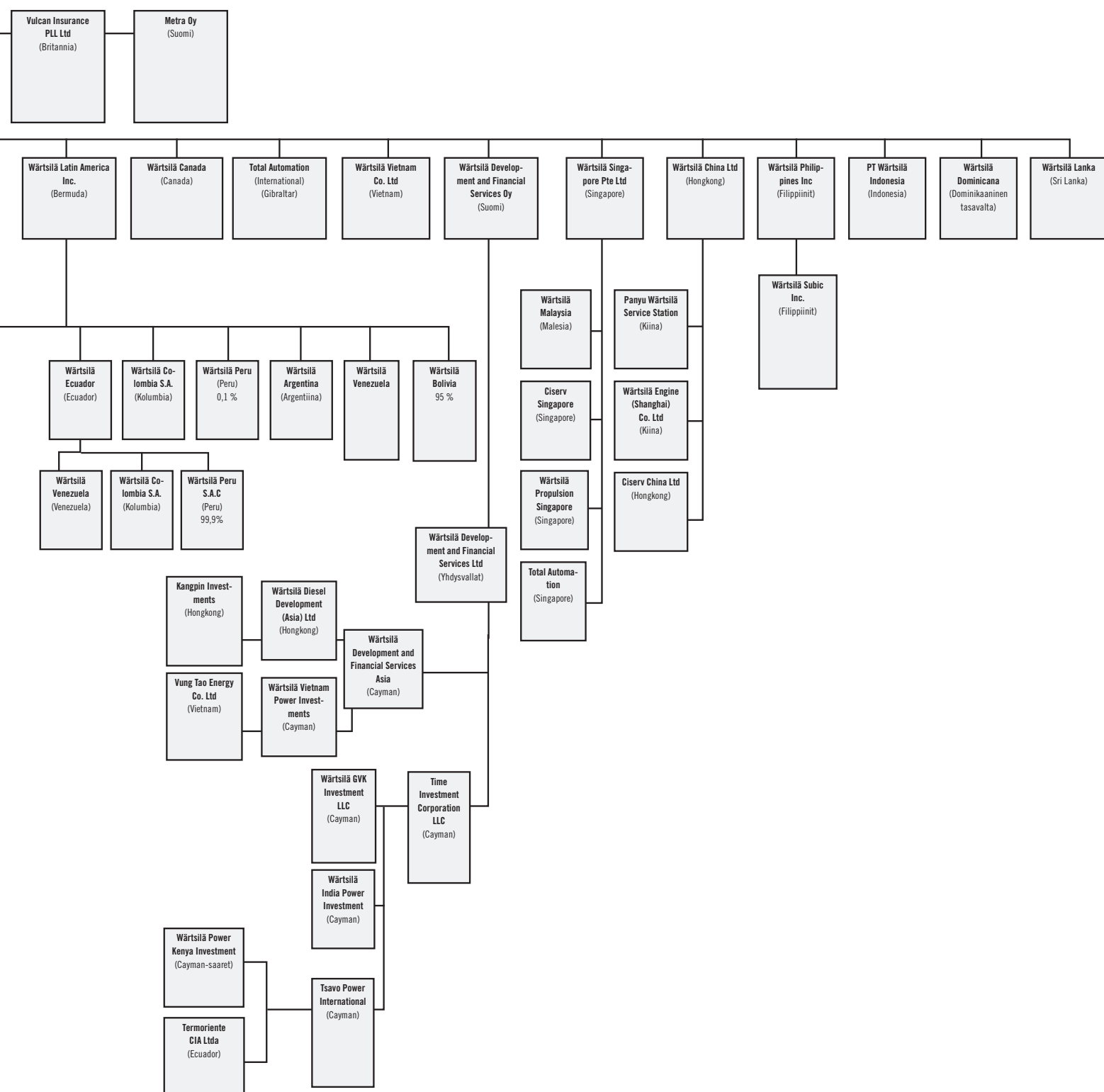
- Development, puhe 28.6.2007, www.gfip.org
- Bank of International Settlements 2004, 14 ('International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards', Bank of International Settlements, <<http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>>)
- Closing the Floodgates. Collecting tax to pay for development. Tax Justice Network 2007. Commissioned by the Norwegian Government
- Conning the Congo. Logging Sector Review. Greenpeace, July 2008
- Devereux, Michael & Lockwood, Ben & Redoano, Michela: Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? 2002, esim. www.ideas.repec.org
- Do Countries Compete over Corporate Tax? Devereux Michael & Lockwood, Ben & Redoano, Michaela, esim. sivulla www.ideas.respec.org
- Elinkeinoelämän keskusliitto: Kannustavasta verotuksesta kilpailuvaltti. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n verolinjaukset, 2006
- EU:n säästödirektiivi ja Suomi. Markku Hirvonen, VM
- Euroopan parlamentti, päätöslauselma (2008/2059(INI)). <http://www.europarl.europa.eu>
- Financial Times 16.10.2007: Offshore Centres Learn to Adapt to Changes in Tax Laws
- Fortum Oyj, tilinpäätöksen liitetiedot, tilikausi 1.1.06–31.12.06
- Fortum: Vuosikertomus 2006, Liiketoimintakatsaus, Sosiaalinen vastuu, s. 35
- Helsingin Sanomat 19.10.2005: "Ulkomaisten osingonsaajien veroja jätetty perimättä miljoonia euroja: http://www.taxjustice.net/cms/upload/Price_of_Offshore.pdf
- Illicit Capital Flight From Developing Countries: 2002–2006. Global Financial Integrity. Washington, 2007 www.gfip.org
- Illicit Financial Flows: The Missing Link in Development. Raymond Baker, puhe 28.6.2007, www.gfip.org
- IMF 2003, 11 ('Offshore Financial Center Program Progress Report', International Monetary Fund, <<http://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2003/eng/031403.htm>>)
- Indian Attraction. Profitable multinationals as subsidy junkies. FinnWatch, marraskuu 2005
- International Herald Tribune: Luxembourg fends off EU attack on tax perks. Stephen Castle, 6.6.2007
- Is Foreign Investment Good for Development? A Literature Review. SOMO Paper, March 2008
- KQED-radiokanava, Raymond Bakerin haastattelu 16.3.2007
- Lardot, Robin ym. 2004b, s. 5; Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti 2002, 39
- Lardot, Robin ym.: "Talousrikostutkintaan vaikuttavan lain-säädännön kehittäminen", Sisäinen turvallisuus 36/2004, Sisäasiainministeriö
- Leppiniemi Jarmo, Leppiniemi Raila: Hyvä tilinpäätöskäytäntö, WSOYpro, 2005
- Maaailmanpankki: World Development Indicators, 2006 ja www.gfip.org
- me botnialaiset, 2/2005

- Mehtonen, Pekka: Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat. Edita 2005.
- Metsäyhtiöt menevät Uruguayhin veroja pakoon. Taloussanomien 19.12.2007, Tuulikki Kuparinen
- Murphy, Richard: Tax Us If You Can. TJN, www.taxjustice.net
- Nokia, Made in Romania. Helsingin Sanomat 3.2.2008, Ilkka Ahtiainen
- OECD (2001): "The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report"
- OECD. Jersey, Netherlands and Nordic countries step up tax co-operation efforts, OECD 20.06.2007, www.oecd.org
- Palkkatyöläinen 34/04, 7.4.2004
- Pankit olisivat kaatuneet veronkiertoon vuonna 1993. Länsiväylä 21.5.2008, Antti-Pekka Pietilä
- Paperiliitto-lehti 11, 5.9.2005
- Paris, Roland: The Globalization of Taxation? Electronic Commerce and the Transformation of the State, International Studies Quarterly 2003, 47, 153–182
- Peltola Kati, Melender Pirkko: Reilu verokirja. Barrikadi-sarja No.3, WSOY 2008
- Pitkänen, Ritva: Suomalaisyrietykset maailmalla – tuottiko pääoma? Palkansaajien tutkimuskeskus, 2007
- PriceWaterhouseCoopers: Yritysverotus ja yhtiöoikeus. PricewaterhouseCoopers, Tax Bulletins.
- PricewaterhouseCoopers. Lehdistötiedote 14.12.2006
- Secretary General's remarks at Ministerial Conference on innovative sources of financing for development", YK, Pariisi, 28.2.2006 / Somo s. 8
- Sharman, J.C. 2006: Havens in a Storm: The Struggle for Global Tax Regulation, Cornell University Press, Itacha and London
- SOMO: Tax Briefing Paper
- Sullivan, Martin A: A Challenge to Conventional International Tax Wisdom. Tax Analysts, Featured Articles
- Suomen Yrittäjät: Konserniavustus toistaiseksi mahdollinen, <http://www.yrittajat.fi/sy/bulletin.nsf/>
- Taloussanasto, Taloustieto Oy, Helsinki 2002
- Tax Analysts 2007: "Offshore Explorations: Jersey"
- Tax Analysts 2007: "Offshore Explorations: Switzerland"
- Tax Evasion – sivusto, <http://www.oecd.org/department/>
- Tax Havens: Releasing the Hidden Billions for Poverty Eradication. Oxfam GB Policy Paper, 2000
- Tax Justice Briefing, A Tax Justice Glossary, Tax Justice Network, August 2006 update
- Tax Us if You Can, The True Story of a Global Failure. A Tax Justice Briefing Paper. Richard Murphy, John Christensen, Jenny Kimms. September 2005, www.taxjustice.net
- Taxation, State Building and Aid. Factsheet – March 2008. OECD. www.oecd.org/dac/governance
- Taxation and Financing for Development. SOMO Paper, October 2008. www.somo.nl
- Taxing Issues. Responsible Business and Tax, Sustainability, Lontoo 2006
- The Economist Special Report: Offshore Finance, Rich Pickings, Feb 22nd, 2007
- The World Tax Organization is Officially on the Table. Global Policy Forum, Folha de Sao Paulo, May 13, 1998
- The world's tax havens and the firms that operate in them. Liite 3, Closing the Floodgates, 2007
- Ulkomaisten osingonsaajien veroja jätetty perimättä miljoonia euroja: Verottaja tyytyi huomauttelemaan pörssiyrityksiä lainvastasuuudesta. Helsingin Sanomat 19.10.2005
- UNCTAD, World Investment Report 2006
- UNDP, Annual Report 2007, Inclusive Globalization
- United Nations Information Centre for the Nordic Countries, www.un.dk/finnish/MDG/MDG-FACT%20SHEET1.pdf
- United Nations Office for Drugs Control and Crime Prevention: Financial Havens, Banking Secrecy and Money- Laundering. Issue 8 of the UNDCP Technical Series (New York, 1998)
- United States Permanent Subcommittee on Investigations: The Role of Professional Firms in the US Tax Shelter Industry, February 8, 2005
- van Dijk, Michiel; Weyzig, Francis & Murphy, Richard: Netherlands – A Tax Haven? SOMO 2006.
- Verojuristit elävät kultakautta. Talouselämä 20.3.2007, Outi Tolvanen
- Verot ja veroluonteiset maksut 2007. Tilastokeskus
- Verottaja tyytynyt huomauttelemaan pörssiyrityksiä lainvastasuuudesta
- Which Countries Become Tax Havens? Dhammika Dharmapala ja James R.Hines Jr. 2006, kts. esim. HYPERLINK <http://www.ideas.repec.org/www.act.org.sg/aboutus.htm>
- www.taxanalysts.com
- www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/o8_suomen_veropsopimukset/index.jsp
- Viranomaistyön kehittämisprojekti, 2002
- Viranomaistyön kehittämisprojekti, Tiedote 18.5.2008
- Ylönen, Matti: Veroparatiisit. 20 ratkaisua maailmantalouteen. Into pamfletti, Like 2008.
- Yritysten voitot kasvaneet ja kadonneet. Olli Savela, Tilastokeskus 27.10.2004
- Älä kerro verottajalle. YLE TV1 Silminnäkijä 15.1.2009, toim. ja ohj. Matts Dumell

LIITE 1: YRITYSTEN KUVAT

LIITE 2: YRITYSTEN HAASTATTELUT

FORTUM

Fortum Oyj on energiayhtiö, joka toimii noin 14 maassa, lähinnä Pohjoismaissa, Baltiassa, Puolassa ja Venäjällä. Suomen valtio omistaa Fortumista 50,9 prosenttia ja ulkomaiset sijoittajat 35,8.¹⁰⁴

Fortumin verojohtaja Reijo Salo tavattiin pääkonttorissa.

1. Lähtökohta: Fortum toteaa, että ”kannamme vastuumme maksamalla veroa”. – Tarkoittaako tämä, että Fortumin mielestä vero on muutakin kuin toimintakustannus?

RS: ”Verot ovat kuin ostot – niihin haetaan ehkä optimaalisuutta. Verot ovat siis selkeästi toimintakustannus sillä erityispiirteellä, että tämän kustannuksen oikeellisuuteen tulee kiinnittää muunlaistakin huomiota kuin vain operatiivista huomiota. Etenkin paikallisiin veroihin on kiinnitettävä mahdollisuuksien mukaan huomiota; Fortum ei halua aiheuttaa negatiivisia yllätyksiä esimerkiksi kunnille.”

2. Fortum ilmoittaa vuosikertomuksessaan, että maksoi 2006 veroa 310 miljoonaa euroa, mistä Suomeen 135 miljoonaa euroa, Ruotsiin 186 ja 19 miljoonaa ”muualle”. – Minne muualle veroa maksettiin? – Eritellysti?

RS: Fortum maksaa veroa Suomeen, Ruotsiin, Venäjälle, Liettuaan, Latviaan, Puolaan, Belgiaan, Hollantiin, Saksaan, Britanniaan, Norjaan ja Abu Dhabin emiirikuntaan. Abu Dhabissa Fortumilla on kiinteä Hollantiin rekisteröity toimipaikka.

3. Minne yritysten tulisi maksaa veronsa – sinne missä tuloa saadaan, pääkonttorimaahan vai jonnekin kolmannen maahan?

Tämä on komplisoitu kysymys. Kaikilla mailla on oma intressinsä saada verotuloja. Yrityksen osalta tämä johtaa usein vaikeisiin tilanteisiin; kahdella maalla on täysin vastakkainen käsitys samasta asiasta, ja yrityksen on toimittava molempien kannan mukaan. Periaatteessa verot tulisi maksaa niihin maihin, joissa tuloa kertyy muodossa tai toisessa. Tulon kertymän oikeellisuutta taas on syytä tutkia pääasiallisesti sen mukaan, missä toiminnot ja vastuut ovat. Esitettyihin vaihtoehtoihin nähden sanoisin, että veroa tulisi maksaa ensisijaisesti niissä maissa, joissa tuloa saadaan. Pääkonttorimaan tulo on monesti osinkotuloa, joka on luonteeltaan passiivista eikä ehkä sinällään oikeuta raskaaseen verotukseen. Aktiivinen pääkonttori tekee muitakin kuin omistaa ja tämä voi oikeuttaa myös verotukseen.

4. Mitä mieltä kansainvälisestä verokilpailusta? Hyvä vai huono?

RS: (Kilpailupaineita on.) Kansainvälinen verokilpailu voi olla positiivista siinä mielessä, että se pakottaa eri maiden lainsäätäjät seuraamaan ja ottamaan kantaa elinkeinoelämän uusiin asioihin, verokilpailuhan on paljon muitakin kuin veroinsenttiivejä. Sinällään teollisessa toiminnassa en ainakaan itse lähtisi tekemään merkittäviä asioita yksittäisen veroinsenttiivin eteen puhtaasti verotuksellisista syistä, koska myös veroasioiden on istuttava liike-toimintakokonaisuuteen. Systemaattisuus ainakin minun mielestäni on tärkeämpää kokonaisuuden hallittavuuden kannalta kuin yksittäiset monesti jopa lyhytaikaiset verosedut.

5. Miten Fortum suhtautuu verosuunnitteluun?

RS: Veroasioiden hoitoon kuuluu suunnittelun lisäksi veroilmoitusten teko, verotarkastukset, laskenta ja riskinhallinta. Nämä verotyön eri komponentit muodostavat kokonaisuuden. Verosuunnittelu on käytännössä välttämätöntä monestakin syystä. Lyhyellä tähtäimellä sillä pyritään varmistamaan esimerkiksi investointien oikea ja optimaalinen tekeminen; investointiin liittyvät verot tulevat maksetuksi oikeaan aikaan oikealla tavalla valitusmallissa eikä asiasta ole erimielisyyttä viranomaisten kanssa. Tämä edellyttää tietysti kokonaisuuden tuntemista. Pitkällä aikavälillä verosuunnittelu luo mahdollisuuksia hallita omaa verotustaan traditionaalisillakin tavoilla. Nykyisten laskentasääntöjen valossa verokanta määritellään eri tavoin. Fortum monen muun yrityksen tavoin laskee painotetun verokannan riippuen toimintamaiden ja tuloksen relaatiosta. Efektivistä verokantaa taas verrataan tähän ja se ehkä mittaa jollain tasolla sitä, mikä on eri rahoituksellisten erien vaikutus laskennalliseen veroon. Tämä ns. efektiivinen verokanta kuvastaa kuitenkin pitkän aikavälin kansainvälisten laskentasääntöjen mukaan määriteltyä verotusta. Toimintamaihin vuosittain maksettavat verot perustuvat aina paikallisiin laskenta- ja verosääntöihin eikä niiden määrää voi oikein päätellä tilinpäätöksestä ainakaan helposti.

Verosuunnittelu ei ole verojen minimointia vaan verotuksen sopivan tason etsimistä eli sen, mille tasolle lainsäädännön puitteissa vero asetetaan ja asettuu. Uskon, että Fortum voisi päästä ainakin väliaikaisesti alemmallekin tasolle, mikäli käytettäisiin aggressiivisia suunnittelu-keinoja. Näihin monesti vain väliaikaisiinkin keinoihin liittyy monesti niin verotuksellisia kuin erityisesti liike-toiminnallisia riskejä, joita ainakaan me Fortumissa emme halua ottaa. Ilman liiketoiminnan ja veroasioiden yhteensovittamista kontrolli häviää. Suunnittelun pitää tapahtua operatiivisen toiminnan puitteissa.

Tuloverot ovat noin 10 prosenttia yritysten kokonaisverovastuusta. Välilliset verot peritään asiakkaalta, mutta

¹⁰⁴) Vuosikertomus 2007. Fortum Oyj.

veron perintä on yrityksen vastuulla. Välilliset verot sen enempää kuin kiinteistö- ja energiaverotkaan eivät näy yritysten tuottamassa informaatiossa. Yksittäisen yrityksen verokertymästä ei siis saa kunnolla kuvaa mistään. Jos kaikki verot esitettäisiin, näkyisi myös, miten suuri merkitys verotuksella on yrityksille ja mikä on vastuu yrityksen veroasioiden hoidossa.

6. Millaisia tavoitteita verosuunnittelulla voi olla?

RS: Ensinnäkin verosuunnittelu on yksi osa verotyön kenttää ja sen pitäisi olla varsin integroitu osa muuta työtä. Verosuunnittelun avulla pyritään etukäteen hahmottamaan yrityskauppojen, investointien ja tarpeellisten operatiivisten strukturointien yms toteuttamismahdollisuudet, verosäännöt ja löytää niihin yritykselle sopiva ratkaisu. Samalla varmistetaan, että järjestelyt tehdään säännösten mukaan ja parhaimmillaan tehdään samalla riskikartoitus siitä, missä kohtaa harjoitus voi mennä pieleen, jotta karikat osataan välttää. Toisaalta verosuunnittelun avulla pyritään hallitsemaan konsernin veroasetetta tavoitteeksi asetetulle tasolle. Urani aikana olen nähnyt yhtiöitä, joiden verokanta on jostain syystä ollut negatiivinen ja yhtiöitä, joiden verokanta on ollut 200–300%. Verosuunnittelulla pyritään ainakin Fortumissa turvaamaan suhteellisen tasaisen verokanta, joka ei ole kummassakaan ääskesistä ääripäistä. Lisäksi on todettava, ettei verorasitus normaalisti (kun noudatetaan normaalia varovaisuutta) ole verosuunnittelulla ohjattavissa minne vaan, vaan siihen vaikuttaa eri maiden lainsäädäntö.

Ehkä päinvastoin kuin julkisuudessa keskustellaan, pitäisin puhdasta verosuunnittelua myös veroviranomaisia helpottavana asiana, koska tällöin asiat on parhaiten analysoitu ja kaikki tiedävät voimassa olevat säännöt. Ns. veronminimointi tapauksissa sääntöjä ei välttämättä selvitetä riittävästi ja näissä tulee normaalisti ikäviä yllätyksiä.

7. Missä menevät hyväksyttävän ja tuomittavan verosuunnittelun rajat?

RS: Tässä kohtaa haluaisin olla aika tarkka; verosuunnittelu sellaisena kuin itse ymmärrän sen, on aina hyväksyttävää. Sen sijaan jos lähdetään veron välttämisen tielle, tulee tuomittavuuden raja vastaan. Ainakin omasta mielestäni toimet, joilla pyritään vain verotuksellisista syistä operatiivisesta strategiasta poikkeavilla toimilla pienentämään pysyvällä tavalla veroja, saattavat olla tuomittavia. Näihin toimiin voi helposti päätyä, jos implementoidaan ulkopuolisen asiantuntijan lanseeraamia ns. tuotteita. Nämä ns. tuotteet ovat varmasti sääntöjen mukaisia, mutta yrityksessä ei välttämättä ymmärretä rakenteen koko kuvaa ja toimintaa, jolloin se jää toimintaan nähden kovin irralliseksi. Lisäksi luonnollisesti veronkiertohan on tuomittavaa, mutta se ei olekaan mielestäni verosuunnittelua. Kassavirtasuunnittelu on joillakin muilla aggressiivista, Fortum on siinä varovaisempi koska haluamme ymmärtää sen riskit.

En ole samaa mieltä siitäkään, kuten monet, että paljon veron maksu tekisi yrityksestä moraalisemman. Yrityksen pysyessä vahvana ja kilpailukykyisenä, se voi myös vastata yhteiskunnallisiin vastuisiinsa paremmin. Näitä ovat tietysti vastuu ympäristöstä ja työntekijöistä kuten myös yritykselle kuuluvien säännösten mukaisten verojen maksu.

8. Entä vapaatuotantoalueiden käyttö, veroparatiisien käyttö, verojen minimointi siirtohinnoittelun avulla, Venäjän kaksoislaskutus?

RS: Minulla on aika vähän kokemusta vapaatuotantoalueiden käytöstä ja se vähäinen kokemus mikä minulla on, osoittaa, että näihin alueisiin liittyy aina pitkäaikaisia ehtoja, joiden täyttäminen voi olla vaikeaa. Nämä kyllä pitäisi ymmärtää hyvin jo etukäteen. Fortum ei ainakaan minun tietojeni mukaan käytä vapaatuotantoalueita ja olisin myös konservatiivinen niiden käytön suhteen.

Veroparatiisi-käsitettä käytetään kovin väljästi jopa maista, joihin se ei mielestäni sovellu.

Fortumilla on tällä hetkellä yksi yhtiö ns. veroparatiisissa eikä sitä ole perustettu sinne verotuksellisista syistä. Sinällään yhtiö teettää paljon enemmän töitä kuin normaali yhtiö ja sen verotuskin on lopulta Suomessa, joten myös näiden käytön osalta olen konservatiivinen.

Siirtohinnoittelu ja verojen minimointi eivät kuulu minusta yhteen kovin helposti tai jos kuuluvat, on kyseessä usein keinotekoinen järjestely. Siirtohinnoittelulla voidaan pyrkiä varmistamaan tulon verottuminen siellä, missä siihen liittyvät aktiviteetit ja vastuut ovat. Tällöin siihen ei liity myöskään veron minimointia, pikemminkin ehkä varmistetaan sääntöjen toimivuus.

Kaksoislaskutuksen osalta toteaisin, ettei sitä harrasteta Fortumissa ja jos joku käyttää, niin verotiimi käy kyllä antamassa sellaisen palautteen, että se loppuu siihen.

9. Suomen valtio omisti (2006) 50,8 prosenttia Fortumista. Ulkomaisten sijoittajien omistuksessa oli 35,4 prosenttia. "Nominee registrations" oli 35 % eli paljonko yhtiön omistusta on hallintarekisteröityjen osakkeiden takana, ja missä maissa?

RS: Fortum ei tiedä keitä hallintarekisteriomistajat ovat. Siitä aiheutuu lisätöitä, koska lähdevero olisi mahdollisesti perittävä osingosta ja tiedettävä oikea lähdeveron määrä. Lisäksiasianhoitajapankki perii lähdeverot, yritys jää tästä kyllä aika kauas ja yksin.

10. Vuoden 2006 tilinpäätöstiedoissa verot ovat 135+186+19=340 eikä 301?

- Vuonna 2005 Fortum maksoi 331 miljoonaa euroa, mistä 160 Suomeen, 128 Ruotsiin ja "muut" 4 = 292 eikä 331. > ?!

RS: Ottamatta kantaa vuoden 2006 (lukuihin) (koska ne eivät ole minulla nyt saatavilla) haluaisin todeta, että

konsernitilinpäätös perustuu IFRS:ään, jonka säännökset poikkeavat paikallisista säännöistä. IFRS:n perusteella tunnistetaan veroja erilaisissa kohtia, jotka eivät ole mukana paikallisissa tilinpäätöksissä. Paikalliset verot taas perustuvat paikalliseen tilinpäätökseen, jossa siinäkin on eroja verolaskelmaan. Kun otetaan huomioon nämä eri säännökset, voi todeta, että maksettujen verojen ja raportoitujen verojen välillä ei välttämättä ole kovin voimakasta yhteyttä. Tarvittaessa voin tietysti selvittää 2006 verojen ns audit trailin, mutta vähän siihen menee aikaa.

11. Tilinpäätös on konsernikohtainen. Olisiko se helpompi tehdä maakohtaisesti, jolloin tulot ja verot olisivat myös maakohtaisia? IFRS?

– Mitä hyötyä ja haittaa olisi tarkastella veroja eritellysti: Suomeen? Hollantiin? Britanniaan? Irlantiin? Luxemburgiin? Sveitsiin? Belgiaan? Malesiaan?

RS: IFRS tuo väljyyttä siihen, miten yritys ilmoittaa ja laskee verot tilinpäätöksensä. Tämä ei siis ole yksinkertainen seikka. Toisaalta se on monimutkainen juttu, koska kirjaustavat vaihtelevat toimialoittain. Verojen kirjaamisen läpinäkyvyys on myönteinen muutos. IFRS-harjoituksen jälkeen (siis kun tilinpäätöksessä esitetään eri vero-vaikutukset läpinäkyvästi) liitetiedot panee miettimään mitä ja missä tehdään, Salo arvelee. Läpinäkyvyys ainakin omasta mielestäni karsii joitakin ylilyöntejä verojen välttämisen saralla. Ja IFRS pakottaa näyttämään paremmin maakohtaiset tiedot.

Tämän lisäksi kaikissa maissa tehtailla paikallisella tasolla, josta johdetaan verotettava tulo, monenkertaista tilinpäätöstyötä, jota on vaikea välttää, ei ainakaan EU-tasolla ennen kuin voidaan tehdä yksi EU-tason tilinpäätös ilman alatilinpäätöksiä.

12. Onko veroprosentilla merkitystä esim. Venäjälle investoitaessa? Malesiaan?

RS: Ei. Verokäsittelyllä, maan stabiilisuudella tai osingon jaon joustavuudella voi olla merkitystä suunniteltaessa omistusrakennetta, mutta kohteen verokanta ei ainakaan Fortumissa vaikuta investointeihin.

13. Saadut insentiivit ja veroedut investoitaessa tai sijoittaessa ulkomaille

RS: Kuten jo aiemmin totesin, insentiivit on vähän kaksipiippuinen asia, joista en itse ole erityisen innostunut. Ulkomaille sijoittautumisessa tärkeää voi olla koko rakenteen kannalta verotukselliset säädökset ja veroedutkin, mutta sääntöjen ja niiden tulkinnan stabiilisuus on mielestäni paljon tärkeämpi asia. Jos teemme investoinnin 50 vuoden tähtäimellä, ei siihen liittyvää rakennetta ole syytä muuttaa vuosittain tai ylipäätään liian usein.

14. Ovatko verot ja verotuskäytännöt merkittäviä sijoituspäätöksiä tehtäessä?

RS: Verotuskäytännöllä on merkitystä varsinkin omistusrakennetta mietittäessä, koska omistusmuutokset voivat olla joskus melko vaikeita. Stabiilisuus on melko tärkeää samoin kuin vakiintuneet säännöt ja toimintatavat, jolloin ennustettavuus kasvaa oleellisesti.

15. Onko Fortum vaatinut veroetuja?

RS: Ei ikinä.

16. Minkälaisia siirtohinnoitteluun liittyviä ongelmia yritys on kohdannut?

RS: Siirtohinnoittelu on haasteellista, koska operatiiviset ihmiset elävät erilaisessa ympäristössä kuin juridiset yhtiöt. Yksikön vetäjälle yksikkö on yksi yksikkö, ei kokoelma juridisia yhtiöitä. Tällöin yksistään transaktioiden tunnistaminen on jo melkoinen haaste, mutta samalla se tuo verosäännöistä keskustelun aivan uudelle tasolle; tällöin saamme äänemme kuuluville ja voidaan helpommin seurata yksiköiden tekemisiä ja saada ne synkroniin verosääntöjen kanssa. Vaikka tp työ on suhteellisen raskas, tuo se tietysti hyötynä sen, että verot otetaan huomioon aikaisemmin. Perinteisestihän veroja yksiköissä pohditaan vasta kun vahinko on jo tapahtunut. Palaan vielä verosuunnitteluun; verosuunnittelu estää osaltaan tulipalojen syttymisen, jolloin ei tarvita ”palokuntatyötä”.

KESKO

Kesko Oyj on kaupan alan palveluyritys, joka toimii Pohjoismaissa, Baltiassa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Sillä on yhteensä noin 2000 kauppaa. Hallintarekisteröityjen osakkeiden osuus oli 33,93 prosenttia, B-osakkeista 50,14 prosenttia. Kotitaloudet omistivat 25,32 prosenttia ja yritykset ja asuntoyhteisöt 23,68 prosenttia. Julkisyhteisöille kaikista osakkeista kuului 7,76 prosenttia.¹⁰⁵

Keskossa kysymyksiin vastasivat talousjohtaja Jukka Erlund ja talouspäällikkö Pauli Alajoki.

1. Keskon konsernistrategia:

Keskon konsernistrategiassa painopiste on kuluttajille suuntautuvassa vähittäiskaupassa ja sen voimakkaassa kansainvälistämisessä erityisesti ruokakaupassa ja rautakaupassa. Noin neljännes kaupankäynnistä tapahtuu ulkomaille; Ruotsissa, Norjassa, Virossa, Latviassa, Liettuassa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä.

2. Strategian aiheuttamat hallintokustannukset:

¹⁰⁵) Vuosikertomus 2007. Kesko Oyj.

Strategian aiheuttamat hallintokustannukset ovat rajalliset – valtaosa kustannuksista on paikallisia maakohtaisia kustannuksia, jotka realisoituvat myymäläverkoston pystyttämisestä ja ylläpidosta, henkilöstöstä, markkinoinnista, tietotekniikasta, jne.

3. Veronmaksu

Maittaiset yhtiöt ovat toimintamaissaan verovelvollisia ja maksavat sen mukaan verot sijaintivaltioihinsa.

4. Hallintarekisterissä olevat omistajat.

Hallintarekisterin kautta Keskoa omistetaan 27 prosenttia, mutta täysin ajantasaista tietoa siitä, keitä omistajat ovat, ei ole. Ulkomaalaiset omistajat ovat pääosin länsimaisia, lähinnä saksalaisia, brittiläisistä ja yhdysvaltalaisia, institutionaalisia sijoittajia. Se, että ulkomaiset institutionaaliset sijoittajat omistavat Keskoa, koetaan positiivisena, eikä sitä koeta vastuullisuusnäkökulmasta katsottuna ongelmallisena. Suoraa omistusta on aika paljon, joten kolmanneksen epäsuorasta omistuksesta hallintarekisterin kautta ei ole koettu aiheutuvan ongelmaa yleensäkään.

5. Konsernistrategia verotuksen osalta

Verostrategiset periaatteet on kirjattu erilliseen, konsernin hallituksen hyväksymään verostrategia-paperiin. Pohjalla ovat yritysten yhteiskuntavastuun periaatteet ja eettisyys. Verostrategiassa kyse on veroihin liittyvästä riskienhallinnasta, dokumentoinnista ja hyvästä tavasta toimia.

6. Siirtohinnoittelusta

Konsernin tytäryhtiöiden toiminnassa noudatetaan siirtohinnoittelun osalta toimintamaiden lakeja. Vasta vuoden 2007 alusta tulivat siirtohinnoittelun dokumentointia koskevat säännökset voimaan Suomessa, Ruotsissa, Virossa ja Liettuassa. Itse siirtohinnoittelun markkinaehtoperiaate on ollut voimassa useimmissa Länsi-Euroopan maissa nykymuodossaan jo 1950–60-luvulta lähtien.

Siirtohinnoitteluun liittyvät haasteet ovat siinä mielessä rajalliset, että rajan ylittäviä tavaroita ja palveluita on Kesko-konsernissa melko vähän verrattuna esimerkiksi valmistustuotantoa harjoittaviin yrityksiin.

Kattavat siirtohinnoittelusäännökset ovat osa riskienhallintaa. Maakohtaiset verot lasketaan tulokseen, eikä niihin pyritä vaikuttamaan Kesko-konsernissa siirtohinnoittelulla.

EU-tasolla konserniverotusta on pohdittu.

Ennen verottajan resurssit eivät kaikissa tapauksissa riittäneet siirtohinnoittelua valvomaan. Siirtohinnoittelusäännöt toivat verottajalle uuden heidän työtään helpottavan lähestymistavan, joka edellyttää yrityksen ve-

rottajalle antama kuvan ja sen perustana olevan näytön täsmäämistä. Jippoja ei ole ideaa tehdä.

7. Verokilpailu

Kauppaa käydään siellä, missä on markkinat ja vähittäisasiakkaita, joten toimintamaita ei voida valita alimman veroprosentin mukaan. Keskon omistajien näkökulmasta verokilpailu on myönteistä, sillä kilpailu vaikuttaa siihen, mitä tuloksesta jää omistajille ja kilpailun myötä veroasteet pysyvät kohtuullisina.

Kauppaa tehdään siellä, missä se on kannattavaa, eikä veroaste ole useimmissa maissa kannattavuuden näkökulmasta ratkaisevassa asemassa. Baltiassa kannattavuutta parantaa se, että veroaste on alhainen, Skandinaviassa puolestaan korkeampi. Viimeksi on investoitu Norjaan, jossa tuloveroprosentti on 28.

8. Keskon kokonaisverorasitus

Baltian pienet verot painavat kokonaisverorasitusta alas päin, joten se oli noin 24 prosenttia vuonna 2007.

9. Minne verot maksetaan

Veroa maksetaan kun tehdään tulosta ja niihin maihin, joissa tehdään tulosta ja suhteessa tulokseen. Tytäryritysten osakkeiden myynti on verovapaata, jos tuloksena on luovutusvoitto. Virossa tulo on verovapaata, vasta voitonjaosta joutuu maksamaan veroa. Ei silti katsota, että Virossa oltaisiin veroparatiisissa (eikä Suomen lainsäätäjäkään ole enää näin katsonut).

Laillisesti verot tulee siis maksaa sinne, missä raha on ansaittu. Pääomajärjestelyin voi saavuttaa jotakin esimerkiksi eri maihin suuntautuvina korkovirtoina, mutta tällaisia verosuunnittelu- mahdollisuuksia on rajallinen määrä.

Suomen sisällä konserniavustuslaki tarkoittaa nollasummapeliä, eikä eri maiden välillä ole mahdollisuuksia pelata vastaavalla konsernin sisäisellä tuloksen tasausjärjestelmällä ainakaan vielä.

Jokaisella konsernilla on konsernin sisäisiä palveluita. Veroriskit tulevat esiin, jos poiketaan markkinahinnoitteluperiaatteista. Verottajalla on tätä varten sanktiot.

10. Maakohtaisista tilinpäätöksistä.

Kun yritykset ovat maakohtaisia, tilinpäätökset tehdään maakohtaisesti ja annetaan maan viranomaisille. Esimerkiksi Baltian maiden viranomaisilta on aina saatavissa ao. yritysten tilinpäätökset, ei Kesko-konsernin pääkonttorista Helsingistä.

11. Verot

Verot ovat kustannuserä siinä missä henkilöstökulutkin.

Molempien pitää olla hallinnassa ja valvonnassa. Tulo-verot eivät ole ainoat yrityksen maksamat verot – välilliset verot alv:sta työnantajamaksuihin pitää muistaa.

12. Verosuunnittelusta

Kesko ei käytä verosuunnittelua, johon liittyy aggressiivinen näkökulma. Veroja ei millä tahansa ehdoin minimoida siirtohinnoittelusäännösten tai muiden verosäännösten vastaisesti. Jos noudatetaan lakia, ei voida millä ehdoin tahansa minimoida veroja.

Aggressiiviseen verosuunnitteluun liittyy myös veroriskejä, jotka voisivat tulla kalliiksi. Kädenväntö ja veroriidat valitusasteissa kestävät pitkään, ja suunnittelun sanktiot ovat kovat.

Keskolla on menossa oikeudenkäyntejä, joilla se hakee uusia tulkintoja verolain kirjaimesta. Ennakkotapaukset luovat uutta oikeuskäytäntöä. Esimerkiksi Keskon vuosikertomuksessa 2007 kerrotaan Helsingin hallinto-oikeuden hylkäämästä tapauksesta, jossa Kesko halusi kirjata arvonalennuksen Ruotsin rautakauppaan liittyvästä toiminnasta. Kesko on valittanut hylkäävästä päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Tällaiset rajankäynnit oikeudessa ovat yleisiä niin Keskon kuin muidenkin isojen yhtiöiden alulle panemina. Samaan aikaan on menossa useita rajanvetoja koskevia veroriitoja.

13. Veroparatiisit

Veroparatiisien käyttö ei ole tervettä. Ne eivät sovi lainkaan Keskon politiikkaan eikä niitä käytetä verosuunnitteluvälineenä Kesko-konsernissa. Keskon edustajat eivät hyväksy ajatusta, että Viro, jossa veroa maksetaan vain osingonjaosta, olisi heille veroparatiisi. Uuden väliyhteisölainsäädännön myötä myös Suomen Valtiovarainministeriö on omaksunut tämän kannan ja uuteen 1.1.2009 voimaan tulevaan väliyhteisölakiin kirjataan selvästi, ettei Viro ole EU-valtiona veroparatiisivaltio, kun siellä harjoitetaan aitoa liiketoimintaa. Mitä ilmeisimmin myös Euroopan yhteisön komissio on lakannut pitämästä Viron verojärjestelmää haitallisena verokilpailukeinona ja lakannut vaatimasta siihen muutoksia Viron hallitukselta.

14. Verosuunnittelun tavoitteet

Verosuunnittelu on riskien hallintaa, mikä puolestaan edellyttää lainsäädännön ymmärtämistä. Lisäksi on osattava oikeuskäytännöt, mihin organisaatiossa koulutetaan.

Verosuunnittelussa ei harrasteta optimointia vaan veroasioiden hallintaa. Siirtohinnoittelusäännökset on tunnettava. Kun ei ”mokata”, ei tule yllätyksiäkään. Se, että tekee väärin tietämättä, on epämiellyttävä yllätys, josta pyritään ottamaan opiksi.

15. Miten veroasioiden hallinta lopulta poikkeaa verojen optimoinnista? Onko se pelkkää semantiikkaa?

Verojen hallinta (tax compliance) on osa isojen yritysten veroasioiden niihin liittyvien rutiinien ja veroriskien hallintaa ja sen varmistamista että toimintaan eri maiden lainsäädäntöjen edellyttämällä tavalla veroasioissa. Tämä voi olla isossa yrityksessä haastava tehtävä, sillä eri maiden lainsäädäntö voi vaatia useiden kymmenien ellei satojen eri verolomakkeiden palauttamista tilikauden aikana oikein täytettyinä paikallisen lainsäädännön mukaan. Lisäksi lainsäädännössä tapahtuu muutoksia. Osa veroasioiden hallintaa on myös verottajan kyselyihin vastaamista, verotarkastuksissa avustaminen ja niiden koordinointi ja veroriitojen hoitaminen eri valitusasteissa. Iso asiakokonaisuus tähän liittyen on myös verojen laskenta (tax financial reporting), jonka lopputuloksena tilikauden ja laskennallisten verojen tulisi olla oikein laskettu ja esitetty konsernitilinpäätöksessä ja myös erillistilinpäätöksissä. Verojen suunnittelu on näiden lisäksi myös osa yleistä yritysten talouden suunnittelua ja ennustamista, jossa tulevien verojen vaikutus pyritään ottamaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja ennusteissa.

16. Pöytälaatikkofirmat?

Mitä Kesko voisi pöytälaatikkofirmoilla tai veroparatiiseilla laillisesti tehdä? Eivät kuulu tähän yritykseen.

17. Muut edut ja houkutukset?

Valmistustoimintaa omaavat yritykset voivat näitä saada, meillä ei ole mahdollista. Verosopimukset ovat valtioiden välisiä verosopimuksia, eivät valtion ja yrityksen. Keskolla ei ole tietoa, että olisi mahdollista neuvotella veroasteesta.

18. Konsernin sisäinen rahoitus

Konsernin rahoitus on keskitetty emoyhtiöön, ja se toimii arms length -periaatteella. Säännösten edellyttämä korko on paikallinen markkinaehtoinen korko lisätynä pree-miolla.

Siirtohinnoittelun tapaisesti korolla ei pysty pelaamaan kahden maan välillä, vaan koron on oltava kestävässä pohjalla molemmissa.

Joissakin tilanteissa ulkoa otettu laina saattaisi tulla aloittelevalle tytäryhtiölle edullisemmaksi, jos se sen saisi, mutta lainaa ja vakuuksia kaipaavan lainanantajan lainanmyöntöä harkittaessa vaa’assa painavat myös konsernin suuruusedut.

19. Pitäisikö maksun ja koron olla kuin jos raha lainattaisiin paikallispankilta?

Vaikea kysymys. Emoyhtiö lainanotossa tuo vakuudet lainanottoon. Tytäryhtiö ei voisi yksinään saada aikakaan suurta määrää rahoitusta yhtä edullisin ehdoin kuin se osana konsernia sen saa. Konsernin etu on, että yhtiörahoitus on hallittua eikä tytäryhtiöittäin tapahtuvaa lainailua. Langat pysyvät käsissä.

20. Veroprosentti, insentiivit ja investoinnit

Päätös liiketoiminnan harjoittamisesta perustuu aivan eri asioihin: asiakaskunta ja myynti. Verot ovat positiivisia maksuja, sillä silloin tehdään tulosta. Ellei makseta, tehdään tappiota.

Veroon liittyy strategisia vastuita ja eettisiä periaatteita.

21. Mitä mieltä väittämästä, että vastuullinen yritys maksaa veronsa sinne, missä tulosta syntyy. Vastuullinen yritys myös kertoo maksuistaan maittain.

On muistettava, että veroja on monenlaisia. Eivätkä maat hyödy vain ulkomaalaisomisteisten yhtiöiden tuloverojen maksusta, vaan myös ennakonpidätyksistä ja valtiolle tilitettävien välillisten verojen maksusta.

22. Kauko-Telko myytiin, toimiiko enää hankintayhtiönäkään?

Kauko-Telko on osa Aspo- konsernia nykyisin eli se ei ole enää Kesko-konsernin osa. Hankintayhteistyötä tehdään Rautakeskon ja Kauko-Telkon välillä ainakin Kiinassa (yhteinen hankintatoimisto).

23. Mitkä ovat yritysveroprosentit Valko-Venäjällä, Venäjällä, Liettuassa jne.?

Venäjä ja Valko-Venäjä ovat melko korkean verorasituksen maita. Nimellinen yritysveroaste on vain 24 % molemmissa, mutta koska paikallinen lainsäädäntö sisältää paljon liikekulujen vähennysrajoituksia (mm. varastohävikin osalta), efektiivinen yritysveroaste on yli 30 % kummassakin maassa. Liettua on muiden Baltian maiden tavoin kevyemmän yritysverotuksen maa, veroaste on 15 %.

24. Keskollakin on pari nettikauppaa, mm. Anttila.net. Puhutaan nettikaupasta ja sen verotusongelmista, jopa veronkiertomahdollisuuksista siinä. Ovatko puheet liioittelua?

Nettikaupan aggressiivinen verosuunnittelu tai veronkierto voi perustua ymmärtääksemme siihen, että osa yrityksistä voi toimia EU:n ulkopuolella jossain kevyen tai täysin olemattoman verotuksen maassa, ja nämä yritykset toimittavat tuotteet suoraan EU-maiden kuluttajille maksamatta EU-maihin veroja. Anttila toimii Suomessa,

Virossa ja Latviassa ja maksaa kaikki veronsa myös netti-kaupasta näihin maihin.

OUTOKUMPU

Outokumpu Oyj tuottaa ruostumatonta terästä. Konserni toimii noin 30 maassa. Suurimmat tuotantolaitokset sijaitsevat Suomessa, Ruotsissa, Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Hollannissa. Myyntiyhtiöiden ja palvelukeskusten verkosto kattaa noin 30 maata. Outokumpu kuuluu maailman johtaviin teräksen tuottajiin. Suomen valtio omistaa Outokummusta 31,1 prosenttia, Kela 8,6 ja muut julkisyhteisöt 7,4 prosenttia. Ulkomaisten sijoittajien omistuksessa on 38 prosenttia osakkeista. Hallintarekisteröityjä osakkeita oli 36,3 prosenttia 2007.¹⁰⁶

Outokumpu hoitaa itse kirjanpitoa, tilit tarkastaa KPMG, ja mm. PricewaterhouseCoopersia käytetään neuvonantajana.

Vastaajina sisäisen tarkastuksen johtaja Harri Hallberg ja viestintäjohtaja Eero Mustala Outokumpu Oyj:stä:

1. Outokummun vuosikertomuksissa ympäristövastuu on vahvasti esillä. Sen sijaan niissä ei kiinnitetä huomiota yhteiskuntavastuuseen tai läpinäkyvyyteen. Onko tämä tietoinen valinta?

Ympäristövastuut ovat yrityksen toiminnan kannalta keskeisempiä ja ympäristövaikutuksia seurataan. Ellei ympäristöviranomainen osoita aiheuttaneemme ympäristöhaittaa, lain sallimissa puitteissa on pysytty.

Yhteiskuntavastuusta raportoidaan vuosittain erillisessä raportissa. Raportista tuli palkinto 2008. Kilpailussa ei tarkasteltu yrityksen vastuullisuutta vaan raportointia.

2. Yhtiön omistuksesta 39,99 prosenttia on hallintarekisteröityjen osakkeiden takana. Onko hallintarekisterissä olevien omistajien nimettömyydestä haittaa? Tiedättekö, ketkä Outokumpua omistavat? Veronpidätyksen kannaltahan hallintarekisterit ovat ongelma, sillä yritysten pitäisi periä osingoista lähdevero. Ellei yritys tiedä omistajiaan, on veroa vaikea periä, jolloin Suomen valtio menettää verotuloa.

Omaisuuksienhoitajapankkeilla on yleensä valtakirja edustaa hallintarekisteriin merkittyjä rahasto-omistajia mm. yhtiökokouksissa. Outokummun ei tarvitse tietää keitä he ovat. Riittää, että pankki hoitaa asiat.

Sijoittajasuhteita hoitava osasto on joskus teettänyt osakkeenomistajakartoituksia maailmalla, mutta täydellistä tulosta ei ole tullut.

Valtio-omistajuus ei tuo lisävelvoitetta tietää, keitä omistajat ovat, jotta tiedettäisiin, keneltä osinkojen lähdevero pitäisi periä. Pankit ja pankkiiriliikkeet hoitavat

¹⁰⁶) Vuosikertomus 2007. Outokumpu Oyj.

asian. Pankkisalaisuuden rikkominen on kielletty laissa.

2b. Valtio on säätänyt lait, joiden taakse hallintarekisteriin voi piiloutua, vai mitä?

Suomen eduskunta on säätänyt lain hallintarekisteristä.

3. Outokummun konsernistrategia verotuksen osalta?

Veronmaksusta on Outokummun vuosikertomuksen sivuilla 87–89 paljon verrattuna muihin yhtiöihin, sanoo HH. Veronmaksua ei ole kumminkaan kirjattu maakoh-
taisesti. Jos se ilmoitettaisiin, kilpaileva yritys voisi takai-
sinlaskennan avulla päätellä kustannuksia ja tuotteiden
hintoja.

Siellä missä laki niin edellyttää, paikalliset tilinpäätök-
set löytyvät eri maiden kaupparekistereistä. Hallberg ei
tiedä, missä muissa maissa ne vaaditaan kuin Suomessa.

Verotuksen osalta strategia on, että yritys maksaa
veroa siellä, missä syntyy verotettavaa tuloa eli on tuo-
tantoa : Suomessa, Ruotsissa, Englannissa, Yhdysvalloissa.

HH: Verotuksen osalta voidaan todeta, että Outokumpu
maksaa veroa niissä maissa, missä syntyy verotettavaa
tuloa. Outokumpu maksaa eniten veroja Suomessa,
Ruotsissa, Englannissa ja Yhdysvalloissa, joissa on myös
tuotantoa myynnin lisäksi. Siellä, missä on voimassa tap-
piontasäätöjärjestelmä kuten Suomessa, saattaa syntyä
tilanteita, että ei tiettyinä vuosina makseta veroja.

4. Veroprosentti 2002–2006 on ollut 21,1 prosenttia. Miten
veronmaksu on kehittynyt tulokseen verrattuna? Onko
tämä normaali tilanne kasvuyrityksessä, että veroprosen-
ti jää yhtiöveroprosentista jälkeen? Seuraako Outokumpu
veroprosentin muutosta?

Vanhat tappiot tietysti alentavat veroprosenttia samoin
kuin verovapaat myyntivoitot. Outokumpu onkin käyttä-
nyt vanhoja tappiota (veroprosentin) verotettavan tulon
alentamiseen. Esimerkiksi Outotecin myyntivoitot ovat
myös olleet verovapaita Suomessa. Ja verovuonna mak-
suunpantu vero (current tax) on aina vähän perässä.

5. Maksetaanko veroa kaikkialle sinne missä toimitaan?

Outokumpu toimii 30 maassa. Tuotantoa on neljässä
maassa, Suomessa, Ruotsissa, Englannissa ja Yhdysvallois-
sa. Suomessa ja Ruotsissa maksetaan suurimmat verot.
Lisäksi on palvelukeskuksia 5–10 maassa ja myyntiyhtiöi-
tä.

Outokumpu Stainless Suomi taas on olemassa siksi,
että se on entinen Avesta Polarit Oyj joka jäi siihen ja
omistaa yhtiöitä.

Näitä yhtiöitä pidetään yllä siltä varalta, että tulee
vanhoja vastuuta. Jos yritys poistetaan tai fuusioidaan, voi

olla että joku helpommin herää sen takia ja alkaa vaatia
aiempia vastuuta. Tämän kappaleen viesti jää myös epä-
selväksi.

Outokummun yritys rakenne ei selviä tilinpäätöstieto-
jen liitteistä. Rakenteen yhtiö pitää omana tietonaan, eikä
näe sen julkistamisesta koituvan lisäarvoa ulkopuolisille.

6. Mitä mieltä Outokummussa ollaan kansainvälisestä
verokilpailusta? -Miten Outokumpu suhtautuu verosuun-
nitteluun?

HH: (Siirtohinnoittelu, verolait?) Eri maat valvovat vero-
tusoikeuttaan, että saavat verotuloja. Esimerkiksi Intia
verottaa, mistä tuloa saa. Verosuunnittelussa on käytetty
pitkään omaa vero-osaamista ja ulkomailla myös pai-
kallista. Verosuunnittelua tehdään lakien ja asetusten
mukaan. Verosuunnittelun tavoitteena on maksaa niin
vähän veroa kun lakien ja asetusten mukaan on sallittua.

7. Millaisia tavoitteita verosuunnittelulla voi olla?

HH: tavoitteena on maksaa niin vähän veroa kuin lakien
ja asetusten mukaan on sallittua.

8. Missä menevät hyväksyttävän ja tuomittavan vero-
suunnittelun rajat?

HH: Jos verottaja tarttuu verotukseen ja voittaa casen, on
menty liian pitkälle.

Useissa maissa on verolainsäädännössä aukkoja, joista
ei tiedetä tai tiedetään. Menettelytavat voidaan silti hy-
väksyä tai hylätä. Erehdyksiä ja vääriä tulkintoja tapahtuu
myös puolin ja toisin, vaikka esimerkiksi keskusverolauta-
kunnalta voi saada ennakkotietoja.

Konserniverokeskus tarkastaa Outokummun ja tiettyjä
 muita yhtiöitä joka neljäs vuosi. Vääntöä on tullut esi-
merkiksi yhtiön myyntiä valmistelevan konsultin palkkion
vähennyskelpoisuudesta.

HH: Toivon, että asia kirjoitetaan yleisemmällä tavalla,
sillä asia on vielä kesken eli erimielisyyttä on eräiden kus-
tannusten vähennyskelpoisuudesta.

Tuhansien satojen tuhansienkin summiin puututaan.

HH: Verottaja puuttuu lain mukaan niihin asioihin, jotka
se katsoo olevan virheellisesti kirjattu yhtiön kirjanpi-
toon ja on vähennetty verotuksessa. Määrä voi vaihdella
melkein o eurosta – miljooniin euroihin. Tämä siis pätee
kaikkiin verotarkastuksiin, ei pelkästään Outokumpua
koskeviin.

9. Tilinpäätös on konsernikohtainen. Eikö sitä voisi laatia
ja esittää maakohtaisesti, jolloin tulot ja verot (>>olisivat
ja?) näytettäisiin myös maakohtaisesti? Mitä hyötyä
ja haittaa olisi siitä, että konserni tarkastelisi veroja
eritellysti?

HH: Mitä intressiä on tietää, paljonko Outokumpu maksaa Kanadassa veroa? Liikevaihto, voitto ja henkilöstö ovat tärkeitä tietoja.

10. Nauttiiko Outokumpu veroetuja joissakin maissa?

HH: Outokumpu ei toimi missään maassa siten, että sen vienti nauttii erityisiä veroetuja. Ei olla myöskään maissa, joissa nautittaisiin veroetuja tai toimittaisiin erityistalous-alueilla.

Raaka-aine hankitaan suoraan tuottajilta tai maailmanmarkkinoilta. Hankintamaita ovat Venäjä (Norilsk Nikel), Suomi, Kazakstan, Kanada ja Etelä-Afrikka. Ruostumatonta hiiliteräsmateriaalia ostetaan eri puolilta Kuusakoski Oy:n ja Stenan avulla. Tornioon ei saa muilta hankkijoilta sitä tuodakaan.

11. Minne yritysten tulisi maksaa veronsa – sinne missä tulo syntyy, pääkonttorimaahan vai jonnekin kolmanteen maahan? IFRS näyttäisi toiminnot ja maksetut verot maittain, vain liikevaihdon, voiton, sijoitetun pääoman ja henkilöstön osalta.

HH: Kansainvälinen yritysverotus on utopiaa. Siitä on puhuttu Euroopassa 25 vuotta – yksi työryhmä on saatu aikaiseksi.

12. Vuosikertomuksista ja tilinpäätöslitteistä ei ilmene, joten pitää kysyä: Mihin kehitysmaihin Outokumpu maksaa veroja ja paljonko?

Outokummulla ei ole tuotantoa kehitysmaissa. Vietnamin on yksi maa, Thaimaassa kolme, Etelä-Afrikassa viisi henkeä myyntitoimistossa. Kansainvälisen siirtohinnoittelun takia nämä ovat cost plus -yhtiöitä (kustannukset ja tietty prosentti).

Lepääviä yhtiöitä on Outokummulla Suomessa, Ruotsissa, Britanniassa, Hollannissa, Bermudalla, Espanjassa, Australiassa ja Yhdysvalloissa. Nämä ovat konsernin projektityhtiöitä.

HH: Jokunen näistä yhtiöistä on ollut Teknologia –liiketoiminnan, joka on sittemmin myyty, projektityhtiöitä.

Outokumpu on myös menossa Bombayn lähelle Intiaan, jonne ollaan pystyttämässä pystytetään (toista vuotta) palvelukeskusta. Tarkoituksena on, että ruostumatonta terästä (Levyä) lähetetään mm. Tornion sinne leikattavaksi ja jatkojalostettavaksi.

13. Mitkä olivat Outokummun tulot ja voitot näissä maissa? Voisiko näistä saada erittelyn?

HH: Miksi pitäisi kertoa?

14. Millaisia etuja Outokumpu nauttii näissä maissa? Käyttääkö yritys erilaisia vapaakauppa- tai vapaatuotantoalueita tms.? Investointisopimukset, verosopimukset, muut edut? Onko Outokumpu tutkinut, millaiset sen saamat edut ovat alan muihin yrityksiin verrattuina? Onko Outokumpu itse vaatinut veroetuja ehtona investoinneille kehitysmaihin?

HH: Verotuksen vaikutus investointeihin on yksi osa kokonaisuutta. Intian osavaltioiden välillä on eroja ja lisäksi on vielä erityisalueita. Vain viennistä saa veroetuja.

Sijoituspäätöksissä tehdään ensin projektianalyysi, sitten projektisuunnitelma. Erityisiä verovapauksia ei ole Intiassa. Sijoittuminen on sinne missä ovat tulevat asiakkaat, sähköä, satama ja kuljetusyhteydet.

Verokustannukset, yhtiöverokanta ja alv – verotuksen vaikutus investointeihin on osa kokonaisuutta. Outokumpu toimii vain harvoissa kehitysmaissa: Kiina, Vietnam (1 yhtiö), Thaimaa (2). Intian ja Kiinan laitokset ovat vasta suunnittelu- tai toteutusvaiheessa, joten mitään ei ole vielä viety omiin laitoksiin näissä maissa. Muun muassa Tornion tullaan toimittamaan teräsrullia Intiaan leikattaviksi. Nikkeli ja molybdeeni ostetaan konsernin ulkopuolelta. Outokummun tuotantolaitokset sijaitsevat kalliissa maissa, ja jatkojalostus on tähän asti hoidettu EU:ssa, Amerikassa ja Australiassa.

15. Kaikilla suomalaisyhtiöillä on verojen minimointiyhtiöitä, niin Outokummullakin. – Mikä on näiden merkitys Outokummulle?

HH: Outokummun osalta kyse on historiankirjoituksesta, joten asian liittäminen nykyiseen Outokumpuun on aika kaukaa haettava.

Verojen minimointi on selkeä tavoite. Minimointiyhtiöitä on vain Bermudalla. Pancarelian perustettiin jälleenvakuutusyhtiönä konsernin sisäisten jälleenvakuutusten pitoon. Jälleenvakuutuksiin liittyi materiaalisriski ja Irlannin kaivoksen työnantajariski. Vakuutuksia myytiin edelleen muille jälleenvakuutusyhtiöille. Edestakaisella kaupalla riskejä jaettiin.

Kun irlantilainen Tara myytiin 2003, aika ajoi bermudalaisen Pancarelian ohi noin vuonna 2005. Toimintaa keskeytettiin ja lopetettiin ja siirrettiin muualle. Piileviä vastuita voi olla jopa kymmenen vuoden takaa. Vanhoja yhtiöitä ei noin vain pysty poistamaan. Vanhat vastuut pitää lopettaa tai siirtää toiselle vakuutusyhtiölle.

Piilevistä vastuista huolimatta Pancarelian yrittetään nyt purkaa, HH kertoo.

Bermudalle ei makseta veroja. Väliyhtiölainsäädännön myötä Pancarelian on osa Outokumpu-konsernia.

16. Mitä toimintaa Outokummulla on Bermudalla?

HH: Outokummulla on ollut Bermudalla yhtiö vuodesta 1998. Sen tulos verotetaan Suomessa, joten yhtiöstä ei ole hyötyä.

17. Miksi sitä sitten pidetään, jos siitä ei ole hyötyä?

HH: Pancarelian on Outokummun oma jälleen-vakuutusyhtiö.

18. Mikä on Hollannissa sijaitsevien holdingyhtiöiden rooli konsernin strategiassa? – Esim. Outokumpu Zinc BV teki 2003 voittoa 301 miljoonaa euroa emoyhtiölle, mistä?

HH: Outokumpu Zinc BV perustettiin 1990-luvun alussa. Se omisti yhtiöitä, kun luovutusvoitot olivat verovapaata Hollannissa. Näille yhtiöille kirjattiin syntyi verovapaata myyntivoittoa ja jätettiin se Hollantiin. Eli korkea 40 prosentin veroa välttääkseni Outokumpu teki aikoinaan Hollantiin holding-rakenteen.

Nyt tällaisia järjestelyitä ei tarvitse tehdä, kun toimintojen myynnistä syntyvät luovutusvoitot ovat verovapaata myös Suomessa.

19. Pidettiinkö siis myyntitulo Hollannissa? Onko yhtiöitä sittemmin myyty?

(Bolidenille myytiin sinkit ja saatiin 300 miljoonaa euroa.)
"Tämä ei kerro koko totuutta. Takana on asioita, jotka eivät näy julkisuudessa. Kaikkea ei tarvitse kertoa."

20. Mistä kyse?

Outokumpu Zinc BV:llä on kaksi lepäävää yhtiötä. Espanjassa on toimimaton yhtiö, jolla on maaomaisuutta mutta ei kaivosoikeuksia. Toinen lepoyhtiö omistaa kaivosyhtiötä Australiassa.

21. Minkälaisia siirtohinnoitteluun liittyviä ongelmia yritys on kohdannut?

HH: Siirtohinnoitteluun liittyy aina ongelmia. Se laajenee maailmalla, kun verolainsäädäntö yleistyy ja saadaan vertailutietoa eri maista.

Peruseriaate on OECD:n mallisopimusten noudattaminen. Ne on yleisesti tunnustettu maailmalla.

Sitä kautta määrittänyt, missä maassa verotettava tulo laitetaan maksuun.

Outokummun tuorein verotarkastus on vastinevaiheessa. Siirtohinnoittelu oli tarkastuksen osa-alueena, mutta koska uusi asiaa koskeva lainsäädäntö on vasta tullut voimaan, eivät verotarkastajat tällä kertaa syventyneet asiaan perinpohjin. Outokumpu esitti verotarkastajille voimassa olevan dokumentaation.

22. Tulli tutkii kaksoislaskutusta Outokummun teräksen

viennissä Venäjälle epäillen törkeää väärennöstä tai törkeää kirjanpitorikosta. Tulli on pyytänyt lisää aikaa selvityksille.

Hallbergin mukaan tapaukseen liittyy väitteitä, jotka eivät pidä paikkaansa. Outokumpu on toimittanut tavarat FOB Kouvola -ehdolla, joten ostaja ja huolintaliike ovat vastuussa siitä Kouvolaan eteenpäin.

Voi olla, että siellä on ollut hytissä useita asiakirjoja, mutta Outokummulla ei ole mitään tekemistä niiden kanssa, sanoo Hallberg viitaten Roschier Asianajotoimiston tutkimukseen, jonka se teetti asiasta.

Pörssitiedotteen mukaan "Roschier sai yhtiöltä käyttöönsä kaiken haluamansa kirjallisen aineiston, sekä mahdollisuuden haastatella yhtiön henkilöstöä. Tullin takavarikoimat asiakirjat ja Tullin kuulustelupöytäkirjat eivät kuitenkaan olleet Roschierin käytettävissä. Roschierille ei annettu yhtiön toimesta ohjeita tai määräyksiä tutkimuksen suorittamistavasta. Roschier on saattanut työnsä päätökseen ja toteaa, ettei tutkimuksessa ole löytynyt näyttöä siitä, että Tornio Worksin henkilöstö tai yhtiö itse olisi syylistynyt Tullin epäilemiin rikoksiin."¹⁰⁷

23. FW pyrki piirroksella esittämään konsernin rakennetta yhtiöiden ja tytäryhtiöiden hierarkia- ja omistussuhteiden valossa. Omistussuhteita oli mahdoton kuvata tällä tavalla, koska tilinpäätöksen liitetiedoista ja vuosikertomuksen yhtiölistasta näitä ei saa selville. Miksei?

Hallbergin mukaan konserni ei halua julkistaakaan niitä ja "kertoa liikoja". Kyse on yrityssalaisuudesta.

WÄRTSILÄ

Wärtsilä Oyj tuottaa energia-alan laitteita merelle ja maalle sekä niiden ratkaisuja ja palveluita. Konserni toimii 70 maassa. Suurimmat tuotantoyksiköt ovat Euroopassa, mutta Aasian merkitys kasvaa jatkuvasti. Puolet Wärtsilän osakkeista on ulkomaisten ja hallintarekisteröityjen omistajien omistuksessa, julkisyhteisöiden 10,3 prosenttia.¹⁰⁸

Wärtsilän vuosikertomuksissa ja nettisivuilla korostetaan läpinäkyvyyttä ja corporate governance -näkökohtia. Heti haastattelun alussa meille todettiin, että vastaajat voivat antaa vain julkaistua tietoa, jota on myös vuosikertomuksissa ja tilinpäätöksissä. Nauhoittaminen kiellettiin.

Talousjohtaja Maj-Len Ek ja veroasiantuntija Jouni Arpalahti vastasivat verokyselyyn Wärtsilä Oyj:n puolesta. Ek on ollut talossa 34 vuotta, Arpalahti vasta aloittanut Wärtsilässä työskenneltyään sitä ennen Ernst & Youngilla ja KPMG:llä, ja näitä ennen verohallituksessa.

¹⁰⁷) Outokumpu Oyj, Pörssitiedote 28.6.2007

¹⁰⁸) Vuosikertomus 2007. Wärtsilä Oyj.

1. Konsernistrategia? Yritysrakenne näyttää monimutkaiselta.

M-LE: Wärtsilä haluaa palvella asiakkaitaan kaikkialla maailmassa omalla henkilöstöllään, joka tuntee paikalliset olosuhteet. Siksi Wärtsilällä on 70 maassa tytäryhtiöitä, jotka ovat lähellä asiakkaita hoitaen asiakkaille toimitettujen merimoottorien, potkurien ja muiden laivalaitteiden sekä voimalaitosten huoltoa, kunnostusta ja uudistustyötä sekä vastaamalla laivalaitteistojen ja ratkaisujen ja voimalaitosten myynnistä alueella. Keskeisimmistä tytäryhtiöistä on luettelo vuosikertomuksen liitetiedoissa. Lisäksi vuosikertomuksen Corporate Governance -osiossa kerrotaan tytäryhtiöiden johtamisen periaatteista.

Ek kertoi, että konserni omistaa suurimman osan tytäryhtiöistä Suomessa, ulkomailla on muutama alakonserni.

Konsernirakenteen historia löytyy Metrasta, josta nykyinen konserni on kehittynyt.

Vuosina 2006–2007 Wärtsilän omistus muuttui merkittävästi, mikä yrityksen edustajien mukaan kertoo kasvaneesta kiinnostuksesta yritystä kohtaan. Ulkomalaisomistus kasvoi myös, kun Fiskars siirsi omistuksensa Ruotsissa toimivaan tytäryhtiönsä vuoden 2007 lopulla.

2. Paljonko hallintarekisterissä on omistajia?

M-LE: Ulkomaalaisten omistajien ei tarvitse rekisteröityä osakkeenomistajiksi, elleivät he halua. Ulkomaalaisomistus on hallintarekisterissä, kuten kaikilla pörssi-yhtiöillä. Pankki hallinnoi rekisteriä ja maksaa näille omistajille osingot. Hallintarekisterissä olevia omistajia ei tunneta, mutta sitä ei pidetä uhkana vaan katsotaan että ulkomainen omistajuus lisää osakkeiden vaihtoa ja parantaa niiden likviditeettiä.

3. Verosuunnittelusta?

M-LE: Wärtsilä on hyvä yrityskansalainen siellä, missä se toimii ja maksaa lakisääteiset verot.

JA: 1980-luvulla Wärtsilä oli yksi yhtiö, joka maksoi veronsakin siitä yhtiöstä käsin. 80-luvun alussa Wärtsilällä ei ollut paljon ulkomaisia yhtiöitä. Ensimmäinen ostettiin 1982.

Eri divisioonat yhtiöitettiin Suomessa 1990. Tämän mahdollisti uusi laki konserninavustuksesta.

4. Yritysrakenne?

Wärtsilän yritysrakennetta kuvataan yksinkertaiseksi. Päällekkäisiä yrityksiä on pyritty fuusioimaan, jotta kutakin maata kohden olisi vain yksi yhtiö. Toisaalta Latinalaisesta Amerikasta etenkin löytyy yhtiöomistusjärjestelyitä, jotka perustuvat kunkin maan lainsäädäntöön. Yhden emoyhtiön kautta omistetaan 95–99,9 prosenttia

yhtiöstä, toisen samannimisen kautta 0,1–5 prosenttia.

M-LE: Tämä johtuu Ekin mukaan kyseisten maiden lainsäädännöstä ja säännöksistä, jonka mukaan ulkomainen yhtiö ei saa omistaa 100 prosenttia, vaan omistajia täytyy olla kolme tai neljäkin. On myös maita, joissa omistajan pitää asua maassa. Organisaatiosta löytyy myös ns passiivisia yhtiöitä (dormant companies).

Wärtsilällä ei ole erillisiä yhtiöitä Luxemburgissa. Sveitsissä Wärtsilällä on tuoteyhtiö, joka on perua New Sulzer Dieselin ostosta 1990-luvulla sekä merkittävä tutkimus- ja tuotekehitysyksikkö.

Wärtsilä Holding Inc. Yhdysvalloissa on holding-yhtiö, joka omistaa tytäryhtiöt USA:ssa. Holding-yhtiötä tarvitaan USA:ssa, jotta Wärtsilän tytäryhtiöt saadaan konserniverotuksen piiriin. Wärtsilä kehittää, valmistaa, myy ja toimittaa asiakkaille voimalaitoksia, mutta Wärtsilä ei omista yhtään voimalaitosta, ei Yhdysvalloissa eikä muuallakaan. Kun voimalaitos on toimitettu asiakkaalle, se on asiakkaan omaisuutta.

5. Onko veroetu houkutin kehittyville markkinoille sijoittuessa?

Ekillä ei ole tietoa siitä, että veroetuja käytettäisiin investointikriteerinä, kun mietitään sijoittumista kehittyville markkinoille. Toisaalta investoinnit kehittyviin maihin eivät ole kovin suuria ja investointipäätökset tehdään liiketoiminnallisin perustein. Asiakkaat tekevät investoinnit esimerkiksi voimalaitoksiin eikä Wärtsilä, joten "veroetuihin ei sisälly leveragea".

Ekin mielestä yrityksen tehtävä on maksaa veroja siellä missä tuloja syntyy. "Toki yrityksillä on tappiollisia ja voitollisia toimintoja, mutta ei järjestelmällisesti. Tietyissä maissa vain on helpompaa tehdä tulosta kuin toisissa." Kehittyvistä maista Intiassa ja Kiinassa Wärtsilällä on tuotantoa.

6. Yrityksellä on useita yhtiöitä Cayman-saarilla ja Bermudalla. Mitä siellä tuotetaan?

Wärtsilä omistaa Cayman-saarilla ja Bermudalla myös pieniä yhtiöitä, jotka eivät ole tuotantoyhtiöitä. Cayman-saarilla on kyse passiivisista yhtiöistä, joille on jäänyt pieniä osakeomistusosuuksia muutamista voimalaitoksista. Bermudalla on yksi holding-yhtiö, joka ei ole toiminnassa. Holding-yhtiö omistaa konsernin etelä-amerikkalaiset tytäryhtiöt. Se perustettiin 1990-luvulla käytännön syistä kirjanpidon ja laskennan keskittämiseksi ja helpottamiseksi.

Siihen, miksi näitä yhtiöitä sitten pidetään, Ek ei pysty vastaamaan mutta toteaa, että ei ollut mitään syytä muuttaa nykyistä rakennetta. "Ensimmäinen kerta, kun Cayman tulee eteen", sanoo Ek, joka on toiminut Wärtsilässä 34 vuotta. Hän ei ole tosin koko ajan työskennellyt konsernin laskennassa.

7. Wärtsilän suhde verottajaan?

Konserniverokeskuksen henkilökunta saa kiitosta osaamisestaan. Yleensä verotarkastus tehdään isojen yhtiöiden osalta noin viiden vuoden välein, koska jälkiverotusaika on 6–7 vuotta.

8. Mitä mieltä kansainvälisestä verokilpailusta?

Ek pitää hyvänä, koska se on yleensä laskenut veroprosenttia maailmalla. Aiemmin sovelletut yli jopa 50 prosentin verokannat houkuttelivat aggressiiviseen verosuunnitteluun, lisää Arpalahti.

9. Entä siirtohinnoittelu?

Siirtohintojen ja lain sovittaminen, käsittely ja dokumentointi ovat rahasampo kansainvälisille tilintarkastusyhteisöille. Yrityksille se on todella työläs ja kallis. Siirtohinnoittelun pitää tapahtua arms length -periaatteen mukaan.

10. Tilintarkastusyhteisöjen rooli

Suuret tilintarkastusyhteisöt konsultoivat yhtäältä Suomenkin valtiota verolakia laadittaessa, vaikka maallikolle lainlaadinta saattaa vaikuttaa puhtaasti poliittiselta työltä. Toisaalta tilintarkastusyhteisöt konsultoivat yrityksiä ja hoitavat niiden tilintarkastukset.

JA: Näin on mahdollista saada mielestä lisää asiantuntijaosaamista lainsäädäntötyöhön, koska ministeriön resurssit lainsäädännössä ovat rajalliset.

11. Millaisia lainaheitoja on Wärtsilä Financella?

Wärtsilällä on konsernirahoituskeskus Suomessa, ja se perii markkinakorkoa siinä valuutassa, jossa antaa lainaa.

12. Entä Wärtsilällä Hollannissa?

Wärtsilällä ei ole rahoitusyksikköä Hollannissa, tuotantoa kylläkin. Wärtsilä Holding omistaa hollantilaiset yritykset Drunenissa sekä Zwollessa, jossa huoltoon keskittyvä Zwolle on suuri yhtiö. Wärtsilä Propulsion B.V. Hollannissa on yritysryhmä, joka omistaa Lips-yhtiön. Lips-nimi tarvitaan kun asiakas kilpailevasta yrityksestä haluaa ostaa Lipsiltä eikä Wärtsilältä.

13. Julkaiseeko Wärtsilä verotiedot maittain? Voisiko ne saada?

Wärtsilä ei julkaise maakohtaisia talouslukuja vaan ainoastaan konserniluvut. Ek ei ole edes ajatellut, että antaisi sellaista tietoa. Ek ei usko, että ketään kiinnostaisi, että 120 yrityksen veroprosentit julkistettaisiin.

14. Mitä mieltä väittämästä, että ”veroilla rakennetaan yhteiskuntia”? Tax Justice Networkin mielestä verotus on yhteiskuntia rakentava tekijä. Verotustiedon ja verokertymän varassa voidaan paremmin järjestää yhteiskuntia.

Wärtsilä maksaa kussakin maassa lakimääräiset verot ja on siten hyvä yrityskansalainen ja yhteiskuntaa rakentava tekijä.

15. Toimiiko Wärtsilä vapaakauppa-alueilla?

Wärtsilä toimii myös vapaakauppa-alueilla, koska sillä on paljon offshore-toimintaa laivoille ja niille toimitetaan varaosia vapaakauppa-alueiden kautta. Wärtsilä tarjoaa käyttö- ja huoltopalveluita (ns. O&M –palveluita) globaalisti myös voimalaitosten omistajille.

Wärtsilä on toimittanut voimalaitoksia 165 maahan. Wärtsilä ei omista toimittamiaan voimalaitoksia.